UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 378:7.0 (043.3)

DOHOTARU MAIA

VALENŢELE ARTEI COREGRAFICE ÎN FORMAREA ORIENTĂRILOR VALORICE LA STUDENŢII FACULTĂŢILOR CU PROFIL ARTISTIC

Specialitatea 533.01 – Pedagogie universitară

Teză de doctor în ştiinţe pedagogice

Conducător ştiinţific: **GUŢU Zoia,**
doctor în pedagogie,
conferenţiar universitar

Autor: **DOHOTARU Maia**

CHIŞINĂU, 2019

© DOHOTARU MAIA, 2019

CUPRINS:

ADNOTARE (în limbile română, rusă, engleză) **5**

LISTA ABREVIERILOR **8**

INTRODUCERE **9**

1. POZIȚIONĂRI ARTISTICE, AXIOLOGICE ŞI PEDAGOCICE ALE FORMĂRII ORIENTĂRILOR VALORICE (ESTETICE) LA STUDENŢI PRIN ARTA COREGRAFICĂ

1.1. Arta coregrafică – purtătoare a sistemului de valori **17**

1.2. Axiologie – cadru de referinţă în formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică **26**

1.3. Particularităţile pedagocice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică **35**

1.4. Concluzii la Capitolul 1 ..... **44**

2. FUNDAMENTE METODOLOGICE ALE FORMĂRII ORIENTĂRILOR ESTETICE LA STUDENŢI PRIN ARTA COREGRAFICĂ

2.1. Conceptualizarea formării orientărilor estetice la studenți prin arta coregrafică **47**

2.2. Modelarea formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică **66**

2.3. Concluzii la Capitolul 2 ..... **77**

3. DEMERSUL EXPERIMENTAL AL FORMĂRII ORIENTĂRILOR ESTETICE LA STUDENŢI PRIN ARTA COREGRAFICĂ

3.1. Diagnosticarea nivelului de manifestare a orientărilor estetice la studenţii facultăţilor cu profil artistic **79**

3.2. Validarea experimentală a Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică **89**

3.3. Concluzii la Capitolul 3 ..... **105**

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI **107**

BIBLIOGRAFIE **111**

ANEXE

Anexa 1. Chestionar de identificare a preferințelor și aspirațiilor față de frumos în arta coregrafică **122**

Anexa 2. Chestionar de identificare a percepţiei emoţionale/ estetice a operei coregrafice **123**

Anexa 3. Chestionar de identificare a aprecierii valorii estetice
a dansurilor scenic-populare **124**
Anexa 4. Chestionar pentru identificarea aprecierii valorice/estetice
a montărilor coregrafice ale studenţilor **125**
Anexa 5. Date brute privind percepţia emoţională/estetică a operei coregrafice **126**
Anexa 6. Date brute privind aspiraţiile faţă de frumos, dar şi preferinţele
în domeniul artei coregrafice **127**
DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII 128
CURRICULUM VITAE 129

ADNOTARE

Dohotaru Maia: „*Valenţele artei coregrafice în formarea orientărilor valorice la studenţii facultăţilor cu profil artistic”,* teză de doctor în ştiinţe pedagogice, Chişinău, 2019

Structura tezei: lucrarea conține introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (177 de surse), 110 pagini text de bază, 6 anexe. În text sunt inserate 21 de tabele și 11 figuri. Rezultatele investigației sunt reflectate în 9 articole științifice publicate în reviste științififce sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale și naționale cu participare internațională.

Cuvinte-cheie: artă coregrafică, coregrafie, dans, cunoaștere științifică, cunoaștere empirică, cunoaștere artistică, sistem de valori, orientări valorice, orientări artistice, orientări estetice, dans scenic-popular, dans clasic, creativitate artistică, căutarea sensului, pasiune, sensul personalității.

Domeniul de cercetare: Pedagogie universitară.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și metodologică a valorificării valențelor artei coregrafice în formarea orientărilor valorice (estetice) la studenții facultăților cu profil artistic, specialitățile ”Coregrafie” și ”Pedagogia dansului”.

Obiectivele cercetării: analiza din diverse perspective a abordărilor teoretice cu privire la valori şi orientări valorice; determinarea valenţelor artei coregrafice susceptibile să formeze orientări valorice la studenţi; stabilirea fundamentelor teoretice ale formării orientărilor valorice la studenţi prin intermediul artei coregrafice; elaborarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi și validarea experimentală a acestui Model.

Noutatea științifică consistă în: fundamentarea cadrului axiologic al artei coregrafice, privită ca paradigmă estetică şi expresie a valorilor artistice din perspectivă educaţională pe dimensiunea formării/ dezvoltării orientărilor valorice şi, în special, a celor estetice la studenţii coregrafi; definirea orientărilor valorice în contextul interconexiunii acestora cu sistemul de valori, atitudini şi competenţe din perspectivă filosofico-estetică, psihologică, educaţională şi artistică; identificarea particularităţilor pedagogice de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică realizată prin integrarea cunoaşterii ştiinţifice, cunoaşterii empirice şi a cunoaşterii artistice, prin integrarea procesului de formare a competenţelor coregrafice/ artistice şi de formare a orientărilor valorice (estetice), a finalităţilor profesionale; elaborarea şi aplicarea unui ansamblu de principii în procesul de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică, clasificarea în: principii psihologice, principii pedagogice şi principii artistice, acestea constituind poziţionări teoretice ale formării orientărilor valorice (estetice); fundamentarea teleologică a orientărilor valorice (estetice) în domeniul artei coregrafice axate pe următoarele dimensiuni: aspiraţii/ tendinţe spre frumos în arta coregrafică, percepţia estetică a artei coregrafice, orientare spre un anumit gen de artă coregrafică, crearea operelor coregrafice cu valori estetice, valorificarea demersurilor estetice prin interpretarea artei coregrafice; conceptualizarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi, axat pe interconexiunea teoriilor sensului personalizat, căutării sensului şi a teoriei pasiunii într-un „nod estetic”, pe integralizarea teoriilor cunoaşterii ştiinţifice, cunoaşterii empirice şi a cunoaşterii artistice, fiind structurat în trei compartimente: *ştiinţifico-educaţional (teoretico-conceptual), orientativ-valoric* şi *creativ*. Acest model presupune: percepţia creativă a imaginilor valorice ale artei coregrafice, crearea operelor coregrafice proprii cu valori estetice şi artistice, interpretarea creativă/ estetică a anumitor roluri din opera coregrafică.

Semnificaţia teoretică a cercetării constă în dezvoltarea teoriei educaţiei prin: redefinirea conceptului „orientare estetică” a studenţilor coregrafi; determinarea valenţelor artei coregrafice susceptibile să formeze orientări valorice la studenţii coregrafi; includerea sistemului de valori artistice/ estetice ca obiect de studiu în unele curricula disciplinare; integrarea unor strategii educaţionale specifice formării orientărilor valorice la studenţi în procesul general de formare profesională iniţială a specialiştilor în domeniul coregrafiei.

Problema ştiinţifică de importanţă majoră soluţionată rezidă în stabilirea şi valorificarea valenţelor artei coregrafice şi strategiilor educative, care ar asigura formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăților cu profil artistic, specialitățile ”Coregrafie” și ”Pedagogia dansului”, ca factori ce determină calitatea pregătirii lor profesionale.

Valoarea aplicativă a cercetării își găsește exprimare în reactualizarea curriculumului academic din perspectivă axiologică şi în aplicarea metodologiei elaborate de formare a orientărilor valorice la studenţii coregrafi în procesul de formare profesională a acestora.

Implementarea rezultatelor cercetării s-a realizat prin aplicarea practică a Modelului pedagogic elaborat de noi în cadrul procesului de instruire la Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice (AMTAP).

АННОТАЦИЯ

Дохотару Майя *«Аксиологические возможности хореографического искусства в формировании ценностных ориентаций у студентов художественных факультетов»*, диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Кишинэу, 2019

Структура диссертации: работа включает введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография (177 источников), 110 страниц основного текста, 6 приложений. Текст содержит 21 таблицу и 11 фигур. Результаты исследования отражены в 9 научных статьях, опубликованных в научных журналах или представленных на международных конференциях и национальных конференциях с международным участием.

Ключевые слова: хореографическое искусство, хореография, танец, научное познание мира, эмпирическое познание мира, художественное познание мира, система ценностей, ценностные ориентации, художественные ориентации, народно-сценический танец, классический танец, художественное творчество, поиск смысла, личностный смысл, пассионарность.

Область исследования: Педагогика высшего образования.

Цель исследования: состоит в теоретическом и методологическом обосновании формирования эстетических ориентаций у студентов хореографического профиля, по специальности «Хореография» и «Педагогика танца» посредством хореографического искусства.

Задачи исследования заключаются в: анализе теоретических подходов к проблеме ценностей и ценностных ориентаций; в анализе возможностей хореографического искусства формировать ценностные ориентации у студентов; установлении теоретических основ формирования ценностных ориентаций студентов посредством хореографического искусства; разработке педагогической Модели формирования ценностных ориентаций у студентов-хореографов; экспериментальная апробация педагогической Модели формирования ценностных ориентаций у студентов-хореографов.

Научная новизна: обоснование аксиологической ценности хорреографического искусства, как эстетической парадигмы и носителя художественных ценностей способных формировать эстетические ориентации у студентов-хореографов; определение понятия «ценностные ориентации» в рамках их взаимосвязи со системой ценностей, ценностных отношений и компетенций, рассмотренных в философско-эстетическом, психологическом, художественном и педагогическом плане; установление педагогических особенностей формирования эстетических ориентаций у студентов-хореографов посредством хореографического искуства на основе интеграции научного, практического и художественного познания мира, а также на основе интеграции различных видов деятельности; обоснование и разработка системы принципов по формированию эстетических ориентаций у студентов: психологических, педагогических и художественных, составляющих теоретические основы формирования эстетических ценностей; телеологическое обоснование ценностных ориентаций в области хореографического искусства, которые характеризуются следующими оссобенностями: направленность на эстетичность, эстетическое восприятие хореографического искуства, направленность на определенный жанр хореографического искусства; создание произведений хореографического искусства, по законам красоты; обоснование предложенной Модели формирования эстетических ориентаций у студентов, основанной на трех компонентах: научно-концептуальном, ценностно-ориентированном (телеологическом) и творческом (процессуальном). Разработанная нами Модель предполагает творческое восприятие хореографического искусства в рамках эстетической парадигмы; создание собственных произведений хореографического искусства; творческое исполнение определенных ролей в рамках хореографического произведения.

Теоретическая значимость исследования заключается в развитии теории воспитания, а именно: определение понятия «эстетические ориентации»; определение аксиологических возможностей хореографического искусства в формировании ценностных ориентаций у студентов-хореографов; включение системы эстетических ценностей в куррикулум учебных дисциплин по профилю, а также интеграция специфических стретегий по формированию эстетических ориентаций у студентов в общий педагогический процесс по подготовке студентов хореографов.

Научная проблема нашедшая разрешение в исследовании: были установлены аксиологические возможности хореографического искусства и разработаны педагогические механизмы формирования эстетических ориентаций у студентов-хореографов по специальности «Хореография» и «Педагогика танца», предопределяющие качество их професиональной подготовки.

Практическая значимость исследования заключается в модернизации куррикулума по профильным учебным дисциплинам на основе предложенной нами педагогической Модели формирования эстетических ценностей у студентов, а также в возможности применения предложенных стратегий в рамках преподавания других профильных прдеметов.

Внедрение результатов исследования осуществлялось посредством практического применения разработанной педагогической Модели в рамках Аадемии Музыки, Театра и Пластического Искусства.

ANNOTATION

Dohotaru Maia "*The choreography of the choreographic art in the formation of value orientations for the students of artistic faculties",* Thesis for degree of Doctor in Pedagogy, Chisinau, 2019

Thesis Structure: The research includes: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography (177 sources), 110 pages of text, 6 annexes. The text comprises 21 tables and 11 figures. The results of the research are reflected in 9 scientific papers published in scientific journals or presented at international conferences and national conferences with international participation.

Keywords: choreographic art, choreography, dance, scientific knowledge, impirical knowledge, artistic knowledge, value system, value orientations, artistic orientations, aesthetic orientations, dance-popular dance, classical dance, artistic creativity, sense search, passion, sense of personality.

The research domain: University Pedagogy

The aim of the research consists in theoretical and methodological substantiation of the valorisation of the choreographic art valences in the formation of aesthetic orientations for the students of the artistic faculties, the choreographies "Choreography" and "Pedagogy of dance".

The objects of the research the analysis of the theoretical approaches with reference to values and value orientations from various perspectives; analysis of the choreographic art valences from the perspective of forming value orientations for students; the establishment of the theoretical foundations of forming value orientations for students through choreographic art; elaboration of the Pedagogical Model for the formation of value orientations for choreographers; the experimental validation of the Pedagogical Model for the formation of value orientations in the choreographic students.

The scientific novelty consists of: substantiating the axiological framework of the choreographic art, regarded as an aesthetic paradigm and expression of artistic values from the educational perspective on the dimension of the formation/ development of the value orientations and, in particular, of the aesthetic aspects of the choreographers; the definition of value orientations in the context of their interconnection with the system of values, attitudes and competences from the philosophical-aesthetic, psychological, educational and artistic perspective. In this sense, value orientations represent a unit of values, determined by the axiological valences of choreographic art and which direct the educational activity of training of specialists in the field of choreography, and, conversely, the educational activity is meant to form the value orientations, and, in the first aesthetic line, to the students of the artistic profile; identifying the pedagogical peculiarities of forming value (aesthetic) orientations for students through choreographic art focuses on the integration of scientific knowledge, empirical knowledge and artistic knowledge, on integrating the process of forming the choreographic/ artistic skills and the process of forming aesthetic/ value orientations professional and aesthetic endings; deduction and classification of a set of principles regarding the formation of values (aesthetic) orientations for students through choreographic art: psychological principles, pedagogical principles and artistic principles, which constitute theoretical positioning of the value (aesthetic) orientation of choreography students; the teleological foundation of the values (aesthetic) orientations in the field of choreographic art that is structured on the following dimensions: aspirations/ trends towards beauty in choreographic art, aesthetic perception of choreographic art, orientation towards a certain genre of choreographic art, creation of choreographic works with aesthetic values, aesthetic approaches through the interpretation of choreographic art; the conceptualization of the pedagogical model for the formation of values (aesthetic) orientations for choreographers, focused on the integration of theories: "the meaning of Eu", "the search for meaning" and "passion", the interpretation of the "scientific", "empirical" "And structured in three compartments: scientific-educational (theoretical-conceptual), orientative-value and creative and three specific aspects of activity: creative perception of the values of choreographic art, creation of own choreographic works with aesthetic and artistic values, aesthetics.

The theoretical significance consists in developing the theory of education by: redefining the concept of "aesthetic orientation" of choreographers; determining the formative valences of the choreographic art on the formation of value orientations for choreographers; the integration of artistic/ aesthetic values within disciplinary curricula; the integration of educational strategies specific to the formation of value orientations for students in the general process of initial professional training of choreographers.

The scientific problem of major importance resides in establishing and capitalizing on the choices of choreographic art and educational strategies, which would ensure the formation of aesthetic orientations for students of faculties with artistic profile, choreography and pedagogy of dance as factors determining the quality of their professional trening.

The applicative value of the research: consists in updating the current academic curriculum from the axiological point of view and applying the elaborated methodology of training the value orientations to the choreographers in their professional training process.

Implementation of scientific results: the research was realized through the practical valorisation of the formative approach was realized within the Academy of Music, Theater and Fine Arts (AMTAP).

LISTA ABREVIERILOR

AMTAP – Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice

USM – Universitatea de Stat din Moldova

INTRODUCERE

Actualitatea şi importanţa cercetării

Pe parcursul istoriei sale omenirea întotdeauna s-a condus de anumite sisteme de valori, aducându-i speranţa rezolvării problemelor cu care se confruntă. Lumea contemporană prin reprezentanţii săi de seamă şi-a formulat opinia pentru următoarele valori: pacea planetară şi cooperarea; echilibrul ecologic; prosperitatea economică; interculturalitatea sau colaborarea poliaspectuală între toate ţările şi popoarele lumii, între etnii şi popoare, instituţii culturale, ştiinţifice, de cult, sportive, artistice etc. Iar ca principii de coexistenţă paşnică şi condiţie a progresului în toate domeniile s-a propus: schimbarea pozitivă şi dezvoltarea; aplicarea tehnologiei avansate, progresul social, tehnico-ştiinţific şi intercultural etc.; libertatea şi inviolabilitatea mass-media; democraţia; conştiinţa demografică şi sanitară; conştientizarea unităţii lumii şi a omenirii… [65, p.14].

Multitudinea şi diversitatea acestor valori constituie sistemul axiologic pentru lumea contemporană şi, în primul rând, pentru educaţie şi instruire.

Important este de constatat că în urma perioadelor critice sociale, economice, demografice etc., creşte interesul faţă de problematica valorilor şi orientărilor valorice ale personalităţii în societate, dar şi oportunitatea în conştientizarea acestora.

În acest sens, educaţia ca valoare umană şi ca factor dominant al dezvoltării societăţii, transmite prin instituţiile sale elevilor/ studenţilor sistemul de valori acceptate la etapa dată şi formează orientările valorice respective ale personalităţii.

De două decenii încoace şi sistemul de învăţământ din Republica Moldova trece printr-o perioadă de reformare dictată de transformările interne de ordin social, politic, economic, ştiinţific etc., precum şi de tendinţele dezvoltării învăţământului pe plan internaţional: globalizarea, europenizarea, integrarea, tehnologizarea etc.

În acest sens, contextul actual scoate în evidenţă tot mai multe exemple care atestă că pentru mii dintre tineri nonvalorile au devenit demersuri care le ghidează comportamentul social şi profesional.

Situaţia actuală accentuează prioritatea formării profesionale axate pe competenţe şi performanţe prin modele culturale de gândire şi relaţionare, educaţia în acest sens fiind „*preocupată de problemele valorii, de concilierea pluralităţii de valori*” [apud 60].

Procesul constituirii sistemului de valori reflectă interdependenţa valorilor promovate în societate exprimată în realizarea lor.

Între persoană şi mediul social se instituie un raport de influenţă reciprocă; fiind plasat într-

un timp şi spaţiu concret, omul ar trebui să devină nu doar „consumator”, dar şi creator de valori [60, p.9].

Acest deziderat se referă, în primul rând, la persoanele din domeniul artelor, care prin specificul profesiei sunt purtători şi creatori de valori.

În acest sens, arta, în general, şi arta coregrafică, în special, dispun de valenţe „inepuizabile” în formarea personalităţii, inclusiv a orientării valorice a acesteia.

Majoritatea cercetătorilor afirmă că numai acea persoană poate produce valori autentice care singură este purtătoare de valori.

Actualitatea prezentei investigaţii este determinată şi de existenţa unor probleme la nivelul formării profesionale a studenţilor de la facultățile cu profil artistic şi, în special, cu profil coregrafic. Printre acestea:

- Cerinţele înaintate faţă de ei în procesul de instruire sunt orientate în special spre însuşirea formelor artei coregrafice şi mai puţin spre însușirea valorilor/ conţinutului acesteia.
- În structura finalităţilor profesionale se atestă o semnificativă incoerenţă între valorile artistice şi valorile general umane.
- Lipsesc strategii educaţionale speciale orientate spre formarea cadrului valoric al studenţilor.
- În procesul de formare iniţială a studenţilor, valenţele formative ale artei coregrafice din perspectivă axiologică sunt insuficient valorificate.

Astfel, constatăm lipsa unei abordări sistemice privind formarea orientărilor valorice la studenţii coregrafi.

Cercetarea este potențată şi de renovarea sistemului de învăţământ superior din Republica Moldova, care trebuie să joace un rol important în promovarea valorilor sociale, în formarea cetăţenilor deţinători de competenţe, capabili de autodezvoltare, autodeterminare, cu orientări valorice acceptate şi promovate de societate.

Prin urmare, subiectul privind formarea orientărilor valorice la studenţi se impune ca actual şi prin faptul că cercetările acestei probleme sunt într-un număr redus.

Desrierea situației în domeniu

În literatura de specialitate problema ce vizează valorile şi orientarea valorică a fost studiată din diferite perspective:

- din perspectiva filosofiei artelor valoarea este identificată cu subiectul şi obiectul cunoaşterii [7; 91; 164; 92; 72; 71; 151; 8];
- din perspectiva teoriei artelor valoarea este privită ca un produs al creaţiei artistice [175; 147];

– din perspectiva educaţională, aspectul axiologic a fost reflectat de pe poziţiile teleologice, conţinutale şi procesuale: C.Cucoş [38], Gh.Bunescu [25], G.Vasileanu, T.Vianu [107-109], Vl.Pâslaru [89; 65], N.Silistraru [98; 65], I.Gîncu [60], V.Mândâcanu, L.Cuzneţov [42; 64], P.Cerbuşca, W.Allport [3]; E.Dupreel, M.Golu, A.Antonescu, E.Stănciulescu, M.Hadîrcă [64; 65], Z.Guţu [122, 63], S.K. Zichrony [170-173].

Fenomenul formării profesionale în domeniul artelor din perspectiva axiologică a fost studiat de către: E.Păun, Vl.Paslaru [89; 65], T.Callo [27; 64; 65], A.Ghicov [59] etc. Cercetările menţionate, dar şi starea actuală a domeniului argumentează actualitatea temei de cercetare şi ne permite să identificăm existenţa unor contradicţii: pe de o parte, contextul social este unul inadecvat pentru orientarea valorică a tinerilor, pe de altă parte, în domeniul învăţământului (general, superior) nu se valorifică pe deplin potenţialul conţinutal al educaţiei, inclusiv potenţialul disciplinelor artistice; pe de o parte, se declară primordialitatea valorilor umane şi personale în societate, pe de altă parte, în societate domină, în mare parte nonvalorile; pe de o parte, se dezvoltă activ tehnologii educaţionale eficiente, pe de altă parte, practic în cadrul procesului academic în domeniul artelor nu se aplică strategii speciale de formare a orientărilor valorice la studenţi.

În baza premiselor şi contradicţiilor menţionate formulăm **problema cercetării**: care sunt valenţele artei coregrafice şi strategiile educative, care ar asigura formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăţilor cu profil artistic, specialităţile ”Coregrafie” şi ”Pedagogia dansului”, ca factori ce determină calitatea pregătirii lor profesionale.

Obiectul cercetării: conturează aria de implicare investigaţională, şi anume: procesul de valorificare a valenţelor artei coregrafice în formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăţilor cu profil artistic, specialităţile ”Coregrafie” şi ”Pedagogia dansului” ca dimensiune a orientărilor valorice şi ca expresie a cadrului axiologic în general.

Scopul cercetării: constă în fundamentarea teoretică şi metodologică a valorificării valenţelor artei coregrafice în formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăţilor cu profil artistic, specialităţile ”Coregrafie” şi ”Pedagogia dansului”.

Ipoteza generală a cercetării:

Noi presupunem că arta coregrafică dispune de potenţialul axiologic de formare la studenţii coregrafi a orientărilor valorice/ estetice ca componenţă transversală prin integrarea strategiilor educaţionale specifice în procesul general de formare profesională iniţială a specialiştilor în domeniul coregrafiei.

Obiectivele generale ale cercetării:

1. Analiza, din diverse perspective, a abordărilor teoretice cu referire la valori şi orientări valorice (estetice).

2. Determinarea valenţelor artei coregrafice susceptibile să formeze orientări valorice (estetice) la studenţi.
3. Stabilirea fundamentelor teoretice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin intermediul artei coregrafice.
4. Elaborarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi.
5. Validarea experimentală a Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi.

Noutatea şi originalitatea cercetării:

- Fundamentarea cadrului axiologic al artei coregrafice, privită ca paradigmă estetică şi expresie a valorilor artistice din perspectivă educaţională pe dimensiunea formării/ dezvoltării orientărilor valorice, în special, a celor estetice la studenţii coregrafi.
- Definirea orientărilor estetice în contextul interconexiunii acestora cu sistemul de valori, atitudini şi competenţe din perspectivă filosofică, psihologică, educaţională şi artistică. În acest sens, orientările estetice reprezintă o unitate de valori, determinate de valenţele axiologice ale artei coregrafice, care direcţionează activitatea educaţională de formare a specialiştilor în domeniul coregrafiei; activitatea educaţională, la rândul său, având menirea de a forma orientările estetice la studenţii facultăților cu profil artistic.
- Identificarea particularităţilor pedagogice de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică realizată cu ajutorul integrării cunoaşterii ştiinţifice, cunoaşterii empirice şi a cunoaşterii artistice, prin integrarea procesului de formare a competenţelor coregrafice/ artistice şi a procesului de formare a orientărilor estetice, a finalităţilor profesionale.
- Elaborarea și aplicarea unui ansamblu de principii în procesul de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică, clasificate în: principii psihologice, principii pedagogice şi principii artistice, acestea constituind bazele teoretice ale formării orientărilor estetice.
- Fundamentarea teleologică a orientărilor estetice în domeniul artei coregrafice care se caracterizează prin următoarele particularități: aspiraţii/ tendinţe spre frumos în arta coregrafică, percepţia estetică a artei coregrafice, orientare spre un anumit gen de artă coregrafică, crearea operelor coregrafice cu valori estetice, valorificarea demersurilor estetice prin interpretarea artei coregrafice.
- Conceptualizarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi, axat pe interconexiunea teoriilor ”sensului personalizat”, ”căutării sensului” şi a

”teoriei pasiunii”, într-un ”nod estetic”, pe integralizarea teoriilor cunoaşterii ştiinţifice, cunoașterii empirice și a cunoașterii artistice, structurat în trei compartimente – *științifico-educațional (teoretico-conceptual), orientativ valoric și creativ (procesual)*.

Modelul elaborat vizează, totodată, percepţia creativă a imaginilor valorice ale artei coregrafice, crearea operelor coregrafice proprii cu valori estetice şi artistice, interpretarea creativă/ estetică a anumitor roluri din opera coregrafică.

Problema ştiinţifică de importanţă majoră soluţionată rezidă în stabilirea şi valorificarea valenţelor artei coregrafice şi strategiilor educative, care ar asigura formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăților cu profil artistic, specialitățile ”Coregrafie” și ”Pedagogia dansului”, ca factori ce determină calitatea pregătirii lor profesionale.

Semnificaţia teoretică a cercetării constă în dezvoltarea teoriei educaţiei artistice prin:

- redefinirea conceptului „orientare estetică” a studenţilor coregrafi;
- determinarea valenţelor artei coregrafice de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi;
- includerea sistemului de valori estetice ca obiect de studiu în unele curricula disciplinare;
- integrarea unor strategii educaţionale specifice formării orientărilor estetice la studenţi în procesul de formare profesională iniţială a specialiștilor în domeniul coregrafiei.

Valoarea aplicativă a cercetării își găsește exprimare în reactualizarea curriculumului academic din perspectivă axiologică şi în aplicarea metodologiei elaborate de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi în procesul de formare profesională a acestora.

În cercetare au fost aplicate următoarele **metode**:

- *teoretice* – analiza abordărilor şi fenomenelor pedagogice şi artistice;
- *empirice* – experimentul pedagogic, chestionarea și observarea;
- *interpretative* – analiza cantitativă şi calitativă a datelor.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice: aplicarea practică a Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice la studenţii coregrafi în procesul de instruire la Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice (AMTAP).

Aprobarea şi validarea rezultatelor ştiinţifice este asigurată de investigaţiile teoretice şi experimentale de analiză şi de interpretare comparativă a rezultatelor cercetării.

Rezultatele cercetării au fost validate la conferinţe naţionale şi internaţionale, în cadrul Departamentului Ştiinţe ale Educaţiei al Universităţii de Stat din Moldova, Departamentului Coregrafie al Academiei de Muzică, Teatru şi Arte Plastice şi al Seminarului Ştiinţific de Profil din cadrul Universităţii de Stat din Moldova.

Sumarul compartimentelor tezei

În **Introducere** se fundamentează actualitatea temei, prin conturarea și formularea problemei, a scopului, a obiectivelor cercetării, a bazei conceptuale și metodologice aplicate; este reliefată importanța teoretică și valoarea practică a investigației; sunt specificate tezele principale înaintate spre susținere; este expusă aprobarea și implementarea rezultatelor științifice.

În **Capitolul 1 „*Poziționări artistice, axiologice şi pedagocice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică*"** este analizată arta coregrafică ca purtătoare de valori, dar și ca mijloc de formare a orientăilor valorice, în general, și a celor estetice, în special.

Coregrafia aparţine unor forme de artă spectaculoase, sintetice, spaţio-temporale, care combină în sine dansul, muzica, dramaturgia (baletul) şi arta plastică. Punctul central al acestei sinteze este coregrafia. În opera coregrafică coexistă diferite tipuri de artă, într-o formă modificată, acestea subordonându-se şi interrelaţionând cu elementul central – coregrafia [116].

De aici reiese că „arta coregrafică constituie un ansamblu, un organism concret, integru, care are formele sale specifice de manifestare şi legităţile sale de existenţă. Printre ele există însă ceva special, anume: ceea ce-i caracteristic doar coregrafiei şi care, totodată, o înrudeşte cu alte forme de artă. Acest ceva special, reprezintă nu altceva decât mijloacele expresive de exprimare proprii coregrafiei. Cu toate că diferă de celelalte tipuri de artă, ele contribuie la crearea imaginii coregrafice integre." [147, p.30].

Fiind o artă spaţial-temporală, dansul există, prinde viaţă doar în cadrul acestor două dimensiuni. De aici constatarea că şi mijloacele expresive ale artei dansului depind în mod direct de această legitate importantă, care, de altfel, defineşte şi specificul coregrafiei. În coregrafie, spre deosebire de alte forme de artă, acţiunea se desfăşoară în timp şi în spaţiu, fapt ce determină particularitatea structurii sale dramaturgice.

Aşadar, în procesul de analiză a artei coregrafice din punct de vedere axiologic am stabilit legităţile şi oportunităţile estetice ale dansului, fapt relevant, la momentul actual, pentru formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi, care, la rândul lor, au o unică ocazie de a exprima prin dans, prin plastică, prin mişcare, prin mimică şi gesturi, prin activităţile de cercetare creativă, atât cu caracter general, cât şi particular, toată bogăţia valorilor personale, având posibilitatea de a-i învăţa şi pe alţii această artă.

Totodată, sunt analizate pe larg diferite concepte și abordări ale noțiunilor „valoare", „orientare valorică", „orientare estetică" etc.

Efectuând o analiză comparativă a diferitelor abordări/ accepţiuni ale noțiunii de valori, putem deduce câteva aspecte privind definirea acestui termen:

- valorile ca obiecte materiale şi spirituale şi trăsăturile acestora;
- valorile ca noţiune aplicativă asupra caracterizării relaţiilor subiect-obiect;
- valorile ca atitudine a oamenilor faţă de realitate;
- valorile ca importanţă;
- valorile ca ideal şi convingeri [apud 146].

Analiza abordărilor filosofice, psihologice, sociologice, pedagogice ne-a permis să constatăm că *valoarea* reprezintă o noţiune complexă, multinivelară/multiaspectuală care se atribuie existenţei umane şi nu are delimitări de vârstă, naţiune, gender etc. şi care, pe de o parte, sunt sociale, iar, pe de altă parte, sunt individuale/ personale.

De asemenea, sunt analizate abordările pedagogice privind formarea orientărilor valorice (estetice) la studenți prin arta coregrafică din diferite perspective:

- *teoria cunoaşterii* (cunoaşterea ştiinţifică/ teoretică; cunoaşterea empirică/experimentală; cunoaşterea artistică);
- *teoria noilor educaţii* (educaţie prin valori şi pentru valori*)*;
- *teoria teleologică* (atitudini ca finalităţi);
- *teoria educaţiei* (conţinutul şi strategiile de formare a atitudinilor).

Totodată, aceste particularităţi sunt reflecţii ale originii şi naturii valorilor, ale contextului şi conţinutului cultural în care aceste valori se produc şi funcţionează.

În **Capitolul 2 „*Fundamente metodologice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenți prin arta coregrafică*"** se fundamentează conceptul de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenți din diferite perspective: filosofică, sociologică, psihologică și pedagogică.

Demersul filosofic privind formarea orientărilor valorice (estetice) la studenți prin arta coregrafică se axează pe mai multe abordări: fenomenologică, metafizică, raționalistă, empirică etc.

Un loc aparte este rezervat abordării culturologice și sociologice a formării orientărilor valorice (estetice) la studenți prin arta coregrafică.

Totodată, accentul se pune pe abordările psihologică și pedagogică ale acestui proces. Pe larg sunt analizate noțiunile de „atitudine" și „atitudine axiologică"; se propune structura și dimensiunile orientărilor estetice la studenții coregrafi.

Tot în acest capitol este prezentat Modelul pedagogic de formare a orientărilor valorice la studenți prin intermediul artei coregrafice.

Modelul pedagogic de formare a orientărilor valorice la studenţii coregrafi reprezintă un construct teoretic şi metodologic, care include în structura sa un sistem de orientări valorice în

interacţiune şi care face parte din paradigma generală a finalităţilor privind formarea specialiştilor în domeniul coregrafiei.

Modelul pedagogic de formare a orientărilor valorice la studenţi prin arta coregrafică este fundamentat pe integrarea teoriei „sensului personalizat", teoriei „căutării sensului" şi a teoriei „pasiunii" şi pe crearea unui centru valoric/ câmp semantic-emoţional în cadrul căruia se realizează interacţiunea valorică a triadei: *profesor – coregrafie – student* prin participare în activităţile comune: ştiinţifico-teoretice, orientativ-valorice şi creativ-constructive.

Această abordare accentuează caracterul sistemic şi holistic, conceptual şi praxiologic, axiologic şi adaptiv al Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice la studenţi prin arta coregrafică.

În **Capitolul 3 „*Demersul experimental în formarea orientărilor estetice la studenți prin arta coregrafică*"** se fundamentează conceptul experimentului, se prezintă rezultatele etapei de constatare a experimentului, se descrie pe larg metodologia implementării Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenții coregrafi.

Totodată, la finele experimentului formativ a fost realizată etapa de control privind nivelul de manifestare a orientărilor estetice la studenții coregrafi.

Aceste rezultate au fost comparate cu cele obținute la etapa de constatare și au fost formulate concluzii privind eficiența Modelului aplicat.

Cercetarea finalizează cu **Concluzii generale și recomandări**, deduse din analiza teoretică a problemei, dar și din analiza rezultatelor experimentale prin care se confirmă soluționarea problemei cercetării.

1. POZIȚIONĂRI ARTISTICE, AXIOLOGICE ŞI PEDAGOCICE ALE FORMĂRII ORIENTĂRILOR VALORICE (ESTETICE) LA STUDENŢI PRIN ARTA COREGRAFICĂ

1.1. Arta coregrafică – purtătoare a sistemului de valori

Fiecare gen de artă dispune de un sistem propriu de caracteristici şi legităţi, prin prisma cărora reflectă aspecte importante ale realităţii obiective. În această ordine de idei, este necesar de a menţiona că modul deosebit de percepere artistică a lumii înconjurătoare, specific doar unui singur gen de artă, reprezintă totalitatea mijloacelor sale de expresivitate artistică.

Dansul, ca şi orice alt gen de artă, de-asemenea dispune de mijloacele sale caracteristice, cu ajutorul cărora reflectă lumea reală prin imagini artistice, accentuând astfel specificul său, care constă în transmiterea ideilor şi sentimentelor umane prin intermediul mişcărilor, gesturilor şi mimicii. „Limbajul dansului reprezintă limbajul emoţiilor omeneşti, şi dacă cuvântul are o anumită semnificaţie a sa, mişcarea de dans capătă sens, exprimă ceva doar atunci când, aflându-se într-o combinaţie cu alte mişcări, contribuie la dezvăluirea structurii artistice a întregii opere” [140, p.7].

Caracterul generalizator şi plurivalent al limbajului coregrafic dictează necesitatea de a implementa unele legi şi reguli specifice de reprezentare a realităţii, prin care se urmăreşte stabilirea de valori şi sensuri figurate ale imaginii poetice.

Dansul reprezintă un gen al artei coregrafice, care apelează la mişcarea şi poziţia corpului uman pentru a crea o imagine artistică.

În Dicţionarul Explicativ al Limbii Române sunt atestate două sensuri ale termenului „dans”:

1. „Ansamblu de mişcări ritmice, variate ale corpului omenesc, executate în ritmul unei melodii şi având caracter religios, de artă sau de divertisment” *şi*
2. „Ansamblu de mişcări artistice convenţionale care constituie baza tehnică a coregrafiei, a spectacolelor de balet” [44, p.259].

Dansul a apărut încă în vremurile străvechi, fiind o expresie a emoţiilor şi sentimentelor omeneşti despre o vânătoare reuşită, încheierea unor activităţi de muncă sau de luptă. Iniţial, dansul a avut o semnificaţie magică şi religioasă, constituind o parte indispensabilă a ritualurilor din acele timpuri, servind totodată şi ca un mijloc specific de transmitere a anumitor valori inerente acelei perioade, precum şi a unor experienţe concrete din diferite domenii de activitate.

Pe parcursul unei istorii de secole, arta dansului a acumulat o serie de tehnici, care au permis, datorită expresivităţii caracteristice acestui gen de artă, să ne transmită o bogată

experienţă, numeroase informaţii, care constituie astăzi o adevărată valoare educaţională, însumând, totodată, şi latura emoţională a artei coregrafice.

Având caracteristicile şi diferenţele sale naţionale, diversitatea culturii coregrafice este totuşi subordonată atât schimbărilor ritmice-temporale, cât şi celor compoziţional-spaţiale. Această particularitate inedită a mijloacelor expresive permite artei coregrafice, să reflecte într-un mod original, viaţa şi valorile create de omenire [147].

„Totalitatea imaginilor coregrafice expresive dictează legităţile proprii de reflectare a realităţii, care se bazează nu atât pe o corespundere fidelă între viaţă şi materialul artistic, cât pe gradul de autenticitate în ce priveşte reflectarea metaforică şi artistică a vieţii." [133, p.4].

În virtutea mijloacelor sale de expresivitate artistică, dansul, mai mult decât orice alt gen de artă, se detaşează complet de naturalism, de rutina cotidiană, de practica obişnuită de zi cu zi. În acelaşi timp, dansul este strâns legat de realitate, însă această legătură nu poartă un caracter direct, ci o caracteristică indirectă, care se realizează în baza legităţilor generale estetice şi a imaginilor artistice ale artei coregrafice. Limbajul dansului reprezintă un limbaj al sentimentelor umane, şi dacă cuvântul are o anumită semnificaţie a sa, mişcarea de dans capătă sens, exprimă ceva doar atunci când, aflându-se într-o combinaţie cu alte mişcări, contribuie la dezvăluirea structurii artistice a întregii opere [122, p.39].

Caracterul generalizator şi polivalent al mişcărilor plastice coregrafice impune necesitatea utilizării unor reguli specifice de reflectare a realităţii, care presupun mijloace artistice de redare a imaginilor coregrafice [122, p.39].

Influenţa puternică pe care o exercită dansul asupra noastră rezidă în forţa lui de a exprima virtuţile umane, de a transmite intensitatea sentimentelor sufletului omenesc şi de a se sustrage de la orice lucruri mărunte şi întâmplătoare. Imaginile coregrafice, de regulă, reflectă etapele principale, momentele-cheie ale vieţii şi, datorită caracterului lor firesc şi emoţionant, sunt susceptibile să pătrundă în esenţa ei [133, p.4-5].

De la bun început, arta dansului comportă un caracter sintetic. „În oricare dintre manifestările sale, fie că este vorba de dansurile populare sau de spectacolele în scenă, ea uneşte într-un tot mişcările plastice specifice ale dansului, muzica şi costumul, situaţiile convenţionale de viaţă. În procesul de interpretare scenică şi de percepţie artistică a operei coregrafice participă şi decorul, şi lumina şi arta montajului." [147, p.29.].

Coregrafia aparţine unor forme de artă spectaculoase, sintetice, spaţial-temporale, care combină în sine dansul, muzica, dramaturgia (baletul) şi arta plastică. Punctul central al acestei sinteze este coregrafia. În opera coregrafică coexistă, într-o formă modificată, diferite tipuri de artă, subordonându-se şi interrelaţionând cu elementul central – coregrafia [116].

De aici reiese că „arta coregrafică constituie un ansamblu, un organism concret, integru, care are formele sale specifice de manifestare şi legităţile sale de existenţă. Printre ele există ceva special, şi anume: ceea ce este caracteristic doar coregrafiei şi care, totodată, o înrudeşte cu alte forme de artă. Acest ceva special, reprezintă nu altceva decât mijloacele expresive de exprimare proprii coregrafiei. Cu toate că diferă de celelalte tipuri de artă, ele contribuie la crearea imaginii coregrafice integre." [147, p.30].

Imaginea unui dans se naşte din corelaţia mijloacelor expresive ale acestui dans şi din conţinutul său interior, mesajul pe care urmează să-l transmită, ideea pe care o promovează şi pe care trebuie să o justifice. Această constatare este valabilă pentru oricare dintre genurile operelor coregrafice [122, p.41].

Fiind o artă spaţial-temporală, dansul există, prinde viaţă doar în cadrul acestor două dimensiuni. De aici reiese că şi mijloacele expresive ale artei dansului depind în mod direct de această legitate importantă, care, de altfel, defineşte şi specificul coregrafiei. În coregrafie, spre deosebire de alte forme de artă, acţiunea se desfăşoară în timp şi în spaţiu şi acest fapt determină particularitatea structurii sale dramaturgice.

Printre mijloacele expresive ale culturii coregrafice se numără şi plastica corpului uman, această particularitate a coregrafiei fiind strâns legată de prima. Cu toate că expresivitatea limbajului plastic este caracteristică şi altor forme de artă, totuşi, în coregrafie, spre deosebire de sculptură, de exemplu, a cărei artă plastică este foarte asemănătoare, dansul e marcat de o plasticitate dinamică, plină de viaţă [122, p. 41].

Mijloacele expresive ale dansului au o istorie lungă, strâns legată de însăşi istoria existenţei omeneşti. De exemplu, gestul – acest „cuvânt mut" destul de expresiv, a fost o formă accesibilă de comunicare pe parcursul întregii dezvoltări a societăţii umane. Modificându-se, cizelându-se, cu timpul, expresivitatea gestului a creat premise pentru naşterea dansului. La un moment dat, gestul corpului uman a descoperit un aliat indispensabil – ritmul, fapt ce a constituit una dintre cele mai mari descoperiri ale omului şi o caracteristică deosebit de importantă a dansului [122, p.41].

Cu timpul, acumularea treptată a mijloacelor expresive ale coregrafiei s-a dezvoltat în două direcţii. Una dintre aceste direcţii a urmărit dezvoltarea gestului – mişcarea plastică a corpului, selectând de-a lungul timpului cele mai expresive, cele mai strălucite mişcări, care, fiind plăcute din punct de vedere vizual, au devenit şi cele mai iscusite şi mai eficiente. Cea de-a doua direcţie s-a preocupat de plasarea acestei mişcări (pasul, ca element al dansului) în spaţiu, adică pe teren (pământ, scenă etc.). Prima caracterizează limbajul, vocabularul dansului, a doua – desenul, imaginea, iar împreună, fuzionând, alcătuiesc compoziţia dansului.

Mijloacele expresive ale dansului nu au existat niciodată de sine stătător, ci au constituit dintotdeauna o expresie figurativă a ideii, a conţinutului. Toate acestea au stabilit şi limitele expresivităţii dansului, particularitate fără de care dansul n-ar fi existat. Ca formă a artei, dansul ne transmite, prin intermediul propriului său limbaj, bucuria şi tristeţea vieţii, visele şi amintirile oamenilor şi, trebuie să recunoaştem, că o face cu succes [147, p.30-31].

Pentru a-şi asigura vitalitatea, este absolut necesar ca dansul să întrunească unele caracteristici, extrem de importante. Astfel: „Dansul reprezintă o formă de afirmare a omului. Arta dansului transmite dragostea de viaţă. Ea există în numele omului, îl proslăveşte pe om, îi glorifică măreţia şi spiritul sănătos. Dragostea de viaţă rămâne a fi o caracteristică indispensabilă noţiunii de popor. Acesta este conceptul filozofic al coregrafiei. De aici reiese şi influenţa estetică a dansului, dragostea şi interesul poporului pentru acest gen de artă." [147, p.30-31].

Dansul, de rând cu alte forme ale artei, exercită un impact pozitiv atât din punct de vedere educaţional, cât şi emoţional. Perfecţiunea imaginilor de dans este determinată de conţinutul şi forma lor. Arta dansului dezvăluie lumea spirituală a omului şi, prin cele mai bune manifestări ale sale, el (dansul) educă întotdeauna frumosul în om, îndeamnă la perfecţiune, educă sentimente nobile, afirmă idei umaniste [122, p.42].

Totodată, este important să avem o idee clară şi corectă despre mecanismele interne ale artei coregrafice, care contribuie la formarea de valori atât coregrafilor, cât şi celor care sunt consumatori ai acestei arte (spectatorii). După cum afirmă В.Богданов-Березовский, arta coregrafică este mai puţin arbitrară în comparaţie cu orice alt gen de artă. În acest sens, este evident că orice poziţie de dans, fie şi cea mai simplă, orice gest sau mişcare de dans arată mai firesc, mai natural decât o simplă frază. Mişcarea, gestul, poziţia exprimă cu mult mai exact şi mai concret starea emoţională şi psihologică a imaginii coregrafice [120, p.6].

Din cele expuse supra putem deduce o teză foarte importantă, conform căreia mişcarea de dans este interpretată ca un exponent direct al sentimentului şi al dispoziţiei, iar lanţul coerent de mişcări de dans – ca un discurs viu, firesc, exprimat prin semne plastice. În acest sens, dansul este unul dintre mijloacele de comunicare şi de influenţare non-verbală asupra spectatorului. Dansul conectează posibilităţile fizice şi energia unei persoane cu valorile şi aspiraţiile sale spirituale.

Psihologii în domeniul artei afirmă că dansul contribuie la interacţiunea emisferelor cerebrale, stabilind astfel o relaţie reciprocă între intuiţie şi raţiune. Dansul, ca formă a artei, are un puternic impact psihologic şi fizic asupra spectatorului. Sentimentul de confort psihologic apare la public în aşa-numitul moment de rezonanţă, atunci când dansatorii reuşesc să realizeze o anumită armonie între muzică şi mişcare, între mişcările tuturor dansatorilor, ajustând propriul lor

câmp electromagnetic la cel din sala de spectacole. Anume această influenţă asupra omului contribuie în cea mai mare măsură la schimbarea sau dezvoltarea valorilor sale generalumane.

Un alt factor important, care de asemenea are o însemnătate deosebită în activitatea cotidiană a omului, îl reprezintă ritmul dansului. Toate organele interne ale omului şi procesele sale psihice funcţionează într-un anumit ritm. Mai mult, oamenii de ştiinţă susţin că toate lucrurile din lumea înconjurătoare sunt subordonate unui anumit ritm. Omul face parte din această lume şi, prin urmare, legităţile existenţei sunt obligatorii şi pentru el. Acest fapt a fost conştientizat încă din cele mai vechi timpuri. Strămoşii noştri dansau întotdeauna, când doreau să se contopească cu natura, să se alimenteze cu energie de la ea. Un cunoscut adept al sofismului, Hazrat Inayat Khan, scria că sănătatea este o stare perfectă de ritm şi tonus. Atunci când apar probleme de sănătate, avem nevoie de ajutorul armoniei şi ritmului pentru a reveni la starea de normalitate.

Aşadar, arta coregrafică, în general, şi dansul, în special, reprezintă o valoare artistică în sistemul unei anumite culturi şi un mijloc eficient de formare a unor anumite valori generalumane, având, în acest sens, posibilităţi inepuizabile ce ţin atât de conţinut, cât şi de modalităţile de realizare (mijloace artistice).

În opinia cercetătorului american Ann Cooper Olbrigh „dansul, care presupune un antrenament intens al corpului dansatorului, ne poate ajuta să accentuăm coordonarea complexă între experienţa (lui) fizică şi valoarea culturală a reprezentaţiei (produsul final coregrafic), adică între corp şi identitatea sa” [153].

Cu alte cuvinte, pentru dans, ca formă a artei, o importanţă deosebită are reprezentarea nemijlocită a imaginii. Creată de artist şi de experienţa sa personală subiectivă, de experienţa psihologică a corpului său, imaginea capătă expresie prin mişcarea şi comportamentul acestui corp într-un anumit context artistic. În acelaşi timp, este important şi nivelul la care această experienţă reuşeşte să reflecte şi să exprime valorile estetice şi sociale.

Arta coregrafică, datorită varietăţii de forme şi direcţii, posedă o serie de diverse caracteristici şi un bogat potenţial de valori pentru a putea exercita o influenţă mare asupra fiinţei umane. В.Ю. Никитин a încercat să integreze toate formele şi direcţiile artei coregrafice într-un singur sistem, care să conţină:

- paradigma estetică (de exemplu, estetica romantismului, care stă la baza baletului clasic);
- modulul lexical, adică un anumit limbaj al dansului;
- sistemul educaţional, realizat în instituţiile şcolare, modalităţile de formare profesională a interpreţilor şi coregrafilor;
- caracterul concret al gândirii artistice a coregrafului în ce priveşte crearea de valori şi opere

de artă, utilizând mijloacele expresive ale diferitelor sisteme de dans.

Aşadar, *coregrafia, ca artă spaţial-temporală*, este un tip specific *de reflecţie* asupra realităţii, de redare a acesteia şi de exprimare-creare a atitudinii dansatorului faţă de lumea în care trăieşte şi faţă de sine, ca subiect creator al lumii frumosului – *intelectual- corporal-motorie.*

Artele spaţial-temporale includ genurile: *dansul, teatrul, cinematografia* şi *circul.* Deoarece dansul este o comunicare nonver-bală, ceea ce implică participarea atât a conştiinţei, cât şi a subconştientului, el se impune ca o comunicare într-o situaţie distinsă, reconfortantă, pe care o creează ritmul muzicii. Valori adiacente ale dansului, precum perioada istorică şi epoca, exprimă timpul desfăşurării dansului, iar indicii spaţiali arată locul/ spaţiul desfăşurării dansului. Dansul este o operă artistică şi ca atare reprezintă un sistem de imagini artistice specifice, create prin mişcări, pantomimă şi schimbări ritmico-armonioase exacte şi continue ale corpului uman [113, p.55].

Arta coregrafică este o perpetuă şi efemeră mişcare a corpului în spaţiu şi timp; corpul uman nu se „aşează" în spaţiu ca un obiect, ci se re-găseşte mereu într-o situaţie de constrângere, de comunicare, de sentimente, stări şi idei, care parcurg corpul într-un flux infinit de mişcări armonioase. Dansul se află, într-un mod privilegiat şi echidistant, între lumea temporală şi lumea spirituală, profund ancorat în ambele. Dansul a devenit astăzi una dintre artele cu cel mai mare potenţial de integralizare a condiţiei artistice a omului. Dansul:

- provoacă dansatorului şi contemplatorului emoţii, sentimente şi stări afectiv-estetice puternice; predispune la crearea de noi şi noi stări emoţionale;
- invită la meditaţie estetică, la cunoaştere artistică;
- este prilej de distracţie şi amuzament.

Ca obiect-proces de cunoaştere artistic-estetică, dansul exprimă diferite caractere umane. Coregrafia însă este, întâi de toate, artă muzical-ritmică, care produce un ritm specific, prin care omul armonizează cu ritmurile universului, cosmosului, naturii şi ale spiritului. Spiritul uman sintetizează ritmurile universale, generale şi particulare şi este exprimat de dans prin marş, mişcare lină, veselă, săltăreaţă etc. [104, p.77].

Totodată, *caracterul imagistic-expresiv al artei coregrafice* este de natură dublu-unitară: imaginile create de dans sunt constituite armonic de valoarea muzicii şi de figurile create de corpul dansatorului (inclusiv de pantomimă). A vedea în dans nu doar mişcări ale corpului, ci şi *imagini artistice* este condiţia de bază a receptorului de artă, care simte-înţelege-interpretează opera de artă ca *imagine artistică creată* de om şi care *creează o altă existenţă,* una umană prin definiţie (metafizică). Dansul răspunde acestui principiu constitutiv al artei: este o imagine artistică, deci este un gen de artă [81, p.22].

Prin muzică şi mişcări executate în tactul şi în spiritul muzicii, dansul redă, exprimă şi sugerează emoţii, sentimente, stări afective, idei, gânduri; el poate povesti un conţinut din viaţa omului. Dansul are doi autori: compozitorul şi coregraful; fiecare dinte ei a investit în imaginile muzicii-dansului un mesaj emotiv-ideinic propriu, care însă corelează cu al celuilalt autor. Se poate afirma că dansul redă conţinutul imagistic al muzicii, dar re-creat de dansator prin mişcări şi plasticitate corporală. Însă, dansul poate promova şi un mesaj propriu, muzica servindu-i doar ca una dintre cele două forme artistice.

Limbajul artei coregrafice, prin intermediul căruia se redă demersul artistic și se creează opera coregrafică, se constituie din elemente specifice dansului: *mişcare, gest, mimică* (pantomimă). Limbajul artei coregrafice se exprimă prin elementele coregrafice analizate în contextul operei/ creaţiei ca întreg, prin specificul stilistic al limbajului coregrafic (clasic, contemporan, modern), prin elemente de exersare a comunicării eficiente în contextul elementelor coregrafice (anticiparea mişcărilor, sincronizarea paşilor). Fiecare gen de dans (clasic, contemporan, modern) îşi are limbajul său specific [24].

În conformitate cu aceste teze, se disting următoarele sisteme de dans: dansul clasic, dansul popular, dansul de jazz (jazz dance), dansul modern, dansul postmodern şi dansul contemporan (contemporary dance) – un termen care desemnează libertatea în combinarea acestor sisteme și care reflectă în mod diferit realitatea în forma artistică şi scenică a lucrării coregrafice, folosind un limbaj expresiv original şi bazându-se pe propriile orientări valorice şi estetice.

Cele mai semnificative pentru cercetarea noastră sunt dansul scenic-popular şi dansul clasic, datorită locului prioritar care le revine în arta coregrafică, dar şi datorită posibilităţilor și valențelor estetice de a influenţa pozitiv formarea orientărilor valorice atât la viitorii coregrafi şi interpreţi, cât şi la spectatori. În acest sens, vom încerca să evidenţiem semnificaţia generală a acestor sisteme de dans din punctul de vedere al paradigmei valorice.

Dansul clasic reprezintă un fenomen artistic absolut independent, care respectă anumite legităţi estetice şi generează anumite valori artistice şi estetice, astfel influenţând direct conştiinţa publicului. Anume aşa valori generalumane ca dragostea, bunătatea, dreptatea, libertatea constituie baza baletelor clasice.

Dansul scenic-popular s-a dezvoltat în baza dansului folcloric, care reflecta caracterul şi temperamentul poporului în sânul căruia a apărut. Trebuie să remarcăm că dansul scenic-popular formează atitudini valorice faţă de istoria, tradiţiile, psihologia şi cultura acestui popor. Rezultă că un coregraf modern ar trebui să simtă estetica contextului naţional, să cunoască materialul/ esenţa dansului popular în strânsă legătură cu istoria acestui popor şi să-l reproducă în formă scenică, ţinând cont nemijlocit de perioada istorică concretă, de ideea principală şi de valoarea

dansului, atât pentru spectatori, cât şi pentru dansatori [52].

Reieşind din faptul că demersul cercetării noastre cu referire la procesul de formare a orientărilor valorice/ estetice la studenţii coregrafi se va axa preponderent pe dansul scenic-popular, apare necesitatea de a caracteriza acest gen de artă coregrafică din perspectivă axiologică.

Dansul folcloric reflectă specificul vieţii multiseculare a unui popor, caracteristicile sale specifice, originale, care s-au stabilit de-a lungul istoriei. Fiecare nouă epocă, noile condiţii politice, economice şi religioase s-au reflectat întotdeauna în formele de conştiinţă socială, inclusiv în arta populară. Dansul folcloric, pe lângă valoarea estetică pe care o poartă, reprezintă totodată un adevărat monument al istoriei şi culturii poporului în sânul căruia a apărut.

Din moment ce dansul este o artă spaţial-temporală, limbajul dansului continuă să evolueze şi să se schimbe în conformitate cu valorile generalumane şi tradiţiile naţionale, cu atitudinea de respect faţă de istoria şi cultura poporului său.

Una dintre particularităţile dansului scenic-popular constă în faptul că coregraful/ regizorul are dreptul să modifice sursa iniţială. Dar, în acest caz lucrarea lui nu trebuie să fie mai prejos ca valoare decât sursa originală, ci, din contra, ea trebuie să fie inovatoare, iar ideea şi imaginea centrală – evidenţiată cu mult mai clar şi mai expresiv. „În procesul de creare a dansului, este important să fie angajate toate componentele acestuia: mişcarea şi desenul, adică plastica coregrafică expresivă, muzica, costumul, culoarea. În acelaşi timp, menţionăm că toate aceste mijloace expresive ale dansului nu funcţionează de sine stătător, ci doar fuzionând ele creează imaginea artistică şi estetică a mesajului" [149, p.74].

Prin dans se dezvăluie mentalitatea poporului, în special cultura, tradiţiile sale, fapt ce nu poate nu să influenţeze orientările valorice ale oamenilor.

În acest sens, în calitate de exemplu vom analiza unul dintre dansurile scenice-populare „Căluşarii".

„Căluşarii" reprezintă un dans dacic, un dans solstiţial solar, cu implicaţii rituale ludice, războinice şi catharsice. În acest dans, bărbaţii purtau toiege-mastoide care semnificau razele soarelui, toiege transformate mai târziu în mastoide de cai solari. În sec.V î.e.n., Xenofon, în lucrarea sa *„Anabasis"*, descrie „Colavrimos" ca un dans trac, războinic [56, p.37].

Cercetătorii de la Universitatea din Braşov (E.Poenaru, C.Samoilă, S.Bobancu) au formulat o interesantă ipoteză asupra relaţiei dintre regulile Jocului Căluşarului şi structura sanctuarelor de la Sarmizegetusa şi, îndeosebi, relaţia cu învăţăturile pe care Deceneu, după Iordanes, le-ar fi transmis dacilor: „Dansul căluşarilor, despre care toţi autorii susţin că mai păstrează până azi elemente care provin dintr-un străvechi ritual, cum sunt: legământul cetei pentru perioada jocului, condiţia de puritate a membrilor cetei, autoritatea vătafului, condiţia secretului, vieţuirea în comun

a membrilor cetei în această perioadă de timp, băţul care aminteşte de toiagul ca semn distinctiv al puterii învăţaţilor preoţi, caracterul cu totul aparte al coregrafiei acestui dans, derularea lui sub semnul unei unităţi organice totale, caracterul salturilor care vor să sugereze desprinderea de pământ a interpreţilor sau unele ritmuri care ating paroxismul, reprezintă o reflectare populară a practicilor ritualice legate de sistemul calendaristic dac" [95].

„Zestrea spirituală a poporului român, după cum susţine Petre Brâncuşi, relevă, prin multitudinea creaţiilor sale muzical-coregrafice, gestul estetic rafinat al locuitorilor acestor meleaguri, dar şi profunzimea raţiunii lor, inventivitatea şi originalitatea comorilor create în timp prin truda minţii lor" [58].

De menţionat că cele mai reprezentative dansuri ale poporului roman/ moldovean sunt „*Hora moldovenească*", „*Bătuta*" etc.

Aşadar, în procesul de analiză a artei coregrafice din punct de vedere axiologic, am stabilit legităţile şi oportunităţile estetice ale dansului, fapt relevant, la momentul actual, pentru formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii-coregrafi, care, la rândul lor, au unica ocazie de a exprima prin dans, prin plastică, prin mişcare, prin mimică şi gesturi, prin activităţile de cercetare creativă, atât cu caracter general, cât şi particular, toată bogăţia valorilor personale având totodată şi posibilitatea de a-i învăţa şi pe alţii această artă [52].

Indiscutabil, pentru un viitor coregraf cea mai importantă calitate profesională este creativitatea. Imaginaţia creativă şi gândirea asociativă contribuie la crearea de imagini artistice – cea mai importantă unitate semantică valabilă pentru oricare gen al creaţiei artistice. Imaginea artistică este susceptibilă să transmită plenar toată gama de trăiri şi experienţe: starea de spirit, emoţia, sentimentele, pasiunea, adică acele calităţi, prin intermediul cărora se manifestă atitudinile valorice.

Imaginea coregrafică este una complexă. Ea reprezintă cadrul naturii, al acţiunilor ritualice, al articolelor de uz casnic şi pe omul însuşi – faptele, gândurile şi starea sa de spirit. Simbolurile artistice, plăsmuite de gândirea creativă a coregrafului, se materializează într-o operă de artă, adică capătă caracteristicile specifice unei imagini artistice. Prin intermediul acestor imagini se dezvoltă acţiunea coregrafică, se conturează mesajul general de natură artistică şi emoţională, având o anumită valoare estetică/ artistică. Forma grafică a dansului (desenul scenic) ia naştere, mai întâi, logic, în conştiinţa coregrafului, rezultând din suma unor asociaţii şi valori, şi reprezintă soluţia corectă a sarcinii stabilite anterior [140, p.311].

„Dansul este o simbioză de sentimente, gândire, emoţie, acţiune, cu participarea nemijlocită a imaginaţiei. Mişcarea orientată a dansului devine a doua natură a interpretului. Intenţia este ceea ce interpretul trebuie să execute, iar coregraful – să exprime cât mai clar, cu

scopul de a obţine exact caracteristicile necesare pentru a crea o compoziţie coregrafică.” [165, p.55].

Intenţia şi metodele de implementare a acesteia sunt întotdeauna determinate de nivelul valorilor morale şi al imaginaţiei artistice. În acest sens, viitorii coregrafi au nevoie de reflecţie interioară şi de experienţe ca stimulente pentru creativitate. Aceste stimulente pot acţiona ca surse de inspiraţie în procesul creativ.

Jean-Georges Noverre, fondatorul teoriei dansului sublinia următoarele: „În cazul în care maestrul de balet nu este capabil să trăiască sentimente puternice, el nu va fi capabil nici să le exprime – gesturile sale vor fi reci, faţa lipsită de expresie, iar poziţiile corporale lipsite de pasiunea adevărată“ [141, p.375].

În acelaşi timp, un rol la fel de important joacă şi orientările sale axiologice, gusturile estetice şi capacitatea sa de a gândi în imagini coregrafice de valoare.

Aşadar, valenţele artei coregrafice sunt determinate de valorile estetice care reprezintă o varietate de atitudini față de arta coregrafică, de percepția frumosului în arta coregrafică, dar și de crearea operelor coregrafice în conformitate cu legitățile frumosului.

Analiza literaturii de specialitate şi a experienţei acumulate ne sugerează clar că există o legătură directă între talentul coregrafului şi orientările sale artistice/ estetice, cu atât mai mult că însăşi arta coregrafică, prin esenţa ei, creează premise pentru realizarea acestor legături.

1.2. Axiologia – cadru de referinţă în formarea orientărilor valorice la studenţi prin arta coregrafică

Problema valorilor a fost şi este una dintre cele mai dezbătute şi abordate de diferite ştiinţe: filosofie, culturologie, sociologie, psihologie, pedagogie etc.

Abordarea filosofică a genezei valorilor a apărut în secolul IX, având denumirea de „axiologie” (grec.: *axia – valoare, logos – învăţare*), iar primele studii cu referire la valorile general umane erau realizate de către gânditorii din Epoca Renaşterii.

Noţiunea „*valoare*” are un caracter polisemantic. Filosoful rus H.A. Бердяев defineşte „*valoarea*” ca „*esenţă*” şi în acelaşi timp ca condiţie a existenţei depline a obiectului [118].

Un alt punct de vedere aparţine lui M.Dewey, R.Perry și H.Spencer, care percep valoarea ca nişte fapte reale, care au ca sursă interpretări biopsihogene ale nevoilor omului: „orice obiect devine o valoare atunci, când oricare interes, care și-ar fi el, se extinde asupra lui” [163].

De regulă, majoritatea cercetătorilor disting şi studiază noţiunea de „valoare” din perspectiva dihotomică a binelui şi a răului, a adevărului şi nedreptăţii, a frumosului şi urâtului, … şi explică această noţiune ca un scop generalizator şi ca mijloc de atingere a acestuia, având în

acelaşi timp funcţia unei „*norme*” fundamentale.

Psihologii A.Langle şi A.H. Леонтьев caracterizează *valorile* ca atitudinea omului faţă de sine, faţă de viaţa proprie, datorită căreia valorile pot afecta puternic interiorul acestuia [136]; cu alte cuvinte, valorile se formează în contextul unei culturi şi devin importante pentru om, când obţin un sens pentru el [134].

Toţi autorii preocupaţi de definirea valorilor acordă acestora şi o dimensiune pedagogică: valorile sunt create prin cunoaştere, iar cunoaşterea este educaţia prin definire [65, p.9]. În acest context, C.Cucoş defineşte valorile ca elemente ale educaţiei morale, ca elemente ale culturii interioare a personalităţii, care se manifestă prin calităţi personale şi determină atitudinea acesteia faţă de societate, natură şi faţă de sine însăşi [38].

Pe parcursul său istoric conceptul „*valoare*” a căpătat mai multe abordări din partea diferitelor curente şi şcoli ştiinţifice.

Analiza abordărilor filosofice, psihologice, sociologice, pedagogice cu privire la cadrul valoric ne-a permis să constatăm că *valoarea* reprezintă o noţiune complexă, multinivelară/ multiaspectuală care se atribuie existenţei umane şi nu are delimitări de vârstă, naţiune, gender etc. Pe de o parte, valorile sunt sociale, iar, pe de altă parte, sunt individuale/ personale.

Д.А. Леонтьев consideră că formele de existenţă şi manifestare a valorilor sunt în permanentă interconexiune şi constituie sistemul de valori care ghidează comportamentul omului în societate [136]. Cu alte cuvinte, omul trăieşte în cadrul acestui sistem de valori. Având o configuraţie distinctă, acest sisitem de valori, se caracterizează prin următoarele trăsături: autonomie, stabilitate, obiectivitate.

În opinia I.Gîncu, funcţionalitatea sistemului axiologic presupune *continuitatea tipurilor de valori* şi *discontinuitatea conţinuturilor lor*, în sensul perenităţii unei clase de valori şi al ritmului de mişcare, constituire şi funcţionalitate a fiecărei valori. Fiecare epocă dispune de un potenţial uman care facilitează o anumită dezvoltare culturală, dar care nu este lineară sau automată [60, p.21].

În concepţia cercetătoarei T.Callo, caracteristicile fundamentale ale conceptului de valoare sunt *generalitatea* şi *centralitatea* în universul simbolic al societăţii şi în structura personalităţii [28].

Unii autori consideră că deoarece valorile *nu pot fi direct observate* aceasta reprezintă caracteristica cea mai semnificativă a valorilor, dar şi principalul obstacol în studiul acestora. Caracterul incomensurabil al valorilor presupune doar o cunoaştere preponderent calitativă a acestora, de recunoaştere a tipului de valoare care se raportează la o anumită realitate. Valorile nu pot fi reduse la indicatori cantitativi, ci doar la unele aspecte ale gradului de conformare la un cod

– etalon al valorii respective. A doua trăsătură acceptată este constituirea lor în *concepţii despre dezirabil*, ceea ce presupune o preferinţă inconştientă, dar raţională, transpusă în comportament [60, p.22].

În concepţia autorilor A.Biron, M.Moraru, V.Pavelcu şi P.Popescu-Neveanu, noţiunea de valoare este considerată o însuşire, un criteriu, o reprezentare, un produs, în fond ca obiectivare a esenţei umane [88; 87; 93].

Mc Lauglin susține că valorile nu sunt direct observabile, conţin elemente cognitive, afective şi conative, nu operează independent de individ şi de câmpul social, se referă la standardele dezirabilului, sunt organizate ierarhic în sistemul personalităţii şi relevante pentru comportamentul real.

Unii autori, precum R.Doron şi F.Parot, consideră că există cel puţin trei sensuri diferite ale noţiunii fundamentale de valoare pe care o raportează la: motivaţie – valoarea este apropiată de valenţă şi trimite la tot ce caută sau evită un anumit individ; procesele sociale şi organizaţionale – valoarea este echivalentă cu utilitatea socială; ideologie – o valoare este apropiată de un scop şi conduce la accentuarea semnificaţiei praxisului sau practicilor sociale [53].

Sistemul orientărilor valorice determină partea consistentă a direcţionării personalităţii şi alcătuieşte baza relaţiilor ei cu: lumea înconjurătoare, alţi oameni, sinele; acesta este baza concepţiei despre lume şi miezul motivaţiei vieţii active, baza concepţiei despre viaţă şi a „filosofiei vieţii” [145].

C.Kluckhohn defineşte valoarea ca o concepţie, explicită sau implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică pentru un grup, cu privire la accea ce este dezirabil şi influenţează selecţia modurilor, mijloacelor şi scopurilor disponibile ale acţiunii; orientarea spre valoare este o concepţie organizată şi generalizată, care influenţează comportamentul cu privire la natură, la locul omului în ea, la relaţiile omului cu ceilalţi şi cu privire la ceea ce este dezirabil şi indezirabil în raport cu mediul şi în relaţiile interumane.

Valorile servesc drept criteriu selectiv al acţiunilor. Pe de o parte, valorile suscită judecăţi, preferinţe şi alegeri; pe de altă parte, valorile constituie principii în baza cărora se iau decizii de comportament. Indivizii, într-adevăr, preferă unele lucruri altora; selectează din scara posibilităţilor un anumit mod de a acţiona, judecă propria conduită, precum şi conduita altor persoane.

G.Allport, P.Vernon şi G.Lindzey pun accent pe scopuri şi identifică şase tipuri de valori: teoretică, pracrtică, estetică, socială, legătură de putere, religioasă. La rândul său, S.Schwartz inventariază zece tipuri de valori, formulate explicit în tipuri de scopuri: puterea, realizarea, plăcerea, căutarea de senzaţii, autodeterminarea, universalismul, bunătatea, păstrarea tradiţiilor,

conformismul şi securitatea [3].

Valoarea este considerată drept un produs axiologic al conştiinţei umane, care determină calităţi ce se atribuie entităţilor sau stări existenţiale, fiind condiţionat de preferinţe, dorinţe, intenţii; valoarea este un atribut situaţional, relaţional ce ia naştere ca urmare a orientării omului într-o ordine transcendentă.

„Valoarea nu este dată de existența antică a unui obiect, ci de un raport efectiv ce se instituie între o conștiință valorizatoare (un subiect uman) și obiectul ca atare, ce candidează la statutul de valoare” [40, p.11].

N.Sillamy defineşte noţiunea de valoare ca interes manifestat faţă de un obiect; stimă arătată unei persoane. Noţiunea de valoare este esenţialmente subectivă, variind în funcţie de individ şi de situaţie şi fiind legată de satisfacerea trebuinţelor. Un obiect nu are valoare decât în măsura în care este dezirabil. Se disting diverse valori: biologice, economice, morale, religioase, estetice etc; or, numai prin afectivitate şi intersubiectivitate fiinţa umană ia realmente cunoştinţă de lumea valorilor concrete. Valoarea unei persoane este fluidă, labilă, pusă mereu sub semnul întrebării; individul care caută să se definească nu o poate face decât prin a se raporta la grupul social din care face parte; el se percepe ca având valoare doar în măsura în care este purtător al valorilor pe care i le recunoaşte grupul [99].

А.Капцов şi Л.Карпушина definesc noţiunea de valoare drept atitudine a subiectului faţă de diverse fapte, evenimente din viață, recunoscându-le ca fiind importante în viaţa lui. Autorii analizează următoarele valori şi sfere ale vieţii în care acestea îşi găsesc exprimare: dezvoltarea sinelui; satisfacţia spirituală; creativitatea; contactele sociale; prestigiul personal; situaţia materială înaltă; aptitudinile; nivelul personal de individualitate; sfera vieţii profesionale; sfera studii, învăţământ; sfera vieţii familiale; sfera vieţii sociale; sfera distracţii; sfera activităţii fizice [132].

Valorile personale prezintă una dintre cele mai importante subsisteme ce redau bogăția de conţinut a personalităţii [126; 135; 139]. Pornind de la clasificarea propusă de către Д.Леонтьев cu referire la natura psihologică a valorilor individuale, Л.Карпушина şi А.Капцов consideră că valorile personale au o dublă esenţă. Pe de o parte, acestea presupun că relaţia dintre subiect (ca purtător de valori) și obiect (ca valoare) are funcţia de direcţionare şi structurare, iar, pe de altă parte, este situată în acelaşi rând cu trebuinţele şi motivele subiectului, prezentând ca atare învăţământul valoric, care manifestă putere de stimulare, adică are funcţia de orientare şi motivare [132].

Б.Ломов indică faptul că în procesul vieţii în societate la fiecare individ se formează cel mai complicat sistem subiectiv-personal de relaţii care este unul multidimensional, multinivelar şi dinamic, adică sistemul valoric este ierarhic şi schimbător. Totodată, ca rezultat al schimbării

condiţiilor sociale ale vieţii „se schimbă nu atât înseşi valorile în totalitate, cât structura acestora, corelaţia dintre ele şi importanţa lor” [apud 105].

Societatea, prin diferitele ei paliere de generalitate, oferă şi induce individului atitudini, valori, idealuri. Aşa cum la naştere copilul găseşte o anume tehnologie, o anumită structură socială şi anumite cunoştinţe, tot aşa el găseşte un anumit sistem de valori şi atitudini, un univers axiologic. Umanizarea şi socializarea copilului, cristalizarea şi maturizarea etajelor superioare ale personalităţii tânărului înseamnă în primul rând interiorizarea valorilor promovate de contextul sociocultural în care trăieşte [68].

Valorile apar ca elemente ale universului simbolic al realităţii şi au ca suport direct nivelul informaţional al sociologului şi, în primul rând, comunicarea directă interumană prin limbaj. Valorile se nasc şi funcţionează în colectivităţi socioculturale, iar purtătorii lor materiali sunt indivizii concreţi şi instituţiile respectivelor comunităţi [68; 76].

J.Smith şi S.Schwartz [apud 67] desprind cinci aspecte mai importante ale valorilor: valorile sunt idei, dar nu unele reci, ci infuzate de simţiri; ele se referă la scopuri dezirabile şi la moduri de conduite prin care se promovează respectivele scopuri; valorile transcend acţiuni şi situaţii specifice; servesc drept standarde de selecţie şi evaluare a comportamentelor persoanelor şi evenimentelor; ele se ordonează atât la nivel societal, cât şi individual, după importanţa uneia faţă de alta, formând sisteme de valori.

O altă caracteristică fundamentală a valorii, şi anume – acea socială, găsim la mai mulţi autori: G.Hofstede, R.Inglehart, Sh.Schwartz, R.Boudon, P.Iluţ, P.Andrei.

În privinţa *dinamicii valorilor sociale* contemporane, P.Iluţ identifică trei idei semnificative:

1. Între sistemul valoric al unei societăţi şi celelalte componente subzistă un *circuit cauzal*. Astfel, valorile postmaterialiste apar doar la un nivel de siguranţă economică (Inglehart, 1999), iar practicarea lor are efecte pozitive în planul dezvoltării economice.
2. În cazul valorilor considerate principii generale despre dezirabil, schimbările lor nu înseamnă inovaţii axiologice, ci restructurări în importanţa acordată lor.
3. În ciuda diversităţii sistemelor de valori, transformarea lor la scara socială nu se face aleatoriu.

P.Iluţ presupune existenţa unui *metacod axiologic*, deoarece are loc situarea individului în sisteme de valori cu grade diferite de generalitate. Socializarea nu este lineară, se produc mutaţii axiologice şi aceasta înseamnă o ambivalenţă axiologică: fuzionarea tradiţionalului cu modernul, dar şi o confuzie şi stare de contradicţie [68, p.65].

Aşadar, substanţa valorii este indispensabil legată de fiinţa umană, de modul în care este înţeleasă esenţa acesteia.

Această abordare se axează pe conceptul filosofic, potrivit căruia fiinţa umană există concomitent în lumea fizicului şi în lumea metafizicului, adică a materiei şi a spiritului, a sensibilului şi a suprasensibilului, care sunt guvernate de principii specifice, respectiv: materia, fizicul – de determinanţi, iar spiritul, metafizicul – de autoreflexii [65, p.6].

Diferite abordări ale valorilor, dar şi dimensiuni ontologice ale valorii au preluat mai multe clasificări ale valorilor în funcţie de anumite perspective şi criterii.

În orice acțiune pedagogică de construcție sau reconstrucție umană, aplicarea valorilor include două variabile importante. În gândirea contemporană acestea sunt identificate și definite pentru prima dată de către Petre Andrei ca: *proces de cunoaștere a valorilor și proces de punere a valorii în valoare*; adică de interiorizare și valorificare a lor. Prin aceste două procese, realitatea și valoarea se unesc. *Primul proces explică valoarea* (geneza, structura și tipurile de valori), ceea ce pentru acțiunea educativă înseamnă un proces logic de întemeiere a valorii și de cunoaștere a ei, prin împrejurările vieții, prin experiența personală, prin instruirea școlară sistematică, prin autoinstruire opțională. *Al doilea proces este unul practic de interiorizare, actualizare și apreciere a valorilor* în societate și în viața individuală a omului [apud 42, p.14].

După părerea lui M.Rokeach, menirea valorilor umane rezidă în asigurarea unui ansamblu de standarde pentru a direcţiona eforturile noastre spre satisfacerea necesităţilor şi, pe cât posibil, spre a ne amplifica autoestimarea, adică spre a ne face propria imagine percepută de noi şi de alţii corespunzătoare definiţiilor originale, sub aspect social şi instituţional, date moralităţii şi competenţei. Autorul defineşte valoarea ca fiind o convingere de durată similară cu un anumit mod de comportament sau scop al existenţei. Asemănător oricărui alt tip de convingere, valoarea are trei componente: cognitivă, afectivă şi comportamentală [167].

Valorile nu există în sine, în mod independent. Orice valoare determină alte valori, la rândul său fiind determinată de alte valori. M.Rokeach notează că aceste legături de dependenţă nu sunt întâmplătoare. Oamenii sunt fiinţe consistente, ceea ce presupune existenţa unei minimale armonii între valorile pe care le are fiecare individ. Valorile nu există niciodată disparat, ci sunt integrate în sisteme de valori. Aici relaţiile dintre ele sunt organizate consistent, alcătuind un mod latent de orientare a indivizilor în toate acţiunile pe care le întreprind, ca efect al unor pattern-uri stabile, de durată, prin care fiecare individ îşi structurează credinţele cu privire la scopurile existenţei şi la modurile considerate dezirabile de atingere a acestora. Ca şi Kluckhohn, Rokeach imaginează o organizare ierarhică a valorilor, cu valori centrale ce devin prioritate. Sistemul valoric este relativ stabil, însă el se poate schimba prin modificarea ierarhiilor valorice, prin

schimbarea priorităţilor valorilor [84, p.30-31].

Multitudinea definiţiilor şi clasificărilor valorilor este o caracteristică generală implicită a acestora: capacitatea de a reprezenta în totalitatea şi în integralitatea sa Fiinţa umană. În acest sens, *cultura* înglobează/se identifică cu valorile create de omenire. De asemenea, dificultatea de a defini valorile derivă din caracterul lor interdisciplinar: nu există valori pure – economice, estetice etc., fiecare tip reprezentând şi domenii contingente ale activităţii şi spiritului uman.

Drept caracteristici definitorii ale valorilor se disting:

- *caracterul deziderabil al valorilor*: valorile există/ se produc ca dorinţă, ca şi calitate proiectată şi dorită, deci ca proiecţie a viitorului Fiinţei umane asupra prezentului acesteia;
- *raportarea exclusivă la om*: omul este cel care creează valorile, raportându-le la anumite lucruri, fenomene, evenimente, idei etc imprimându-le astfel calitatea de valoare, de ex: atitudinea omului faţă de natură, faţă de operele literare;
- *multitudinea şi varietatea nedefinită şi nelimitată a valorilor,* asociate cu multitudinea şi varietatea nedefinită şi nelimitată a indivizilor umani, a universului uman,
- *caracterul stabil al valorilor,* ca manifestare a principiului stabilităţii şi continuităţii lumii şi a omului în lume;
- *apropierea* (asimilarea, însuşirea) *valorilor determină esenţial calitatea individului:* individul se identifică cu propria-i calitate, adică cu propriile valori, inclusiv cu capacitatea de a-şi apropria valori, de a se constitui ca fiinţă desăvârşită - valoarea supremă a fiinţei umane [65, p.9].

Valoarea nu este un dat, ci un act, în experienţa valorii intervin atât dorinţele, simţămintele, voinţa, cât şi cunoaşterea. Ea constituie un raport dintre un obiect (bun material, creaţie spirituală, principiu, comportament) şi un subiect care apreciază obiectul respectiv, este o relaţie de apreciere, semnifică acea relaţie socială dintre subiect şi obiect, în care se exprimă preţuirea acordată de o persoană sau colectivitate unor obiecte sau fapte, materiale sau spirituale, în virtutea capacităţii acestora de a satisface trebuinţe, aspiraţii umane, istoriceşte condiţionate de practica socială, de a contribui la progresul omului şi al societăţii [175].

Valorile sunt criterii evaluative şi standarde de judecată pentru a putea preţui lucrurile, ideile, sentimentele în raport cu calitatea acestora de a fi sau nu dezirabile, de a reprezenta ceea ce este frumos, just, adevărat, demn etc.; ele se referă numai la ceea ce este semnificativ pentru sensul vieţii omului. Cu mici diferenţe de nuanţă, categoria de valoare este definită şi astăzi drept:

a) element al unui sistem simbolic care serveşte drept criteriu pentru alegerea între alternativele de orientare deschise într-o situaţie dată (T.Parsons);
b) noţiunea de valoare implică o luare de poziţie din partea grupurilor sociale sau indivizilor

în raport cu categoriile de bine şi rău, de just şi îngust, de frumos şi urât, de agreabil şi dezagreabil, de util şi dăunător etc. (M.Duverger). Există şi fenomene neutre din punct de vedere axiologic, dar în general colectivităţile şi grupurile umane valorizează într-un fel sau altul (pozitiv sau negativ) fenomenele culturale şi sociale;

c) sursă fundamentală a motivaţiei, a activităţii umane, reprezentând scopuri sau principii în termenii cărora sunt revendicate ca fiind dezirabile anumite norme specifice (G.Lundberg, N.Larsen, R.William);
d) un principiu de comportament faţă de care membrii unui grup resimt o obligaţie emoţional pozitivă şi oferă un standard pentru judecarea unor acte şi scopuri specifice (G.Thedorsen, A.Theodorsen);
e) capacitatea unui obiect (idee, lucru sau altă persoană) de a satisface o dorinţă, o nevoie sau aspiraţie umană, apreciată în funcţie de interesul pe care îl prezintă obiectul respectiv (Al.Birou);
f) concepţii colectiviste despre ceea ce este considerat bun, dezirabil şi corect sau rău, indizerabil şi incorect într-o cultură (R.T. Scaefer, R.P. Lamm) – definiţie dată de sociologii americani prin recurs la tabla de valori americane de bază consemnată de R.Williams: realizarea, eficienţa, confortul material, naţionalismul, egalitatea, supremaţia ştiinţei şi a raţiunii.

În acest context B.Voicu precizează că:

- nucleul valorii îl constituie semnificaţia prin care omul instituie şi lărgeşte câmpul axiologic, descoperirea valorii înseamnă descoperirea unei semnificaţii, iar crearea valorii înseamnă crearea unei semnificaţii umane care transformă valoarea în bun cultural;
- valoarea se validează nu doar prin mijloace ştiinţifice, ci uneori, doar la limită, prin acordul experţilor (de exemplu, cazul unei opere de artă sau al unei teorii ştiinţifice), ceea ce justifică relativismul cultural, imposibilitatea comparării şi ierarhizării culturilor;
- caracterul istoric al genezei şi funcţiei valorilor este relevat atât de corelaţia dintre obiectiv şi subiectiv, naţional şi universal, nou şi permanent, sensibil şi spiritual, finit şi infinit, cât şi de fenomenul valoririzării, de actul prin care se constituie judecata de valoare, de procesul de recunoaştere şi desemnare a valorii; caracterul relaţional al valorii se explică printr-un sistem complex de relaţii: relaţia dintre obiect şi subiect; raportul dintre individual şi social în geneza şi evoluţia sistemelor de valori (numai individul este creator, dar creaţia este motivată de trebuinţe şi aspiraţii derivate din social); relaţiile dintre general, particular şi specific (există valori generalumane, particulare şi specifice); raportul dintre real şi ideal; prin corelaţiile multiple se realizează unitatea valorilor (prin fuziunea dintre adevăr şi

celelalte tipuri de valori în procesul cunoaşterii ştiinţifice).

În general, se poate afirma că valorile reprezintă generic concepţii şi principii despre ceea ce este realizabil în societate prin acţiune umană. Geneza şi dinamica lor sunt în funcţie de următoarele condiţii: practica social-istorică – mediul formativ al valorilor, sensibilitatea subiectului axiologic, subiectivitatea sa – omul în dubla calitate de existenţă şi agent demiurgic, conţinutul obiectului şi disponibilitatea sa de a satisface un evantai cât mai larg de trebuinţe, obiectivitatea socială a valorilor ca finalitate [84, p.33-34].

Cercetătorul trebuie să se axeze pe acele a clasificări ale valorilor care sunt mai relevante pentru investigaţia sa.

Un alt aspect în cercetarea valorilor ţine de conceptul „orientări valorice", care reprezintă un construct spiritual complicat şi îndeplinesc un anumit rol şi funcţii în comportamentul persoanei.

De fapt, după cum afirmă psihologii, valorile conştientizate devin *orientări valorice*. Noţiunea „*orientări valorice*" pentru prima dată a fost aplicată de către sociologul U.Tomas în anii 20 ai sec.XX, care le-a definit ca „*atitudine socială*" care reglează/ regulează/ gestionează comportamentul omului/ individului.

А.Г. Здравомыслов consideră că *orientările valorice* sunt cele mai importante elemente ale structurii personalităţii, dezvoltate pe parcursul acumulării experienţei de viaţă a individului [130].

В.А. Ядов consideră că „orientările valorice" reprezintă valorile sociale conştientizate şi acceptate, devin scopul vieţii şi mijlocul de bază în atingerea acestui scop, fiind totodată mecanisme reglatorii ale comportamentului social al individului. Cercetătorii consideră că anume orientările valorice devin criterii în luarea deciziilor în situaţii în care se impune alegerea celor ce corespund moralităţii [152].

Create de valorile umane, *orientările valorice* sunt o factură spirituală complicată, îndeplinesc un anumit rol şi funcţii în structura personalităţii. Acest fenomen poate fi caracterizat atât prin prisma filosofică şi sociologică, cât şi prin cea psihopedagogică, apariţia conceptului fiind determinată de intersecţia acestor ştiinţe [60, p.27].

Aşadar, orientările valorice reprezintă o unitate de valori ierarhic interconexe, care direcţionează activitatea individului. Cu alte cuvinte, orientările valorice sunt reflexii. Adică, în conştiinţa individului valorile sunt reflectate ca scopuri prioritare ale vieţii, dar şi în calitate de indicatori. Ele se realizează în plan dinamic şi activ în personalitatea individului. Acestea se pot manifesta în plan cognitiv, afectiv şi comportamental, dar şi în domeniul relaţiilor interpersonale, în domeniul relaţiilor „individ-natură", prin raportare la Eu-l propriu etc.

Analiza retrospectivă şi actuală a noţiunilor „*valoare*" şi „*orientări valorice*" ne permite să stabilim premise pentru analiza particularităţilor pedagogice ale formării orientărilor valorice la studenţii coregrafi.

1.3. Particularităţile pedagogice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică

Formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţi este un proces complex fundamentat pe:

- *teoria cunoaşterii* (cunoaşterea ştiinţifică/ teoretică; cunoaşterea empirică/ praxiologică; cunoaşterea artistică);
- *coceptul noilor educaţii* (educaţie prin valori şi pentru valori);
- *teoria teleologică* (orientări estetice ca finalităţi);
- *teoria educaţiei* (conţinutul şi strategii de formare a orientărilor estetice).

Totodată acest proces se axează pe reflecţii ale originii şi naturii valorilor, fiind determinat de contextul şi conţinutul cultural în care aceste valori se produc şi funcţionează.

În cadrul cercetării date este vorba despre arta coregrafică, ca parte a unei culturi (a unor culturi).

Formarea orientărilor valorice prin prisma *teoriei cunoaşterii ştiinţifice* este determinată de reflectarea „*obiectului*" cunoaşterii, care este separat de subiectul cunoaşterii, el există în afara omului sau ca parte a unei dintre fiinţele sale biologice, intelectuale, spirituale [65, p.6].

Prin cunoaştere ştiinţifică, obiectul cunoaşterii nu se schimbă (sau se schimbă nesemnificativ); se schimbă însă reprezentările noastre despre acesta, adică se schimbă subiectul cunoscător. Deşi în cunoaşterea ştiinţifică valoarea are caracter obiectiv-subiectiv, şi în acest cadru epistemologic valoarea este un lucru care se află nu doar în afara omului, ci şi în interiorul său, căci valoarea nu este indiferentă faţă de individul uman (grupul etnic/ social); ea fiind un obiect al dorinţei [107].

Formarea orientărilor valorice din perspectiva *teoriei cunoaşterii empirice/ praxiologice* se axează pe perceperea valorii ca ceva util, de preţ, care corespunde necesităţilor sociale şi individuale. În acest sens dansul ca valoare şi purtător de valori s-a constituit şi s-a dezvoltat în mare parte în mod empiric.

Formarea orientărilor valorice din perspectiva *teoriei cunoaşterii artistice* este în mare parte determinată de specificul relaţiei subiectiv-obiectiv. În acest sens, după cum afirmă

cercetătorul V.Pâslaru, „în cunoaşterea artistică" valoarea este şi mai apropiată fiinţei umane. Ea identificându-se cu subiectul cunoașterii" [65, p.7].

În acest sens, mai mulţi autori R.Ingarden [70], R.Barthes [8], M.Corti [34], T.Vianu [107], C.Radu [94], Vl.Pâslaru [65] afirmă că originea operei de artă se află în caracterul subiectiv-obiectiv al cunoaşterii acesteia.

Ca obiect al cunoaşterii, opera de artă nu există în afara subiectului cunoscător decât la modul convenţional. Opera de artă îşi începe adevărata existenţă abia în momentul în care este receptată, subiectul cunoscător recreând-o prin percepţie, imaginaţie şi gândire artistică. În cunoaşterea artistică, obiectul cunoaşterii (opera de artă) este astfel recreat de către subiectul cunoscător. Opera de artă nu există, ea *devine* ca atare datorită acţiunii de cunoaştere a receptorului. Respectiv, şi adevărul (valoarea) în cunoaşterea artistică nu se află în afara omului, ci *este produs creat* de către acesta [65, p.7].

Totodată, aceşti autori (şi alţii), în contextul acestor teorii evidenţiază două aspecte importante pentru construcţia pedagogică a formării orientărilor valorice la subiecţii respectivi. Primul aspect ţine de cunoaşterea valorilor, iar al doilea – de crearea acestora de către om.

Sintagma vorbirii curente *omul (studentul) însuşeşte valorile* nu indică o simplă mişcare, o deplasare a unei valori dintr-un loc din exteriorul omului de către om. Verbul *a însuşi* redă *acţiunea omului* (subiectul cunoscător/educat) pentru a face ca ceva anume în procesul acţiunii declanşate de om să devină o calitate, o *însuşire* a acestui ceva. *A însuşi* sau *a apropia* echivalează cu elaborarea, producerea, crearea valorii de către agentul acţiunii. Educaţia, în accepţiunea cea mai generală a termenului, presupune o însuşire transformatoare a valorilor, în procesul căreia atât valorile comunicate (de exemplu, cunoştinţele), cât şi subiectul receptor (educatul) suportă schimbări benefice, de sporire a propriei identităţi. Valoarea devine cu adevărat valoare abia atunci când este receptată ca atare de către un subiect cunoscător, iar subiectul educat îşi poate consolida identitatea prin însuşirea unei valori doar cu condiţia ca valoarea respectivă să fie acceptată de el ca pe o achiziţie personală, nu ca pe un corp străin care i se implantează în conştiinţă [65, p.7].

De fapt, toate valorile sunt create de om prin raportarea la mediul înconjurător şi la Eu-l propriu. În toate cazurile crearea valorilor este determinată de motivaţia personală.

„În cadrul valorilor „date" individul și natura, valorile create de omenire sunt definite ca valori în baza atitudinilor pe care le elaborează individul față de ele, atitudinile fiind recunoscute ca acte de creaţie, căci anume ele certifică faptul unor noutăţi în fiinţa celui care le elaborează" [65, p.7].

În acest sens, specificul artei coregrafice presupune, în primul rând, cunoaşterea valorilor artei coregrafice, în al doilea rând, producerea (montarea, crearea) valorilor artei coregrafice

(operei coregrafice în diferite forme de manifestare) şi, în al treilea rând, cunoaşterea/ asimilarea valorilor umane prin intermediul artei coregrafice. Arta coregrafică, după cum afirmă mai mulţi cercetători, reprezintă un factor/ instrument important în formarea unei personalităţi integre.

Important pentru cercetarea noastră este analiza cadrului teleologic al formării orientărilor valorice la studenţi. Sensul teleologiei este imprimat acestui proces de faptul că sistemul de valori posibile de format prin arta coregrafică se transformă în sistem de finalităţi, expresii ale unor determinări socioculturale şi chiar individuale [47].

Finalităţile educaţiei, după cum afirmă C.Cucoş, se decontează pe axa idealitate-realitate, printr-un dozaj optim între dezirabilitate şi posibiltate. Nivelul ideatic al finalităţilor trebuie să fie destul de „înalt" pentru a reprezenta cu adevărat un model funcţional, dinamic şi în continuă mutare către noi orientări de perfecţiune [41].

La etapa actuală există mai multe abordări teoretice ale finalităţilor educaţionale. Dacă, în mod tradiţional, obiectivele reprezintă nişte finalităţi culturale pe asimilarea de cunoştinţe, ulterior a apărut conceptul care prevedea, în primul rând, formarea unor atitudini şi capacităţi spirituale, apoi dobândirea unor deprinderi, după care urmează asimilarea de cunoştinţe [106].

Actualmente a devenit tot mai pregnantă abordarea unei paradigme a finalităţilor, reflectate printr-un sistem de compoziţie (menţionăm că la etapa actuală există o varietate de abordări, chiar şi contradictorii, ale conceptului de „componenţă", analiza cărora nu face parte din obiectivele cercetării noastre). Din perspectiva cercetării noastre, găsim în literatura de specialitate mai multe abordări ale finalităţilor, una dintre care se axează pe conceptul „componenţei axiologice/valorice" (J.S. Bruner, C.Cucoş, Vl.Pâslaru, Geissler).

În viziunea lui C.Cucoş, „competenţa axiologică nu rezidă numai în capacitatea determinării corecte a valorii, ci presupune instituirea operativă de grile şi repere valorice din perspectiva cărora să fie raportate şi interpretate diferite produse culturale" [41].

Competenţa axiologică nu se reduce doar la cunoaşterea şi însuşirea unor valori, ci presupune şi capacitatea de a crea noi valori, noi conexiuni în sistemele de valori. Competenţa axiologică în general, dar în special cea specifică artei coregrafice, poate avea diferite forme de manifestare, în funcţie de caracteristicile ariei valorice vitale. Componenţa axiologică concretizată (dimensiunea artei coregrafice) se manifestă în cazul dat, prin capacitatea, studentului coregraf de a se apropia de valenţele artistice tradiţionale ale artei coregrafice (precum şi de cele noi), de a le integra în experienţa personală, de a le propune şi transmite şi altora.

Un alt demers de referinţă privind stabilirea finalităţilor din perspectiva formării orientărilor valorice la studenţii coregrafi ţine de noţiunea „atitudini". Ca şi în cazul „competenţelor", problema „atitudinilor" a fost şi rămâne una controversă şi pe larg dezbătută în

literatura de specialitate. „Atitudinile, în viziunea lui Vl.Pâslaru, spre deosebire de cunoştinţe şi capacităţi, sunt mai puţin înţelese şi mai puţin urmărite în acţiunea educaţională, deşi tocmai ele reprezintă principalele achiziţii ale educabilităţilor” [65, p.12]. În sens pedagogic, atitudinea denotă proprietatea de a forma o poziţie corectă a individului, oferă un reper necesar pentru a rezolva probleme de comportament în diferite situaţii. T.Callo consideră că atitudinea, ca finalitate, este o dimensiune fundamentală, care se formează prin: cunoaşterea realităţii şi a lumii; conştientizarea şi producerea valorilor; sensibilizarea sporită faţă de lucruri, evenimente, fapte, situaţii etc. [64, p.43].

Atitudinile ca raporturi semnificative ale indivudului faţă de fenomenele lumii din exteriorul său şi faţă de fenomenele universului său intim, fac parte din structura competenţelor (inclusiv a celor axiologice), alături de cunoştinţe şi capacităţi.

Atitudinile pot avea diferite forme de manifestare:

- în domeniul afectiv: *emoţii, sentimente, stări sufleteşti*;
- în domeniul cognitiv: *convingeri, idei, principii, concepţii personale* etc;
- în domeniul dezirabilului: *dorinţe, aspiraţii, idealuri*;
- în domeniul volitiv: *acte de voinţă*;
- în domeniul evaluării: *opinii, aprecieri, autoaprecieri*;
- în domeniul comportamentului: *acţiuni, decizii* etc.

De fapt, atitudinile în domeniul comportamental înglobează toate precedente, însă nu se reduce la ele, având specificul de a se manifesta la diferite etape ale vieţii [65, p.12].

P.Iluţ consideră că dimensiunea comportamentală constă în acţiunile observabile reflectate de o persoană. Relaţia atitudini-comportament este una multiaspectuală. Adică, atitudinile influenţează comportamentul, iar predictorul proximal al comportamentului este *intenţi*a.

Intenţia comportamentală este determinată de doi factori: unul *normativ* şi altul *atitudinal* [68].

Pentru cercetarea noastră important este să analizăm relaţia „atitudini-valori”. În opinia mai mulţi cercetători, „atitudinile sunt instrumente de valori”. Valorile direcţionează atitudinile, dar şi se exprimă în atitudini. Ele sunt norme de conduită atitudinală a individului. Atitudinile întotdeauna se definesc printr-o raportare la anumite valori în funcţie de care se realizează o anumită selectivitate a relaţiilor şi a relaţiilor comportamentale ale indivizilor. Valorile ocupă un loc central în configuraţia personalităţii şi ele ghidează deopotrivă atitudinile şi acţiunile acesteia. Atitudinile apar ca instrumente faţă de valori. Valorile şi atitudinile dau coerenţă şi consistenţă fiinţei umane. Important în acest sens este să stabilim *funcţiile dominante ale atitudinii:*

(a) *Funcţia cognitivă.* Întrucât clasifică obiectele experienţei individuale a elevilor/ studenților în funcţie de valenţa lor afectivă (pozitivă sau negativă), atitudinile ierarhizează şi ordonează percepţiile. Elevul/ studentul cunoaşte nu direct, ci prin intermediul atitudinilor, fapt ce facilitează înţelegerea lumii, introducerea unor distincţii, precizări, clasificări. Iată de ce atitudinile sunt cea mai importantă valoare reglatoare în raport cu propriul nostru comportament individual, interpersonal sau de grup.

(b) *Funcţia adaptativă*. Atitudinile exercită şi o funcţie utilitară sau instrumentală. Elevii/ studenții pot lua atitudini favorabile faţă de obiectele personale sau situaţiile utile, care contribuie la satisfacerea nevoilor şi aspiraţiilor lor şi atitudini negative faţă de tot ceea ce le provoacă teamă sau frustrare.

(c) *Funcţia de adaptare socială*. Consemnează faptul că elevii/ studenții manifestă permanent o tendinţă de a exprima atitudini care, într-un context determinat, le permit să primească aprobarea şi să evite dezaprobarea celorlalţi.

(d) *Funcţia expresivă*. Atitudinile servesc la exteriorizarea credinţelor şi valorilor pe care le consideră centrale şi definitorii pentru propria identitate, ceea ce permite fiecăruia să se distingă ca individualitate faţă de ceilalţi. Prin atitudini elevul/ studentul se exprimă, se exteriorizează, îşi face cunoscute valorile, fapt ce îi produce anumite satisfacţii.

(e) *Funcţia de ajustare*. Prin atitudinile şi opiniile de care dispune elevul/ studentul vine în acord cu atitudinile, opiniile altora. Ele exprimă nu doar un proces de integrare şi diferenţiere personală, ci şi o luare în considerare a opiniilor altora.

(f) *Funcţia de apărare*. Atitudinile constituie pentru elev/ student adevărate mecanisme de protecţie, prin care aceştia se apără de ei înşuşi sau de alţii, în sensul că prin atitudini pot să-şi justifice propriile slăbiciuni, pot ignora sau deforma realitatea, pentru a se apăra de alţii [32].

Atitudinile au şi o serie de proprietăţi, cum sunt: *polaritatea, intensitatea, accesibilitatea*. Atitudinea se caracterizează prin *centralitate,* adică pe capacitatea fiecăruia de a conştientiza valorile la nivelul conştiinţei personale. Tot datorită lor, ajutate de activitatea cognitivă, se face posibilă realizarea eu-lui. Cu ajutorul lor acceptăm ceea ce suntem şi înţelegem cine suntem.

Atitudinile sunt, de asemenea, *depozitarele normelor*, credinţelor pe care se fundamentează conţinutul conduitelor. Au rolul de a fixa aceste norme, reguli, valori [64, p.49].

Aşadar, conceptele axiologice/ valorice şi atitudinale, ca elemente-cheie în structura acestora, sunt privite ca finalităţi în formarea orientărilor valorice la studenţii coregrafi. Configurarea conpetenţelor axiologice în sistemul de finalităţi poate fi realizată prin elaborarea referenţialului axiologic. Potrivit conceptului introdus de C.Cucoş, referențialul axiologic

„reprezintă totalitatea mobilităţilor individuale şi a normelor supraindividuale, interiorizate de subiect, care se actualizează în orice act de valorizare" [41, p.53].

În plan proiectiv, referenţialul axiologic se concepe prin identificarea reperelor valorice, dezirabile sau/şi recomandate pentru un anumit scop. De fapt, referenţialul axiologic poate să condiţioneze asimilarea unor valori anumite. Conceperea unui referenţial axiologic poate motiva şi dinamiza crearea şi valorificarea de noi oportunităţi în formarea personalităţii umane, inclusiv pe dimensiunea profesională. Menţionăm, în acest sens, referenţialul valoric profesional elaborat de către cercetătoarea I.Gîncu, privit ca un sistem structurat de indicatori de bază, căruia se circumscrie, în plan real, procesul de formare profesională.

Conform definiţiei date de I.Gîncu referenţialul valoric profesional „este un sistem de valori pe care se bazează activitatea profesională şi care asigură îndeplinirea factorilor profesionali [60, p.84].

Un alt aspect care determină în mare parte particularităţile formării orientărilor valorice la studenţi este cel procesual. Dacă pornim de la accepţiunea finalităţilor acestui proces în termeni de orientări axiologice şi atitudini ca elemente structurale ale acestora, atunci sunt valabile acele demersuri/ modalităţi/ acţiuni care duc la formarea acestor finalităţi.

Acest aspect poate fi analizat din trei perspective: din perspectiva noilor educaţii, din perspectiva filosofiei, educaţiei posmoderne și din perspectiva tehnologică/ instrumentală/ acţională.

Fără a analiza diferite abordări şi sensuri cu referire la *Noile Educaţii*, deducem din analiza literaturii de specialitate (C.Cucoş, T.Callo, Vl.Guţu, N.Silistraru, M.Hadîrcă etc.) următoarele postulate:

- ✓ Formarea orientărilor valorice prin intermediul artelor face parte din conceptul educaţiei prin valori şi pentru valori.
- ✓ Educaţia prin valori şi pentru valori se încadrează în structura *Noilor Educaţii*, care au apărut ca necesitate de a răspunde problematicii lumii contemporane. Specificul *Noilor Educaţii* constă în orientarea accentuată asupra unui ansamblu de valori din diferite domenii ale vieţii, fiind condiţie şi o necesitate de asigurare a educaţiei de calitate. În acest context, constatăm că în plan procesual formarea orientărilor valorice la studenţi se axează pe strategiile generale ale *Noilor Educaţii*, dar şi pe specificul dimensiunii culturale (aria artei coregrafice).

Pe de altă parte, cadrul procesual al formării orientărilor valorice la studenţi este ghidat de filosofia postmodernă a educaţiei, care:

- oferă deschidere sensului vieţii umane – *autodesăvârşirea şi libertatea*;
- descoperă unitatea triadică a fiinţei umane – *biologică, intelectuală, spirituală*;
- oferă educaţiei un sistem axiologic, constituit din: *valorile date* omului (natura, cosmosul, universul, capacitatea de devenire întru fiinţă, capacitatea de a face opţiune); *valorile create* de om, *valorile fundamentale ale humanitas-ului* (Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea, Libertatea), *valorile naţionale*, *valorile contextuale* fiecărui gen de activitate, *valorile personale*;
- indică calea devenirii sale ca fiinţă desăvârşită – *cunoaşterea şi formarea în interacţiune a universului exterior şi a universului intim* al vieţii [65, p.17].

Anume această abordare presupune:

– axarea procesului educativ pe cel ce învaţă;
– aplicarea metodelor active/ interactive;
– axarea pe formarea de atitudini;
– axarea pe creativitate şi producerea de noi valori şi aspecte;
– axarea pe contexte şi situaţii reale de viaţă;
– axarea pe interconexiunea sistemelor de valori etc.

În raport cu aceste deziderate, în literatura de specialitate se abordează şi se descrie strategiile educative (metode, tehnici, acţiuni etc.).

În acest sens, T.Callo propune o strategie de formare a atitudinilor, care se axează pe un ansamblu de reguli:

- Contactul direct cu obiectul, persoana.
- Interacţiunea cu cei ce deţin o atitudine (observare şi modelare).
- Utilizarea experienţei sociale asimilate în grupurile formale şi informale.
- Acordarea atenţiei formării atitudinilor printr-o ştiinţă apreciată ca una de pregătire sau de fundamentare a opţiunii pentru iniţierea şi manifestarea unui comportament.
- Luarea în considerare a factorilor psihologici ce influenţează formarea atitudinilor.
- Atât în studierea, cât şi în inducerea valorilor sociale, este necesar de a face distincţii între acestea şi alte concepte conexe. A-i învăţa pe studenţi anumite norme de conduită specifice nu înseamnă că ei au însuşit şi principiile generale ale comportamentului profesional, familial şi, în general, ale celui cotidian.
- A forma cetăţeni valoroşi ai unei ţări înseamnă *nu doar dobândirea de competenţe*, ci, poate mai important, asimilarea şi cultivarea unui *cod atitudinal* [28].

Vl.Guţu clasifică strategiile educative în trei categorii: *strategii de formare a conştiinţei şi comportamentului; strategii de organizare a activităţii/ acţiunilor educative; strategii de stimulare a comportamentului* [62].

R.Solovei argumentează că strategiile de formare axiologică a celor ce învaţă trebuie aplicată în aşa fel încât să faciliteze:

- crearea situaţiilor de motivare a studentului pentru învăţare;
- oferirea de oportunităţi fiecărui student de a-şi valorifica experienţa individuală, potenţialul intelectual, aptitudinile personale, tipurile de inteligenţă dominante;
- stimularea capacităţii de argumentare şi de identificare a alternativelor;
- favorizarea accesului la cunoaştere prin forţe proprii;
- stimularea atitudinii reflexive asupra propriilor demersuri de învăţare;
- încurajarea independenţei cognitive şi a autonomiei în învăţare;
- formarea la studenţi a unor atitudini şi comportamente corespunzătoare valorilor naţionale, democratice şi generalumane [100, p.23].

Aşadar, analiza diferitelor abordări şi aspecte ale formării orientărilor valorice la studenţi ne permite să deducem următoarele particularităţi şi repere teoretice şi metodologice ale acestui proces:

1. Formele de cunoaştere ştiinţifică, empirică şi artistică aplicate prin interconexiunea lor în procesul de formare a orientărilor valorice la studenţi prin intermediul artei coregrafice trebuie să se axeze pe:
   - valenţele formative ale artei coregrafice;
   - prioritizarea şi particularităţile cunoaşterii artistice;
   - procesele de percepere, însuşire, producere şi creare a valorilor artei coregrafice.
2. Stabilirea interconexiunii valori – orientări valorice – atitudini şi competenţe axiologice permite să stabilim un cadru referenţial al finalităţilor privind formarea orientărilor valorice la studenţii coregrafi. Unitatea de referinţă a finalităţilor respective o constituie componenţa axiologică, care rezidă în capacitatea de a determina corect valorile, de a cunoaşte, interpreta şi însuşi valorile, dar şi în capacitatea de a crea noi valori şi de a descoperi noi conexiuni în sistemul de valori (în cazul dat – în domeniul artei coregrafice).
3. Esenţialul relaţiilor „atitudine-comportament", „atitudine-valoare" ne-a permis să stabilim funcţiile atitudinilor şi locul lor în structura finalităţilor de formare a orientărilor valorice la studenţi, ca element principal al comportamentelor axiologice/ valorice.

4. Studierea formării orientărilor valorice ale studenţilor din perspectiva filosofiei educative posmoderne, al *Noilor Educaţii* şi al tehnologiilor educative ne permite să ne axăm pe cele mai valoroase tendinţe educative, în acest sens – pe plan naţional şi internaţional, să formulăm fundamente conceptuale pentru metodologia experimentală de formare a orientărilor valorice la studenţi prin arta coregrafică.

Valorile estetice (orientările estetice) fac parte din sistemul valorilor general umane, alături de cele morale, profesionale etc. Totodată, valorile estetice se află într-o interconexiune continuă cu celelalte categorii ale valorilor.

În acest context, menţionăm că prin arta coregrafică pot fi formate toate categoriile de valori la diferit nivel de manifestare, general umane, profesionale, educaţionale etc. Deoarece *valorile estetice* au un rol deosebit în formarea profesională a coregrafilor, această categorie de valori reprezintă *obiectul dominant al prezentei investigații*.

Analiza literaturii de specialitate privind abordarea axiologică a problemei ne-a permis să identificăm patru noţiuni-cheie: *valori estetice, orientări estetice, atitudini estetice, competenţe estetice.*

Pornind de la definiţia noţiunii de valoare – *valoarea estetică* reprezintă un etalon al frumosului, formă şi armonie artistică a operei coregrafice.

Orientarea estetică este nu altceva decât valoarea estetică, conştientizată şi trăită, care şi presupune o varietate de atitudini estetice/axiologice ale personalităţii pe dimensiunea artei coregrafice. Aici se disting trei grupuri de *orientări estetice* ale viitorilor coregrafi:

1) *atitudini valorice faţă de arta coregrafică şi valenţele ei axiologice* (în baza valorilor general umane cu referire la dimensiunea conţinutală şi instrumentală);
2) *atitudinea valorică faţă de sine* (în calitate de viitor coregraf), *faţă de capacităţile creative proprii*;
3) *atitudini valorice faţă de profesia de coregraf* (căutarea sinelui).

În acest context, atitudinile sunt instrumentele valorii estetice, valorile direcţionează atitudinile, care, în cazul nostru, se exprimă în valori estetice. Valorile estetice sunt nişte norme de conduită atitudinală a studentului în procesul de asimilare şi creare a operelor coregrafice. În raport cu noţiunea „*orientări estetice*" este nevoie de introdus şi noţiunea „*competenţă estetică*" ca dimensiune procesuală/ atitudinală de manifestare a orientărilor estetice. De fapt, se încearcă a extinde lista competenţelor profesionale ale viitorilor coregrafi (profesori de coregrafie), prin completarea acesteia cu *competenţa estetică*, care trebuie privită în unitate cu „*orientarea estetică*".

Studentul coregraf trebuie să dispună el însuși de competenţe estetice, totodată trebuie să poată să le formeze și la elevi prin dans. La rândul său, cadrul didactic universitar trebuie să poată să formeze la viitorii coregrafi şi profesori de coregrafie competenţe estetice.

Centrarea educației pe competnțe, adică pe structuri achizitive complexe, unde alături de cunoaștere sunt vizate și atitudinea, sensibilitatea, afectul, credința, constituie o premisă și un fundament pentru o bună formre spiritual-culturală. Formarea sensibilității pentru arte ocazionează educatului o „prelungire a esenței de a fi", arta propunându-i acestuia „o cotitură prin intermediul căreia el ar putea să se descopere ca ființă umană" [161, p.87].

1.4. Concluzii la Capitolul 1

1. Coregrafia ca un gen de artă sintetică şi spaţio-temporală combină în sine dansul, muzica, dramaturgia şi arta plastică, dispune de mijloace specifice de a reda cadrul valoric al unui popor, tradiţiile, obiceiurile, psihologia acestuia etc.
2. Dansul este şi un mijloc de cunoaştere artistică a lumii, un mijloc de comunicare şi de influenţă non-verbală, în primul rând, asupra sferei emoţionale a viitorilor coregrafi, dar şi a spectatorilor.
3. În sistemul artei coregrafice un loc aparte ocupă dansul scenic-popular şi dansul clasic, care dispun de oportunităţi şi valenţe estetice de a influenţa pozitiv formarea orientărilor valorice atât la viitorii coregrafi, interpreţi, cât şi la spectatori. Există, în acest sens, legături directe între talentul/profesionalismul coregrafului şi orientările sale artistice/ estetice; cu atât mai mult, arta coregrafică, prin esenţa sa, creează premise pentru realizarea acestor conexiuni.
4. Analizând semnificaţiile conceptului „valoare" am constatat că există o mare diversitate de abordări ale acestuia din partea diferitelor curente şi şcoli ştiinţifice. Totodată, am stabilit unele proprietăţi ale valorilor, identificate în majoritatea abordărilor ale acestui fenomen (caracterul latent, dezirabilitatea, relativitatea, stabilitatea, manifestarea atitudinii, determinarea socială etc.), ceea ce ne-a permis să definim valorile estetice specifice artei coregrafice.
5. Analiza diferitelor clasificări ale valorilor ne-a permis să identificăm locul şi rolul valorilor estetice în acest sistem, care au şi un statut transversal (frumosul şi armonia sunt caracteristicile mai multor categorii de valori).
6. În urma analizei semnificaţiilor noţiunii de „valori" am stabilit conexiunea acestora cu „*orientările valorice*". În acest sens, valorile conştientizate devin orientări valorice, care pot fi privite ca orientări-scopuri şi ca orientări-mijloace/ instrumente. Totodată, această

abordare a orientărilor valorice ne-a permis să definim conceptul de *orientări estetice* specifice artei coregrafice.

7. Particularităţile pedagogice ale formării orientărilor valorice/ estetice la studenţi prin arta coregrafică le-am dedus din mai multe perspective:

- din perspectiva teoriei cunoaşterii am formulat *conceptul de integralizare* a cunoaşterii teoretice, cunoaşterii empirice şi a cunoaşterii artistice ca unul din fundamentele proiectării Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice/ estetice la studenţii coregrafi;
- din perspectiva noilor educaţii, am valorificat conceptul de educaţie prin valori (arta coregrafică ca valoare) şi pentru valori (crearea operelor coregrafice cu valori estetice);
- din perspectivă teleologică, au fost determinate poziţionări teoretice privind formularea/ stabilirea finalităţilor cu referire la formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică: *cunoştinţe* (valorile artei coregrafice), *abilităţi* (coregrafice, artistice, estetice), *atitudini* (gen de artă, preferinţe estetice etc.), *competenţe estetice* (orientări estetice).
- din perspectivă procesuală, au fost analizate abordările ce vizează formarea orientărilor valorice la studenţi şi deduse reperele teoretice în baza cărora am format conceptul propriu de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică: etapele, strategiile, metodele şi formele organizaţionale.

În acest sens, strategiile educative se vor axa pe valorificarea valenţelor formative ale artei coregrafice, prioritizând particularităţile cunoaşterii artistice în procesul de percepere, însuşire, producere şi creare a valorilor artei coregrafice cu un nivel înalt de expresie estetică.

Așadar, **problema științifică de importantă majoră a cercetării** rezidă în stabilirea și valorificarea valenţelor artei coregrafice şi strategiilor educative, care ar asigura formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăților cu profil artistic, specialitățile ”Coregrafie” și ”Pedagogia dansului”, ca factori ce determină calitatea pregătirii lor profesionale.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și metodologică a valorificării valenţelor artei coregrafice în formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăților cu profil artistic, specialitățile ”Coregrafie” și ”Pedagogia dansului”.

Obiectivele cercetării sunt următoarele:

- Analiza, din diverse perspective, a abordărilor teoretice cu referire la valori şi orientări valorice (estetice).
- Determinarea valenţelor artei coregrafice susceptibile să formeze orientări valorice (estetice) la studenţi.
- Stabilirea fundamentelor teoretice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin intermediul artei coregrafice.
- Elaborarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi.
- Validarea experimentală a Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi.

2. FUNDAMENTE METODOLOGICE ALE FORMĂRII ORIENTĂRILOR ESTETICE LA STUDENŢI PRIN ARTA COREGRAFICĂ

2.1. Conceptualizarea formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică

Analiza retrospectivă şi actuală a valenţelor artei coregrafice de a forma orientări valorice la studenţii coregrafi, dar şi a cadrului axiologic al problemei, ne-a permis să deducem un sistem de demersuri conceptuale din diferite perspective: filosofică, sociologică, psihologică şi pedagogică.

Poziţionări filosofico-estetice şi sociologice. Arta coregrafică, prin caracterul său sintetic, exercită o puternică influenţă psihologică şi educativă atât asupra celor implicaţi nemijlocit în acţiunile spectacolului, cât şi asupra celor care recepţionează aceste acţiuni (adică, spectatorii). În general, filosofia dansului permite utilizarea legităţilor generale de dezvoltare a naturii şi societăţii pentru a crea şi a analiza diverse aspecte ale dansului, pentru a dezvălui relaţia acestui fenomen cu diferite alte tipuri de artă şi categorii de valori umane. În contextul dat, dansul, creat în corespundere cu legile frumosului (estetice), acţionează şi ca produs şi ca purtător al acestor valori. Frumosul, reprezentând o categorie estetică cu cea mai înaltă valoare estetică, posedă capacitatea de a caracteriza operele coregrafice din punctul de vedere al perfecţiunii. De obicei, noţiunea de frumos este definită prin armonie, simetrie, ritm, proporţionalitate, corespondenţă, precum şi, în cazul nostru, prin raportul dintre sunet şi mişcare.

„Frumosul este rezultatul raportării caracteristicilor realităţii obiective la individ, ca măsură a frumosului, sau la necesităţile sale practice, idealurile şi ideile sale despre frumuseţe în viaţa cotidiană, inclusiv în artă" [140].

Educația pentru artă denotă un anumit mod de a vedea umanul este o filosofie de viață aparte, o viziune asupra a ceea ce este mai de preț pentru devenirea ființei. Importanța pe care prețuirea artei o capătă în societate dă măsura valorică a respectivei societăți, a rafinamentului şi altitudinii sale axiologice. Educația pentru artă este deschizătoare de noi orizonturi, pentru că ea dezvoltă spiritul interogativ, reflexiv [40, p.15].

Educația pentru frumos imprimă un sens profund, integrator și înalt tuturor achizițiilor. Formarea artistică prilejuiește indivizilor o experiență pentru iluminarea și construirea unui sens legat de existența sa [40, p.15].

Este important să constatăm că estetica este produsul unei activităţi spirituale, care a apărut în percepţia şi aprecierea individuală. Categoriile esteticii/ frumosului, prin caracterul lor semnificativ, dezvoltă nu doar gândirea creativă a coregrafului (viitorului coregraf), ci formează şi orientările sale valorice, determină poziţia sa de viaţă.

Esteticul, prin natura sa, este similar cu adevărul, însă diferă prin esenţa sa. Dacă adevărul înseamnă cunoaştere raţională, atunci esteticul nu este doar cunoaştere, ci şi experienţa emoţională în urma perceperii unui obiect. Prin urmare, echivalentul psihologic al esteticului este experienţă/ emoţia care, la rândul său, acţionează întotdeauna ca un produs, un rezultat al relaţiilor dintre subiect şi obiect. Specificul acestor relaţii este determinat de doi factori: caracteristicile estetice ale obiectului (produs al artei coregrafice) şi relaţionarea sa cu ideile şi gusturile estetice ale omului, adică cu orientările valorice care alcătuiesc „conştiinţa lui estetică".

La baza conştiinţei estetice a individului se află necesitatea estetică, interesul faţă de valorile estetice, setea pentru frumos şi armonie.

În cadrul necesităţilor estetice se înscriu şi idealurile corespunzătoare. Idealul estetic reprezintă imaginea unei valori estetice necesare şi dorite, acesta (idealul estetic) fiind cel mai înalt criteriu pentru evaluarea estetică. Această modalitate de evaluare include şi gustul estetic, la baza căruia se află valoarea/ orientarea estetică.

În acest sens, cu referire la dans, André Leroi-Gourhan scria: „… mişcarea (ritmul) – acţiune conştientă şi specifică omului – stă la baza judecăţii estetice; omul fiind singurul capabil să formuleze o judecată de valoare" [73].

„Ritmurile şi valorile vor tinde în cursul evoluţiei umane să creeze un timp şi un spaţiu caracteristice omului, să-i îngrădească acestuia comportamentul într-o reţea de măsuri, să-l concretizeze într-o estetică în sens mai restrâns" [56, p.66].

Formarea orientărilor estetice la studenți poate fi fundamentată din perspectiva teoriei imitației, teoriei expresiei și teoriei formei în domeniul artelor.

Opera coregrafică emită lumea reală, în plan figurativ. Valoarea acestei opere, inclusiv cea estetică, este determinată de calitatea „emiterii" realității. Anume „imitația" face contextul estetic să fie înțeles și concretizeze relațiile ce există între lumea reală și artă, între „copie și model" [117].

Expresia este emoția exprimată, care poate fi provocată sau nu la spectatori. Arta coregrafică reprezintă atunci o valoare, când provoacă și exprimă emoții. Anume „expresia" devine criteriul, în baza căruia se apreciază valoarea estetică a operei coregrafice. Expresia (expresivitatea) face ca opera coregrafică să obțină caracteristicile „frumosului". Frumosul este forma expresivității operei coregrafice. Forma (forma fizică) înseamnă plasarea elementelor într-un cadru vizual în conformitate cu legitățile frumosului: armonie, simetrie, proporție etc.

Este evident faptul că niciuna dintre aceste teorii filosofice nu reflectă substanța și diversitatea creației coregrafice. Însă, aceste teorii ne permit să înțelegem mai profund procesul de creare a unei opere coregrafice, dar și procesul de formare a orientărilor estetice la studenții coregrafi.

Aşadar, arta coregrafică se înscrie în cadrul valoric uman prin valenţele sale estetice şi artistice, prin mijloacele sale specifice de a reflecta lumea înconjurătoare, dar şi prin mijloacele sale de a influenţa formarea personalităţii şi, în primul rând, a orientărilor valorice ale acesteia. În acest sens, valorile artei coregrafice au un rol activ, transformator în raport cu lumea reală şi reflectă realitatea, care este exterioară subiectului creator şi/sau „consumator", „asimilator" de valori. Această abordare se axează pe „raportul, relaţia care se stabileşte între subiect şi obiect, valoarea ia naştere şi fiinţă printr-o reciprocitate permanentă a subiectului creator cu obiectul care face ocazională creaţia" [5, p.188].

Abordarea filosofică a valorilor are în vedere creaţia practică şi stilistică a valorilor. Pentru cercetarea noastră este importantă ideea lui D.D. Roşca cu referire la căutarea în valori a punctului de sprijin pentru acţiunea umană şi un temei pentru sensul existenţei [90, p.200-201].

Pentru a identifica şi a fundamenta poziționarea filosofică privind formarea orientărilor valorice la studenţi este important să rezumăm cele mai importante abordări: fenomenologice, metafizice, raţionaliste, empirice etc.

Aşadar, poziționarea filosofică cu referire la formarea orientrilor valorice din perspectivă fenomenologică se axează pe acceptarea „primatului absolut al valorii", dar și a „omului în unitatea sa și în deschiderea acestuia către lume...". În acest sens, numai omul ca ființă umană manifestă autonomie axiologică; „nu conștiința determină valorile, ci valorile determină conștiința" (N.Harnuanu) [apud 11].

Perspectiva metafizică privind formarea orientărilor valorice are la bază mai multe accepțiuni: ființa umană produce valori numai atunci când voința este parte a acestui proces (H.Münsteberg); valoarea se produce de individ, ea derivă din activitatea lui spirituală (L.Lavelle). E.Huesserl, reprezentant al curentului raționalist, consideră că valorile fiind un imperativ nu au realitate, însă sunt dependente de capacitățile comportamentale ale indivizilor [apud 17].

Prezintă interes și *poziționarea empirică* privind formarea orientărilor valorice, care au la bază interesele umane și care mai apoi devin norme valorice.

R.Carmap consideră că pentru a cunoaşte lumea, individul trebuie să cunoască valorile [apud 17].

Alte poziționări cu referire la orientările valorice țin de perspectiva culturologică (coregrafia, în acest sens, face parte din paradigma generală a culturii). În acest sens, cultura reprezintă un sistem de valori, inclusiv de valori artistice și estetice. Anume cultura determină, în mare parte, orinetările valorice ale omului. E.Spanger afirmă că omul devine cu adevărat om prin asimilarea culturii obiective. Datorită unor procese complexe "Eu-l" conștientizează și subiectivizează valorile culturale, inclusiv cele artistice, apoi reflectează asupra lor, urmând să le

reconsidere, să le recreeze și să le reconstruiască în spațiul realului. E.Spanger consideră că procesul de formare a orientărilor valorice prin educație presupune următoarele: receptarea valorilor, trăirea subiectivă a acestor valori, crearea de noi valori grație posibilității de formarea valorilor obiective în valori subiective [apud 33].

„Cultura poate fi considerată astăzi un ansamblu de trăsături distincte, spirituale și materiale, intelectuale și afective, care caracterizează o societate sau un grup social. Ea înglobează, pe lângă arte și litere, moduri de viață, drepturile fundamentale ale omului, sistemele de valori, tradiții și credințele... Cultura îi dă omului capacitatea de a reflecta asupra sinelui său. Ea este cea care face din noi ființe specific umane, raționale, critice și etic angajate. Este cea care ne ajută să discernem valorile și să facem alegeri. Prin ea, omul se exprimă, ia cunoștință de el însuși, se recunoaște ca un proiect neîncheiat, pune în chestiune propriile sale realizări, caută neîncetat noi semnificații și creează opere care îl transcend". Altfel spus, *cultura generează civilizația și o susține*, „alimentând-o" permanent cu valori, care se acumulează și se transformă în arhetipuri, perpetuând continuu [apud 33, p.43].

Cultura nu este doar un bogat și un impresionant „tezaur" de valori spirituale, artistice/ estetice și materiale care să îndemne la contemplație pioasă, nu este percepută ca fiind doar o sumă finită de trăsături punctuale, ci este, în același timp, și un proces ce implică și responsabilizează individualități și grupuri [33, p.43].

Susținem conceperea de către Șt.Bârsănescu (1971) a raportului dintre formarea orientărilor valorice și cultură în trei moduri: *static* (cultura este considerată un mijloc de perfecționare a omului); *dinamic* (cultura este considerată un proces de perfecționare a omului); *scop al educației* (cultura este percepută ca stare de spirit, ca putere și capacitate de a trăi a valorile) [10]. Perceperea culturii ca *stare de spirit* se apropie de ideea filosofică a lui L.Blaga (1974), care afirmă că, datorită faptului că omul este o ființă culturală, cultura ține mai mult de definiția omului decât de conformația sa fizică sau, cel puțin, tot atât de mult. El consideră că ființa umană este condamnată să aibă un *destin creator* și că omul cu spirit creator este, în același timp, și valorizator al propriei sale creații. *Educația prin și pentru valorizare* este primul pas către devenirea progresivă a culturii, către multiplicarea schimburilor valorice, către descoperire și creativitate. În viziunea lui L.Blaga, ceea ce îl individualizează pe om este un întreg univers, iar ceea ce îl singularizează, în raport cu celelalte existențe, este tocmai funcția sa de creator de cultură, imposibilitatea de a trăi într-un alt fel de mediu decât unul cultural [14].

Așadar, cultura, lumea simbolică, apare în urma unui schimb de comunitate, care promovează, susține un set de valori, pe care le consideră dezirabile și individuale, care acceptă, asumă și interiorizează anumite valori, urmând să (re)creeze alte sisteme de valori. Cultura este

expresia sintetică a cunoașterii articulate a lumii reale, a modului în care ne situăm în raport cu aceasta, ea reprezentând *orizontul de existență al ființei umane* [apud 33, p.45].

Arta, în genere, și arta coregrafică, în acest sens, se manifestă specific în contextul culturii generale, și anume: prin construirea creativă a propriului obiect în raport cu interiorul uman prin intermediul unui limbaj artistic, dar și prin experiența creatorului sau a receptorului.

Formele artei nu vin din materia în care produce artistul, ci din spiritul lui. „Cauza de la care începe mișcarea de apariție în artă e forma care se află în spirit", scria Aristotel, forma care precede în mintea artistului opera făurită de el este introdusă de artist în materie, nu apare ea însești [30, p.15]. Prin analogie, presupunem că și interpretul/ receptorul are nevoie de abilități, în primul rând de ordin spiritual, pentru a face artă. Arta este produsul exclusiv al omului. Dacă arta este spirit în sensul că spiritul domină apariția ei, apoi actul aristic nu poate fi separat de spirit și este, în esență, un proces spiritual [81, p.28].

Construirea unui demers pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenți în mare parte se determină de funcțiile artei, în cazul dat – ale artei coregrafice:

1) *Gnoseologică* sau de cunoaștere: arta cercetează lumea înconjurătoare, viața umană (în special universul interior al omului).
2) *Axiologică*: arta ia o atitudine față de realitate, o apreciază din punct de vedere valoric, selectează din multiplele însușiri ale obiectului sau fenomenului esențialul, irepetabilul, ceea ce poartă în sine o valoare.
3) *Hedonistică*: produce plăcere, delectare, satisfacție.
4) *Sugestivă*: sugerează omului anumite idei, gânduri, îi comunică anumite sentimente, convingeri.
5) *Iluministă*: poată în sine și transmite anumite cunoștințe despre lucruri, fenomene, răspândește anumite idealuri, viziuni, concepții etc.
6) *Comunicativă*: prin limbajul artei oamenii comunică între ei, arta unește oamenii, contribuie la apropierea și înrudirea lor spirituală.
7) *Euristică*: contactul cu arta nu poate fi efectuat în afara unei stări de creativitate, de inventivitate, de descoperire personală; arta dezvoltă anumite potențe și aptitudini de creație.
8) *Katharsis*: arta purifică sufletul, îl descătușează și îl eliberează de pasiunile „ieftine" ale vieții, îl înalță și îl înnobilează.
9) *Estetică*: cultivă simțul frumosului, al perfecțiunii, al armoniei, al echilibrului, al măsurii etc.

10) *Educativă*, considerată suprafuncție: arta educă sentimente morale, calități umane, cultivă sfera spirituală a omului [81, p.30].

Un alt aspect important pentru cercetarea dată ține de poziționările sociologice în construcția formării orientărilor valorice și, în special, a celor artistice/ estetice la studenți.

Formarea orientărilor valorice, tratată din perspectiva conturării identității personale, se axează pe constatarea că persoanele interacționează. Interrelațiile sociale sunt indispensabile, pentru că trebuie să înțelegi, să accepți, să tolerezi diferite moduri de gândire, de simțire, de acțiune, de comportament, de manifestare a valorilor etc.

Identitatea se instalează drept rezultat al interacțiunii dimensiunii sociale cu cea individuală a ființei umane. Identitatea unei persoane se creează prin interacțiunea cu alții, prin diferențiere și prin delimitare, presupunând existența unei sume de elemente:

- identitatea personală, propria imagine despre noi înșine;
- modul cum ne comportăm și prin care ne vor cunoaște cei din jur;
- modul în care suntem percepuți de către cei din jur;
- modul în care suntem tratați de către cei din jur.

Concomitent, o persoană, un grup social, o comunitate poate avea mai multe identități în anumite roluri sociale, stiluri de viață, manifestări colective etc. [33, p.60].

Așadar, formarea orientărilor valorice (aristice/ estetice) din perspectiva identității personale se abordează în contextul dezvoltării umane atât pentru recunoașterea propriei valori, cât și a celor cu care persoana interacționează, manifestând respect pentru diversitatea conceptelor, pentru manifestarea diferitelor reflexii estetice și artistice.

În acest context, *socializarea* este procesul de achiziționare și de adaptare permanentă, de integrare permanentă și de interiorizare a normelor și a vlorilor morale, culturale și interculturale [82], și, în special, a celor artistice și estetice.

În primul rând, socializarea presupune învățarea, prin interacțiune cu alții, a unor modele de conduită socioculturală, a unor cunoștințe comune sau a unor norme, reguli, consuetudini, puse în circulație într-o societate.

Socializarea este un mod de existență umană și se exprimă prin trei nevoi fundamentale:

- nevoia de includere (comunicare, contact);
- nevoia de control, care dă individului siguranța că a interiorizat normele și valorile sociale/ culturale/ estetice dezirabile ce îi vor permite să ajungă la autonomie;
- nevoia de afecțiune, de atașament [82].

Nevoia implică deci reciprocitate, contact, inserare într-un grup. Individul nu doar suportă, ci și este responsabil, exploatează, își determină propria conduită.

G.Fisher identifică următoarele caracteristici ale socializării, care pot fi privite ca un ansamblu de repere:

- este un proces de învățare, de modele, valori, cunoștințe, roluri;
- elementele achiziționale sunt *interiorizate* de individ, devin parte integrantă a aparatului său cognitiv, instaurând instanțe de control interne sau morale;
- dezvoltă diferite *modele de comportament social* ca supunerea, agresiunea sau competitivitatea;
- face ca individul să interiorizeze *modul de funcționare a sistemului social*, maniera de a percepe lumea și de a o interpreta, în cazul dat prin intermediul artei coregrafice.

Efectele socializării se traduc prin achiziționare de norme și valori până la dobândirea *conștiinței de sine* și a *idealului de sine* și prin dobândirea sentimentului de apartenență la o colectivitate și a celui de a împărtăși cu alții sentimente și aspirații, de a avea o *identitate culturală* [apud 82].

Așadar, fundamentarea filosofico-estetică și sociologică a formării orientărilor artistice/ estetice la studenți ne-a determinat să formulăm următoarele prevederi conceptuale:

- *Frumosul reprezintă o categorie estetică cu cea mai înaltă valoare estetică, care posedă capacitatea de a caracteriza operele coregrafice din punctul de vedere al performanței*.
- *Valorile, orientările valorice pot fi abordate din diferite puncte de vedere: fenomenologic, metodologic, raționalist, empiric etc. Însă, majoritatea acestor abordări susțin primatul valorilor, determinate de conștiința omului. Anume omul este creator și purtător de valori*.
- *Cultura, în sens larg, arta, în genere, și arta coregrafică ca parte componentă a acesteia contribuie la dezvoltarea personalității prin valori și pentru valori*.

În acest context menţionăm că valorile artistice/ estetice fac parte din sistemul valorilor generalumane, manifestându-se prin specificul lor determinat de domeniul artelor, în cazul dat – de domeniul artei coregrafice. Totodată, constatăm că între diferite categorii de valori există interconexiune şi interpătrundere permanentă. Corelând valenţele artei coregrafice şi reprezentările valorilor, inclusiv ale celor estetice, putem deduce următoarele categorii de orientări valorice estetice:

1) atitudinea valorică faţă de arta coregrafică şi faţă de valorile coregrafice (componenţă conținutală şi instrumentală), care se sintetizează într-un chip artistic;
2) atitudinea valorică faţă de sine ca coregraf/ interpret;
3) atitudinea valorică faţă de viitoarea specialitate (de coregraf/interpret), din care reiese modelul activității coregrafice.

În procesul dezvoltării acestor orientări se formează competenţele axiologice/ estetice.

„Valorile artistice şi valorile estetice nu trebuie confundate. Din punctul de vedere al conţinutului, valorile estetice cuprind o sferă mai largă, incluzând frumosul din natură, societate şi artă. Valoarea artistică vizează doar frumosul din opera de artă, în cazul dat – din opera coregrafică. Din punctul de vedere al finalităților, valoarea estetică presupune receptivitatea şi creativitatea estetică, pe când valoarea artistică are în vedere dezvoltarea capacităților creative şi metodologice de creare a unei opere artistice specifice unei arte" [40]. Deoarece, în cazul dat, valoarea artistică vizează frumusețea operei coregrafice, fiind, deci, şi una estetică, putem privi „convențional" aceste noțiuni ca sinonime.

În concluzie, putem afirma că poziționarea filosofică şi sociologică a formării orientărilor valorice la studenţi prin arta coregrafică s-a axat pe două dominante interconexe: arta coregrafică şi caracteristicile acesteia ca valoare artistică/ estetică, ca purtătoare de valori şi ca factor/ mijloc de formare a diferitelor categorii de valori, în primul rând de valori estetice, care, de fapt, constituie baza valorilor general umane.

Teoria valorilor şi orientărilor valorice reprezintă dimensiuni conceptuale de stabilire a finalităţilor axiologice, a liniilor de conexiune cu aspectele conţinutului acestora şi cu aspectele conexe: psihologice şi pedagogice.

Poziționări psihologice. Poziționările psihologice ale formării orientărilor valorice la studenţii coregrafi pot fi abordate din mai multe perspective: din perspectiva psihologiei artelor, din perspectiva psihologiei valorilor şi din perspectiva psihologiei formării achiziţiilor comportamentale – a competenţelor şi atitudinilor axiologice, în cazul nostru – artistice/ estetice.

Aşadar, după cum afirmă psihologii din domeniul artelor, producerea şi asimilarea valorilor artistice/ estetice este determinată, în mare parte, de actul creativ al conceptorului sau al interpretului, spectatorului coregrafic. Cu alte cuvinte, cadrul valoric al artei coregrafice şi formarea orientărilor valorice prin intermediul artei coregrafice sunt în directă corelaţie: spectatorul coregrafic prezintă o valoare când este rezultatul unui act creativ, în acelaşi timp procesul de creaţie reprezintă calea şi instrumentul de asimilare a valorilor, purtătoare a cărora este arta coregrafică.

În acest sens, pentru cercetarea noastră este important de a valorifica legităţile creativităţii artistice (coregrafice) din perspectiva formării orientărilor estetice la studenţi.

Una dintre legităţile creativităţii coregrafice se referă la atitudinea inedită faţă de obiectul creativităţii – coregrafia, dar şi la atitudinea originală faţă de realitate. Fenomenul dat constă în faptul că această „originalitate" este reprezentată printr-o unitate a structurilor emoţionale, raţionale şi psihomotrice ale subiectului coregrafic. Această unicitate constă şi în procesul de

creare a unei lucrări coregrafice, caracterizat printr-o metoda individuală şi un stil creativ propriu. De aceea, în arta coregrafică o importanţă primordială au unele calităţi înnăscute, precum simţul ritmului, auzul muzical, coordonarea, elasticitatea/ flexibilitatea, orientarea estetică etc.

O altă legitate de o importanţă esenţială în arta coregrafică se referă direct la reacţiile emoţionale şi la reflectarea emoţională a lumii înconjurătoare prin intermediul mijloacelor artistice ale artei coregrafice, cu condiţia că, în acest caz, imaginaţia reprezintă o fuzionare inedită a emotivităţii în arta coregrafică.

Pentru ca procesul de creaţie să capete un adevărat sens estetic, este necesar ca intenţia/ proiectul coregrafului să promoveze un mesaj, adică să transmită atitudinea lui faţă de lume, prin care el îşi va dezvălui şi concepţia sa de viaţă. Prin urmare, persoana care creează imagini artistice coregrafice trebuie să posede nu doar sensibilitate emoţională, care fixează realitatea la nivelul fenomenului, dar trebuie să aibă şi capacitatea de a pătrunde într-un mod original şi specific în esenţa acestei realităţi, fapt imposibil fără o gândire dezvoltată. O formă specifică a unui asemenea mod de reflectare a lumii de către artist este gândirea sa metaforică, deoarece metafora surprinde atât imaginea, cât şi conţinutul ei conceptual.

O altă caracteristică esenţială a gândirii artistice este asociaţia, adică o astfel de relaţie între imagine şi concept, în care una dintre ele, care apare în procesul de creaţie, provoacă (prin similitudine, opoziţie, continuitate/ compatibilitate sau contrast), o altă imagine sau un concept, fie un lanţ întreg al acestora.

Caracterul complex al imaginii coregrafice se datorează în mare parte şi faptului că aceasta include în sine un bogat material (acumulat de coregraf în urma observaţiilor sale) şi un spectru bogat de asociaţii descoperite în procesul de creaţie.

Analiza legităţilor generale ale artei coregrafice ne permite să identificăm mai multe etape principale şi stări prin care trece coregraful în procesul de creare a unei lucrări coregrafice cu valențe artistice și estetice.

Formele de activitate creatoare a coregrafului, la rândul lor, sunt subordonate unor obiective de acelaşi tip, care presupun crearea de opere artistice coregrafice, anticipând acţiunile posibile menite să conducă la rezultatul scontat. Motivarea activităţii coregrafului se prezintă ca un sistem complex şi dinamic de autosusţinere. Întregul ansamblu de percepţie, gândire şi comportament al coregrafului este stimulat de scopurile/ ţelurile procesului creativ, acestea fiind unele dintre cele mai importante în ierarhia motivaţională a personalităţii sale [49].

La realizarea acestor obiective contribuie, pe de o parte, activitatea concretă/ orientată (conştientă) a coregrafului, din care fac parte eforturile, voinţa sa puternică, evaluarea raţională a obiectivelor trasate, adică stabilirea clară a genului coregrafic la care aparţine lucrarea pe care el

intenţionează să o creeze, ce volum va avea, care este termenul de realizare, sentimentul de responsabilitate internă pentru rezultat etc.

Pe de altă parte, o nu mai puţină importanţă în pregătirea şi realizarea actului de creaţie artistică al unui coregraf are aşa-numita activitate involuntară. Aceasta se caracterizează printr-o continuă fantezie coregrafică, un fel de laborator intern, în care se nasc şi se maturizează, se împletesc şi se suprapun o multitudine de sentimente şi formele lor artistice de exprimare. Activitatea spontană a artistului este însoţită întotdeauna de o intenţie concretă. În interpretarea cunoscutului psiholog german H.Hekhauzen, intenţia este nu altceva decât acea dorinţă, inerentă firii artistice a creatorului, care poartă amprenta talentului său deosebit.

Motivele creativităţii, care, într-un fel sau altul, pun în acţiune intenţia coregrafului, nu sunt, în esenţă, observabile. Motivul, în situaţia dată, poate fi descris prin intermediul unor concepte, precum necesitatea, motivaţia, predilecţia, atracţia, dorinţa etc. Prin urmare, procesul creativ se dovedeşte a fi motivat chiar şi în cazurile în care nu este însoţit de intenţia conştientă a coregrafului. Putem presupune că intenţia creatoare conţine deja în interiorul său acel factor/ acel ceva, care face posibilă alegerea între diferite variante de implementare artistică fără a apela la conştiinţă, acel ceva, cu care declanşează procesul de creaţie, îl dirijează, îl reglementează şi îl aduce până la starea finită/ până la capăt. Intenţia fiecărui coregraf se manifestă ca o predispoziţie interioară la unele metode, procedee de expresivitate artistică, la unele tehnici caracteristice de compoziţie.

În acest sens, intenţia se comportă ca un mecanism de reglementare, care îl orientează pe fiecare coregraf în parte spre elaborarea unor lucrări coregrafice în conformitate cu talentele cu care este înzestrat. Specificitatea activităţii coregrafului se manifestă în nevoia permanentă de cunoaştere a noi experienţe şi de acumulare continuă a materialului. De multe ori, din „haosul" unor astfel de observaţii separate coregrafii creează adevărate opere coregrafice. Astfel, inspiraţia, ca tensiune maximă a eforturilor intelectuale şi fizice, constituie etapa finală în munca de creaţie şi, în acelaşi timp, o condiţie necesară (de ordin psihologic) pentru aplanarea contradicţiei interioare dintre starea emoţională şi supraaglomerarea/ supraîncărcarea spirituală a coregrafului. Prin urmare, în procesul de creaţie coregraful nu doar îşi realizează orientările sale estetice/valorice, ideile sale, ci, de asemenea, are posibilitatea să revină la starea sa iniţială.

O caracteristică semnificativă a universului valoric al coregrafului este profunzimea experienţelor sale şi, uneori, chiar acel dezechilibru emoţional, care încalcă stereotipul său dinamic. Creativitatea coregrafică se bazează în mare măsură pe afecte, adică pe acea reacţie emoţională puternică cauzată de obiect, idee, scop, care pune stăpânire pe toate laturile personalităţii artistului şi îi stimulează imaginaţia.

Afectele de ordin artistic nu oferă încă claritate scopului, în psihologia coregrafului domină reacţiile reflexive, el este deocamdată departe de gândirea discursivă, de o conştientizare clară a obiectivelor creativităţii. La această etapă, indispensabilă, mişcarea lui spre atingerea scopului avansează, în mare parte, la nivelul detectării intuitive a obiectului creativităţii, acumulării materialului, ocolind stadiul gândirii analitice. Această acumulare la nivelul subconştientului, intuitivului este uneori exprimată prin emotivitatea acţiunilor şi faptelor, prin creşterea excitabilităţii emoţionale.

Astfel, indiferent de măsura în care un coregraf talentat se bazează pe propriile forţe, el are neapărat nevoie de măiestrie, adică să cunoască la perfecţie meseria, să posede abilitatea de a alege exact, dintr-o multitudine de căi, pe cea unică, a sa, de a se orienta şi a merge cu răbdare spre actul creator – toate acestea necesită formarea diverselor competenţe de a se proteja în cazul afectelor şi instinctelor necontrolabile, dictaturii canoanelor, clişeelor, rutinei etc. Cu certitudine, procesul de creaţie îl metamorfozează pe coregraf într-un creator şi promotor al valorilor universale, în primul rând al celor estetice.

Creativitatea poate fi privită și în plan estetic. „Prin creativitatea estetică înțelegem aptitudinea de a produce într-o manieră specifică și diferențială evenimente, forme, obiecte susceptibile de cristalizare estetică” [108, p.30].

Creativitatea estetică în domeniul artei coregrafice se manifestă în planul creativității artistice, într-o perspectivă concretă, aplicată, tehnică: crearea unei opere coregrafice inedite, găsirea unei expresii estetice a chipului coregrafic, sau găsirea unei sincronizări estetice dintre muzică și mișcare, dintre dramaturgie și costum.

Atitudinile, în acest context, se manifestă numai în relație cu valorile și fac parte din structura orientărilor valorice.

„Atitudinea este o variabilă latentă, ascunsă, care devine analizabilă, observabilă numai pe pan experimental, prin moduri de comportamente față de cele mai diverse situații, opinii, idei, persoane și valori” [28, p.59].

Atitudinile, de regulă, se definesc în raport cu anumite valori, acțiuni și comportamente. În viziunea lui M.Rokeach, atitudinile se referă la un complex de convingeri vis-à-vis de un obiect sau situație specifică, pe când o valoare se referă la o singură convingere, însă una de mare generalitate [167].

Valorile ocupă un loc central în configurția personalității umane și ele ghidează deopotrivă atitudinile, judecățile și acțiunile noastre; într-un anume sens, valorile se exprimă în atitudini. *Atitudinile apar astfel ca instrumentale față de valori*. Plasate mai în centrul sistemului motivațional, valorile determină și asigră direct procesele de apărare și de manifestare a Eu-lui,

stima de sine. Conținutul atitudinilor este legat de aceste mecanisme doar mijlocit. De asemenea, *atitudinile nu sunt prin ele însele standarde (criterii) ale conduitelor noastre, în vreme ce valorile au prin excelență această funcție* [apud 28, p.64].

Conceptul de *atitudne axiologică* este definit de creatorul acestuia, G.W. Allport [3], ca o stare de deprindere sufletească, spirituală și neurologică care, născându-se din experiență, direcționează sau influențează dinamic toate reacțiile subiectului față de obiectele și situațiile cu care el intră în contact. Atitudinea axiologică este acea predispoziție cognitivă și afectivă a persoanei, având și o latură motivațională, care se activează în momentul când subiectul se raportează la propria persoană sau la diferite aspecte din sfera existențială a realității sociale. Este deci o relație interioară, o stare subiectivă ce apare ca o predispoziție de a accepta sau de a respinge a preferințele sociale. Fiind folosită în mai multe discipline cu înțelesuri diferite, devine un concept cu un înțeles foarte larg și cu un grad de aplicabilitate ridicat [apud 28, p.68].

Sistemul de atitudini-valori proprii artei coregrafice reprezintă cuplul cu o semnificaţie epistemologică şi estetică radicală. Procesul de socializare, umanizare, profesionalizare şi integrare socioculturală se produce prin însuşirea, interiorizarea valorilor, a normelor specifice artei coregrafice. Aşadar, rolul valorilor în mentalitatea şi comportamentul indivizilor se evidenţiază prin următoarele: 1) socializarea şi profesionalizarea se explică prin interiorizarea valorilor, influenţa valorilor este multidirecţională, iar deosebirile interculturale devin tot mai estompate; 2) valorile sunt strâns legate de emoţii şi afecte, servesc ca standarde evaluative şi ca manifestări de comportamente; 3) valorile reprezintă scopuri în sine ca determinanţi motivaţionali; 4) este importantă distingerea dintre valorile autentic trăite şi cele de faţadă [68].

Aşadar, considerând valorile drept achiziții comportamentale, constatăm că ele determină formarea atitudinilor şi orientărilor axiologice ale personalităţii, ceea ce face posibilă înţelegerea mai profundă a mecanismelor de realizare a acestui proces. În acest sens, ne vom axa pe interconexiunea cunoaşterii empirice, cunoaşterii ştiinţifice şi cunoaşterii artistice (argumentare *a se vedea* Capitolul 1).

Abordarea psihologică a formării orientărilor valorice la studenţi prin intermediul artei coregrafice ne-a permis să formulăm următoarele principii:

- ✓ principiul creativităţii în perceperea, interiorizarea şi producerea valorilor artistice/estetice;
- ✓ principiul stadializării procesului de creare a operei coregrafice ca valoare estetică;
- ✓ principiul relevanţei şi interconexiunii „valori – atitudini – orientări valorice”;
- ✓ principiul interacţiunii cunoaşterii empirice, ştiinţifice şi artistice;
- ✓ principiul angajării afective, psihomotorii, motivaţionale şi comportamentale din perspectiva interiorizării şi producerii valorilor artistice/estetice ca fundament al

orientărilor valorice ale studenţilor.

Poziționări pedagogice. Poziționările pedagogice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi pot fi privite din mai multe perspective.

Perspectiva fundamentală, în acest sens, ţine de coordonatele concepţiei umaniste asupra educaţiei. Paradigma educaţională umanistă „reproduce la nivelul subsistemului educativ liniamentele fundamentale ale paradigmei socioculturale existenţiale, şi anume: centrarea pe persoană, pe creşterea, pe evoluţia sa" [9].

Din perspectiva umanistă, subiectul trebuie să-şi trăiască propriile valori, să le actualizeze în existenţa sa, găsindu-şi întotdeauna drumul într-o situaţie concretă la care reflectează. N.Sacaliş consideră că rolul educaţiei umaniste este „să reveleze educabilului lumea dreptăţii, lumea frumosului, lumea binelui şi a celorlalte valori cardinale chemate să-l conducă în viaţă..." [97].

Prin educaţie are loc deschiderea spre lumea valorilor, iar educaţia centrată pe valori este ea însăşi o valoare [37, p.144].

Realitatea pedagogică actuală se caracterizează prin existenţa unui număr mare de abordări cu privire la „educaţie", „procesul educaţional", „finalităţile educaţionale". Important este că paradigmele tradiţionale ale educaţiei „conviețuiesc" cu cele moderne/ postmoderne, îmbogăţindu-se reciproc. De fapt, paradigmele postmoderne ale educaţiei pot fi clasificate în două categorii:

- *prima categorie* ţine de umanizarea şi umaniterizarea educaţiei şi are la bază modelul psihocentrist/ pedocentrist (elevul este centrul şi scopul de bază al educaţiei, subiectul actului educaţional). În cadrul acestei abordări teoria educaţiei şi teoria instruirii rămân constituentele Pedagogiei generale;
- *a doua categorie* se axează pe integrarea abordării sociocentriste şi a celei psihocentriste, pe corelarea factorului psihologic individual cu cel social. În cadrul acestei abordări, fundamentele pedagogiei şi teoria educaţiei sunt integrate (tratate separat în pedagogia modernă şi tradiţională) într-o teorie generală a educaţiei. Având o sferă de referinţă de maximă generalitate, „educaţia include, ca principale subsisteme, activitatea de instruire şi activitatea de formare profesională" [36, p.147]. Abordarea postmodernă a educaţiei se corelează cu o paradigmă pedagogică nouă – curriculumul (Ralph Tyler).

Educaţia definită în spiritul paradigmei curriculumului sintetizează toate resursele pedagogice existente privind activitatea de formare-dezvoltare permanentă a personalităţii (S.Cristea).

De fapt, toate abordările moderne şi postmoderne definesc direct şi/ sau indirect educaţia ca un fenomen cultural (sociocultural). Înţelegerea „culturii" în calitate de categorie pedagogică permite identificarea a trei aspecte ale educaţiei prin valori şi pentru valori:

- *social-normativ* – identificarea cu anturajul sociocultural şi profesional şi, în primul rând, cu normele acestuia;
- *individual-cognitiv* – autoformare, autorealizare, autoconducere, autocunoaştere;
- *acţional-valoric* – interconexiunea cu mediul uman și, în special, cu cel artistic, acceptarea/ neacceptarea valorilor, promovarea și producerea valorilor artistice/ estetice.

Primul aspect descoperă importanţa socioculturală a educaţiei în calitate de continuare a societăţii într-o personalitate aparte prin acceptarea normelor, valorilor, tradiţiilor respective. În acest sens, cultura și, în special, arta devine un mijloc de percepţie a fenomenelor, proceselor, determinând aprecierea acestora şi modelul comportamental.

Al doilea aspect descoperă importanţa educaţiei în constituirea individuală, ceea ce este imposibil fără a căuta esenţa propriei realizări artstice/ estetice în cazul studenților coregrafi.

Al treilea aspect descoperă mecanismele educaţiei, căile de atingere a unităţii calităţilor individual-personale. Aceste mecanisme sunt nu altceva decât interconexiunile/ interinfluenţele părţilor implicate în procesul educaţional. Finalitatea acestui proces devine activitatea celui ce se educă ca formă de acceptare a convingerilor subiective proprii.

Dimensiunea subiectivă în cadrul educaţional se caracterizează prin:

- *libertatea* comportamentului şi a activităţii, care este determinată de sistemul de valori şi orientări ale individului. Libertatea este în legătură directă cu aşa indicatori ca: conştientizarea, responsabilitatea, voinţa, gândirea pronostică, stabilitatea;
- *demnitatea umană* – atitudinea valorică internă faţă de sine şi faţă de ceilalţi, față de artă, în genere, și față de arta coregrafică, axată pe autoaprecierea propriei importanţe pentru partenerii de dialog. Demnitatea individuală a omului reprezintă nucleul comportamentului social, atitudinal şi profesional. Persoana îşi realizează libertăţile proprii, stimează şi libertăţile altuia, fără a-l folosi pe acest altul în obţinerea scopurilor sale; prin aceasta şi se manifestă demnitatea omului;
- *capacitatea de a dialoga* în comportament, activitate, comunicare; orientarea la comunicarea cu partenerul/ partenerii în mod egal, dar și cu spectatorii prin spectacole coregrafice;
- *autodeterminare,* care este privită ca un proces de înţelegere a Eu-lui său (a poziţiei proprii, obiectivelor şi a mijloacelor de autorealizare) în cadrul contextual, de corelare a viziunilor proprii cu cele promovate în societate/ de societate. Esenţa autodeterminării constă în identificarea şi realizarea viziunilor proprii în situaţii problematizante, când persoana este pusă în faţa necesităţii de a face o alegere între

alternative de maximă importanţă pentru viaţa ei. *Autodeterminarea* nu este o stare a omului, ci un proces continuu în care el se află.

Identificarea acestor patru aspecte caracterizează educaţia în calitate de proces culturologic de formare a calităţilor umane ale individului/ omului, inclusiv a orientărilor valorice. Această abordare are în vedere: asimilarea valorilor, normelor umane, dezvoltarea/ autodezvoltarea creativă şi autodeterminarea omului.

În acest context, educaţia poate fi privită în *sensul cel mai larg – sociocultural* – ca unitate a influenţelor formative ale instituţiilor sociale care asigură transmiterea din generaţie în generaţie a experienţelor socioculturale acumulate, a valorilor şi normelor morale [62, p.36-37].

Aşadar, educaţia ca proces reprezintă un sistem de acţiuni de transformare în sens pozitiv a fiinţei umane, în raport cu finalităţile preconizate.

Pentru cercatarea noastră sunt importante şi alte dimensiuni ale educației. În acest sens, I.Cerghit defineşte educaţia astfel:

- *educaţia ca acţiune de conducere* (dirijarea evoluţiei individului spre stadiul de persoană formată autonomă şi responsabilă);
- *educaţia ca acţiune socială* (activitatea planificată ce se desfăşoară pe baza unui proiect social, care comportă un model de personalitate);
- *educaţia ca interrelaţie umană* (efort comun şi conştient între cei doi actori – educatorul şi educatul);
- *educaţia ca ansamblu de influenţe* (acţiuni deliberate sau în afara unei voinţe deliberate, explicite sau implicite, sistematice sau neorganizate care contribuie, într-un fel sau altul, la formarea omului ca om [30, p.13-16].

S.Cristea defineşte educaţia din perspectivă axiomatică: „Educaţia este o activitate psihosocială, bazată pe valorificarea cerinţelor psihologice, interne, în funcţie de cerinţele sociale, externe” [36, p.146].

Cu alte cuvinte, educaţia este concepută predominant ca proces psihopegadogic de formare a personalităţii prin valorificarea resurselor sale interne şi ca produs social determinat de condiţiile culturale, economice, politice, naţionale etc.

Ca activitate psihosocială, educaţia are un caracter obiectiv – formarea-dezvoltarea permanentă a personalităţii.

E.Durkheim defineşte educaţia ca fiind „acţiunea generaţiilor adulte asupra celor tinere, cu scopul de a le forma acestora din urmă anumite stări fizice, intelectuale şi mentale necesare vieţii sociale şi mediului special pentru care sunt destinate” [55].

Sintetizând definiţiile educaţiei, ne axăm în cercetarea noastră pe două tendinţe principale în abordarea acestui fenomen:

- *Prima tendinţă* ţine de înţelegerea educaţiei ca fenomen *sociocentrist*, structurând clar componentele „educaţie", „formare-dezvoltare", „instruire", „învăţământ".
- *A doua tendinţă* ţine de înţelegerea educaţiei ca o activitate *psihosocială*, identificând instruirea şi formarea ca subsisteme principale. Educaţia, în sens îngust – ca activitate de formare a unor calităţi, atitudini, valori, trăsături concrete ale fiinţei umane – nu este definită ca un subsistem al educaţiei în sens larg – pedagogic.

Educaţia, în sens pedagogic, este un proces complex, poliaspectual, având ca constituente instruirea şi educaţia în sens îngust, caracterizate prin trăsături imanente/specifice, care nu vin în contradicţie cu unitatea şi integritatea acestuia.

Aşadar, instruirea şi educaţia, având specificul propriu, care reflectă trăsăturile lor imanente, constituie un proces unitar/ integru, deseori denumit şi *proces pedagogic*.

În dependenţă de modul de abordare a educaţiei, se stabilesc şi funcţiile respective. Aceste funcţii pot fi stabilite:

1) la nivel de maximă generalitate:
   - funcţia de selectare şi transmitere a valorilor de la societate la individ;
   - funcţia de transmitere a experienţelor de la generaţie la generaţie;
   - funcţia axiologică/culturală;
   - funcţia economică.
2) la un nivel concret pedagogic (funcţional):
   - funcţia de formare a personalităţii;
   - funcţia de dezvoltare a personalităţii;
   - funcţia de educare a personalităţii.

În acest context, se deduce funcţia de bază a educaţiei – cea de formare-dezvoltare permanentă a personalităţii umane, realizabilă în orice context extern şi intern deschis perfecţionării şi autoperfecţionării într-un timp, spaţiu şi stil pedagogic [36, p.148].

În contextul acestei abordări a educației, C.Cucoș consideră existența unei necesități profunde de a valorifica cadrul axiologic al educației [38, p.82]. Cu alte cuvinte este nevoia de asigurare a coerenței și consistenței valorilor fundamentale în realizarea acțiunilor educaționale, dar și a valorilor specifice diferitelor domenii de cunoaștere și de activitate umană. În acest sens, arta, în general, și, arta coregrafică ca element esențial al unei culturi, reprezintă un sistem de valori artistice și estetice, care prin esența lor sunt și valori educaționale, alături de cele fundamentale,

controbuind la formarea acestora.

Privind sistemele de valori din perspectivă procesuală, G. De Landsheere identifică trei principii de bază:

1) principiul interiorizării valorilor, care cuprinde adoptarea sistemului de valori ca valori proprii, integrate în structura personalităţii;
2) principiul angajării afective, motivaţionale şi caracteriale optime în perspectiva adaptării permanente la condiţiile unui context pedagogic deschis;
3) principiul complementarităţii dintre obiectivele cognitive-noncognitive, care angajează cerinţa generală de proiectare a acţiunii pedagogice de formare/ dezvoltare a personalităţii [apud 60].

Această abordare a procesului de valorizare reprezintă un demers educaţional holistic şi vizează formarea competenţei axiologice, în cazul cercetării noastre – a competenţei estetice, care este privită ca sinonim al orientării estetice. Aşadar, din perspectiva pedagogică noi ne vom axa pe următoarele accepţiuni ale noţiunilor „valori estetice”, „competenţe estetice”, „atitudini estetice”, „orientări estetice” în contextul artei coregrafice.

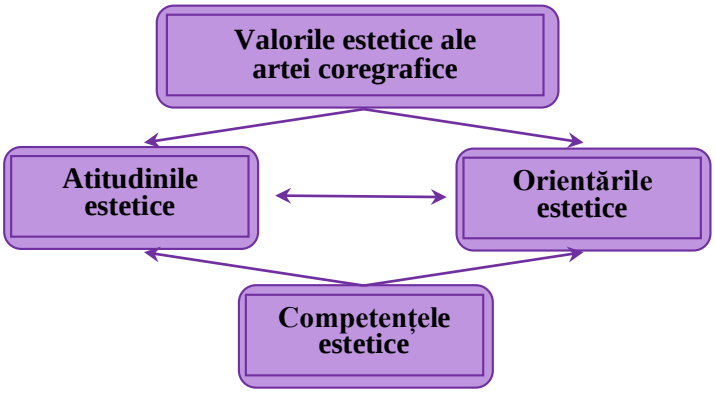


Fig. 2.1. **Cadrul axiologic al formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi (aspectul teleologic)**

Valorile estetice ale artei coregrafice reprezintă un etalon al frumosului, formă şi armonie artistică a operei coregrafice.

Orientările estetice sunt valori estetice, conştientizate şi trăite, care presupun o varietate de atitudini estetice ale personalităţii pe dimensiunea artei coregrafice. Orientările estetice reprezintă o unitate de valori ierarhic interconexe, care direcţionează activitatea profesorului şi a studentului în cadrul educaţional.

Atitudinile estetice sunt instrumentele valorilor estetice, valorile direcţionează atitudinile. Atitudinile, întotdeauna, se raportează la anumite valori estetice şi artistice.

Competenţa estetică este o dimensiune procesuală/atitudinală de manifestare a orientărilor estetice în domeniul artei coregrafice.

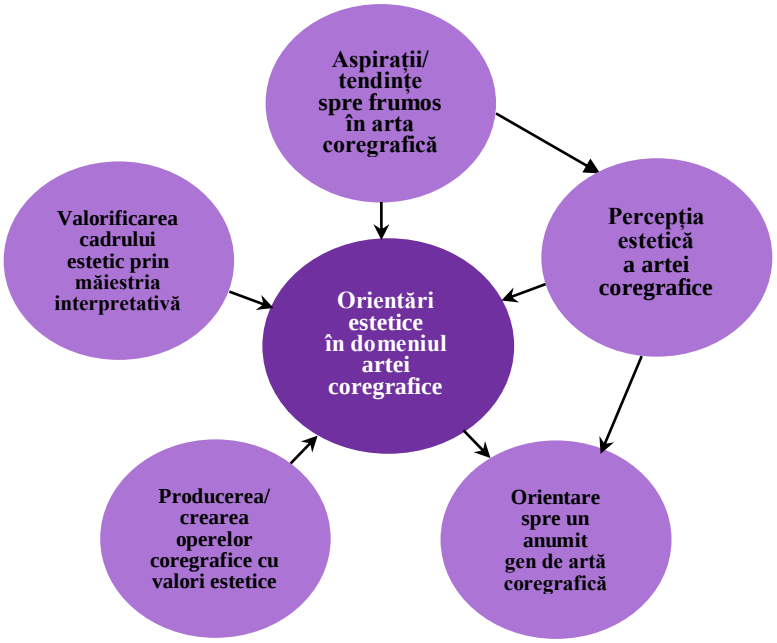


Fig. 2.2. **Structura şi dimensiunile orientărilor estetice la studenţii coregrafi**

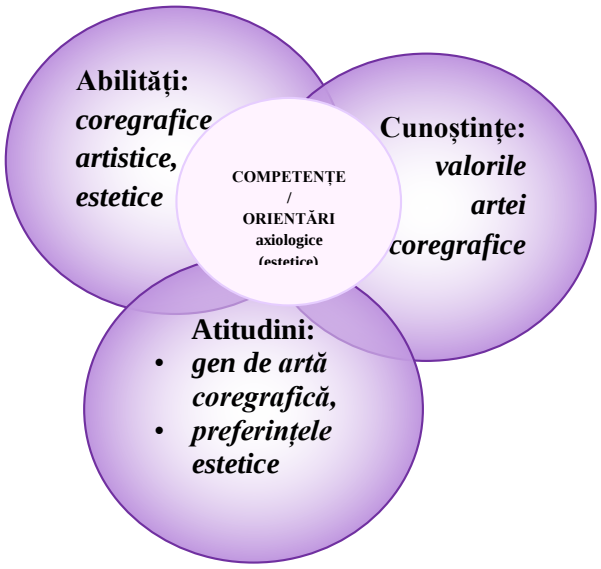


Fig. 2.3. **Componentele competenţelor axiologice (estetice) în domeniul artei coregrafice**

Considerăm că delimitarea acestor noţiuni ne permite să stabilim posibilul referenţial axiologic în acest domeniu, dar şi logica formării orientărilor estetice ale studenţilor prin arta coregrafică (*a se vedea* Modelul pedagogic, Capitolul 2).

Dimensiunea axiologică (estetică) a competenţelor are funcţia de extindere/ completare a competenţelor profesional-artistice cu un impact energizant afectiv şi motivaţional. La rândul său, competenţa axiologică (estetică) poate fi extinsă prin valorificarea caracteristicilor personale de căutare a sensului estetic şi artistic, pasiune pentru arta coregrafică, dar şi prin cadrul real în care se formează şi se dezvoltă competenţa respectivă.

Aşadar, abordarea pedagogică a formării orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi se axează pe paradigma umanistă a educaţiei, finalităţile educative exprimate în termeni de competenţe axiologice (estetice), logică şi principiile realizării acestui proces:

- *principiul orientării umaniste;*
- *principiul integralităţii;*
- *principiul valorii estetice;*
- *principiul angajării afective şi a reflexivităţii;*
- *principiul co/ creativităţii profesorului şi a studentului;*
- *principiul valorificării potenţialului axiologic al artei coregrafice*.

Principiul orientării umaniste este o reflecţie a paradigmei respective în educaţie, care pune pe prim plan personalitatea celui ce învaţă, dezvoltarea continuă a capacităţilor acestuia, în baza valorilor şi pentru valori. Pe de altă parte, prin acest principiu se valorifică potenţialul uman al artei coregrafice şi, în primul rând, al dansului clasic şi scenic popular. Anume aceste genuri de coregrafie (dansurile) reflectă şi se bazează pe valorile umane, dar şi pe cele estetice.

Principiul integrităţii cu referire la formarea orientărilor valorice la studenţii coregrafi poate fi privit prin prisma teologică (integrarea diferitelor genuri de artă coregrafică; integrarea muzicii, dansului şi a artei plastice; integrarea diferitelor valori estetice etc.); prin prisma structurală (integrarea elementelor structurale cu referire la formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi: finalităţi, conţinuturi, procese etc.); prin prisma unui proces (integrarea procesului de percepţie, interiorizare şi creare a valorilor coregrafice cu valenţele artistice şi estetice).

Principiul valorii estetice se referă la selectarea artelor coregrafice cu potenţial estetic ridicat pentru percepţie şi interiorizare, dar şi la crearea operelor coregrafice proprii în raport cu aceste valori (artistice şi estetice). Acest principiu gestionează stabilirea conţinutului şi a finalităţilor de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi.

Principiul angajării afective şi a reflexivităţii. Procesul educaţional este prin excelenţă emoţionalitate [83]. Demersul angajării efective se înscrie în pedagogia umanistă, dar şi în pedagogia artelor. De fapt, competenţa estetică este şi una afectivă. Fără percepţia afectivă/ empatică a operei coregrafice nu pot fi formate orientările valorice respective la studenţi. Acest

principiu generează un sistem de activităţi specifice cu referire la crearea competenţelor de manifestare a afectivităţii, pe dimensiunea percepţiei estetice şi creării operelor coregrafice cu valenţe estetice.

Principiul (co)creativităţii profesorului şi a studentului în procesul educaţional. Specificul creativităţii artistice la etapa de formare a viitorilor coregrafi constă în activitatea interconexă, creativă a profesorului şi a studentului. Dacă activitatea profesorului este orientată spre proces (cum de ajuns la…), activitatea creativă a studentului este orientată mai mult spre „produsul" coregrafic valoric.

Principiul valorificării potenţialului axiologic al artei coregrafice. Arta coregrafică poate fi caracterizată nu doar prin valori estetice dar şi prin valori generalumane, morale, etice, interculturale etc. Ca regulă, operele coregrafice cu un potenţial axiologic puternic au la bază valorile umane: dragoste, libertate, prietenie, tradiţie, familie etc. Deşi acest aspect al valenţelor artei coregrafice nu este obiectul cercetării noastre, însă el creează contexte şi conexiuni cu valorile estetice şi artistice ale artei coregrafice. De fapt, formarea valorilor umane este şi o condiţie de formare eficientă a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi [49].

Educația prin dans deschide educabilul spre un univers polimorf de abilități: de la cele strict psihomotrice, perceptive, ritmice, kinestezice, de sincronizare și până la cele de natură afectivă, pur artistice, chiar intelectuale. Dansul devine o cale de a-l ajuta pe acesta să-și formeze sau să-și dezvolte aptitudinile, spiritul pentru frumos, grația și eleganța fizică, ținuta sănătoasă și comportamentul prosocial. Prin dans se pot modela caractere, stimulându-se disciplina și răbdarea, ambiția și capacitatea de a depune efort pentru obținerea rezultatelor dorite. Corpul devine un mijloc de exprimare, iar spațiul – un mod artistic de „locuire" sau de „vorbire" prin mișcările ce îl umplu. De asemenea, prin dans se dezblochează propriile resorturi creativ-expresive, prin gesturi și mișcări ale propriului corp, dar și de asumare a celuilalt, de congregare a unor acțiuni motrice primare ce pot prefața o necesară și frumoasă coacțiune cu semenii [40, p.118].

În *concluzie* putem menționa că abordările filosofică şi sociologică, psihologică şi pedagogică reprezentate printr-un sistem de noţiuni, principii, concepte constituie fundamente ale conceptualizării şi elaborării unui Model Pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică.

2.2. Modelarea formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică

În procesul de elaborare a Modelului Pedagogic de formare a orientărilor valorice la studenţii coregrafi ne-am axat pe:

- ✓ abordarea axiologică a educaţiei;
- ✓ teoria valorilor şi a valorilor estetice;
- ✓ valenţele axiologice ale artei coregrafice;
- ✓ legităţile psihologice şi pedagogice de formare a orientărilor valorice la studenţii coregrafi.

Fundamentarea cadrului conceptual al Modelului de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin arta coregrafică s-a axat pe integrarea teoriei „sensului personalizat" (А.Н. Леонтьев), teoriei „căutarea sensului" (В.Франкл) şi a teoriei „pasiunii" (Л.Н. Гумелев).

Astfel, noi am reunit într-un tot „sensul", „motivaţia" şi „centrul valorilor", formând o unitate dominantă în formarea orientărilor valorice (estetice). Atât în procesul creativ, cât şi în cel pedagogic, o influenţă deosebită în rezolvarea „problemei sensului" are câmpul energiei emoţionale. În procesul de formare a orientărilor valorice la studenţii coregrafi, principalele forţe motrice psihoenergetice sunt reprezentate de energia de interacţiune valorică a triadei: „profesor – coregrafie – student" şi de energia câmpului semantic-emoţional. În conformitate cu această abordare, am stabilit următoarele condiţii pedagogice pentru formarea şi dezvoltarea orientărilor valorice la studenţii coregrafi:

- Axiologizarea educaţiei coregrafice prin actualizarea potenţialului valoric al artei coregrafice.
- Achiziţionarea şi acumularea experienţei profesionale coregrafice cu ajutorul pedagogului. Experienţa coregrafică presupune o experienţă personală, caracterizată prin volumul, calitatea şi coerenţa reprezentărilor (cunoştinţelor) estetice şi coregrafice, prin abilitatea de a percepe o lucrare coregrafică, de a asimila şi de a crea valori coregrafice.
- Actualizarea orientării valorice şi a caracteristicilor personale ale studentului, a capacităţilor sale, a talentului (motivaţia, intelectul, creativitatea), a potenţialului valoric şi a calităţilor personale ale profesorului, a orientărilor sale valorice ca nucleu interior al acţiunii şi al comportamentului studenţilor.
- Realizarea interacţiunii de valori ale triadei „profesor – dans – student" în cadrul activităţilor comune pe baza atitudinii estetice (câmpul emoţional).

  Pe de o parte, avem valorile, conştientizate de către pedagog, ale operei coregrafice, dezvăluirea frumuseţii artei coregrafice de către studenţi (aceştia, la rândul lor, elevilor); pe de altă parte, avem perceperea imaginilor artistice coregrafice, pe măsură ce acestea îşi dezvăluie posibilităţile, abilităţile şi valorile potenţiale.
- Realizarea unei creativităţi duble în rezultatul activităţii comune a pedagogului şi studentului, conştientizarea de către student a valorii abilităţilor formate ca rezultat al

interacţiunii de valori în procesul de căutare a sensului (idei şi forme ale operei coregrafice) [51].

Formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi constituie un fenomen spiritual-moral şi educaţional complex, care reprezintă o calitate integrală a unui individ, exprimată printr-un zbucium interior continuu, printr-o căutare activă a frumosului în arta coregrafică şi în viaţa reală, prin tendinţa spre creaţie şi prin necesitatea de a-i familiariza şi pe alţii cu acest proces. Tendinţa de a-i apropia pe studenţii coregrafi de cultura estetică, ca element primordial al culturii lor profesionale, trebuie să se bazeze pe cunoaşterea surselor, pe caracteristicile esenţiale ale culturii estetice şi pe modalităţile de actualizare a ei în procesul educaţional.

În conţinutul orientărilor estetice am inclus trei blocuri: teoretico-ştiinţific, orientativ-valoric şi artistic-creativ. Aceste componente determină fundamentarea teleologică în formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi.

În procesul de structurare a unui model pedagogic de formare a orientărilor valorice/ estetice la studenţii coregrafi ne vom axa pe punctul de vedere al lui M.S. Kogan, care consideră „valoarea" drept cunoaştere; valoarea stabileşte un sistem de relaţii subiectiv-obiective. Abordarea valorii ca semnificaţie justifică teza că valorile sunt obiective. Acestea se constituie într-un sistem obiectiv de valori şi, prin urmare, pot fi achiziţionate de individ în cadrul activităţii sale. A cultiva valori înseamnă a atribui semnificaţie obiectului, în cazul nostru – studentului.

„Semnificaţia constă în valoarea obiectului pentru mine ca obiect, şi în afara subiectivităţii mele el nu există. A avea semnificaţie înseamnă a înzestra cu sens, pe când valoarea, în raport cu mine ca subiect, vine din exterior şi nu depinde de mine" [131, p.13].

O astfel de abordare a valorii şi a semnificaţiei denotă că valoarea poate avea o gamă largă de semnificaţii, deoarece lumea subiectivă a oamenilor este diferită. Conţinutul valorilor „prins" de conştiinţă este determinat de contextul sociocultural general în care valorile se nasc şi „funcţionează". Conştiinţa conţine întotdeauna un element de cunoaştere doar în măsura în care cunoaşterea reprezintă conţinutul evaluării.

În acest context, în demersul cercetării, noi ne vom axa pe ideea de concepere a semnificaţiei valorilor, de dezvoltare la studenţi a abilităţii de a înţelege semnificaţiile prin faptul de a da un sens activităţii lor de percepere, însuşire sau de creare unei opere coregrafice ca valoare. Sistemul de valori, dobândit de studentul coreograf va determina priorităţile şi judecăţile sale evaluative, va servi drept bază pentru determinarea scopurilor şi mijloacelor activităţii coregrafice.

Astfel, abordarea axiologică a formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi este orientată spre a dezvălui semnificaţii şi a crea noi sensuri în procesul activităţii coregrafice, determinate atât de valorile sociale şi morale ale societăţii, cât şi de propriile valori.

Dezvăluirea semnificaţiei valorilor (cunoştinţelor) realizează şi o altă funcţie a abordării axiologice – anticiparea dezvoltării morale şi estetice a societăţii şi a fiecărui individ în parte.

Abordarea valorilor ca semnificaţie (din punctul de vedere al teoriei sensului) este importantă pentru a fundamenta aspectul teleologic al formării valorice/ orientărilor estetice la studenţii coregrafi.

În contextul dat, valoarea şi semnificaţia devin obiective determinante şi pentru activităţile pedagogice, operaţii prin intermediul cărora pot fi realizate aceste obiective. Este foarte important să menţionăm că, în acest caz, obiectivele pedagogice trebuie să fie definite reieşind din indicii de performanţă ai activităţii studentuluifără a fi determinate de activitatea profesorului: ţinta (obiectivele) dirijează acţiunile spre obţinerea rezultatului scontat/ performanţei; ele integrează şi ordonează consecutivitatea acţiunilor şi operaţiilor. Valoarea obiectivului este reprezentată de funcţia sa orientativ-valorică, care se manifestă nu doar prin direcţionarea şi reglementarea acţiunilor, dar, de asemenea, ne oferă idei concrete în ce priveşte criteriile de evaluare a obiectivelor realizate. Reieşind din cele expuse, bazându-ne pe „teoria de căutare a sensului“ şi pe principiile teleologice de stabilire a obiectivelor, introducem conceptul de „proiectare reflexivă a obiectivelor“, care acţionează ca o componentă în formarea sistemică a reflexiei educaţionale şi estetice, exercitând funcţia orientativ-valorică.

Astfel, rezultatul conştientizării valorice a obiectivului devine o atitudine valorică, care determină direcţia de orientare a studenţilor în sistemul activităţilor coregrafice şi în domeniul estetic. În acelaşi timp, analiza detaliată a literaturii ştiinţifice din domeniu ne permite să evidenţiem în conţinutul orientărilor estetice la studenţii coregrafi trei blocuri esenţiale: *ştiinţifico-educaţional*, *orientativ-valoric* şi *creativ*, precum şi trei grupuri de orientări estetice: a) *atitudinea valorică faţă de arta coregrafică* (*aspecte de fond şi mijloace de exprimare*), b) *atitudinea valorică faţă de sine însuşi ca coregraf/ dansator* şi c) *atitudinea valorică faţă de viitoarea profesie (căutarea sensului*), care ne ajută să conturăm, în ansamblu, imaginea activităţii coregrafice.

În procesul de dezvoltare a orientărilor valorice ce formează competenţele estetice. Drept indicatori pot servi următorii descriptori:

- tendinţa spre frumos în coregrafie;
- reacţia estetică (evidenţierea modelelor estetice ale artei coregrafice şi gradul de reacţie emoţională la acestea); gradul de dezvoltare a reacţiilor senzoriale şi a abilităţilor psihomotorice (percepţia formei, mişcărilor etc.); nivelul de cunoştinţe în teoria artei coregrafice şi în domeniul esteticii; atitudinea selectivă faţă de valorile estetice şi artistice ale artei coregrafice (evaluarea estetică, judecata estetică, gustul estetic); reacţia adecvată la valorile estetice şi artistice ale artei coregrafice (unitatea evaluării morale şi estetice a

conţinutului şi a formei produsului coregrafic); nevoia de activitate estetică şi de creativitate (crearea de valori estetice, punerea în aplicare a evaluărilor estetice ale rezultatelor activităţii coregrafice, stăpânirea abilităţilor acestei activităţi); cultura comunicării (implementarea regulilor estetice generale în relaţiile interumane); dorinţa şi capacitatea de a împărtăşi altora propria experienţă estetică.

Pentru înţelegerea noţiunii de orientare estetică (competenţă) noi reieşim din structura complexă a acestui fenomen, conţinutul căreia îl formează atitudinea „estetică" faţă de arta coregrafică, faţă de frumos, ceea ce presupune şi o anumită „pasiune" pentru această formă de artă.

De regulă, pasiunea în ştiinţa psihologică este asociată cu „necesitatea", „nevoile". Unele persoane au o dorinţă interioară foarte puternică (pasiune) pentru un anumit tip de activitate, un anumit tip de artă, ceea ce reprezintă fenomenul pasionalităţii. În afară de pasionaţii împătimiţi/pătimaşi, există persoane cu o pasiune mai slabă, dar mai eficace. Pasionaţii sunt gata să sacrifice orice pentru a-şi atinge scopul. Astfel de persoane au capacitatea de a-i molipsi şi pe alţii şi de a crea valori estetice inedite. În cercetarea noastră, considerăm că pasiunea reprezintă cel mai înalt nivel de manifestare a orientărilor estetice.

Cu alte cuvinte, pasiunea, de rând cu sfera motivaţională şi cea a necesităţilor, determină dezvoltarea individului şi a orientărilor sale valorice, în cazul de faţă – a celor estetice.

„Nucleul personalităţii, care determină toate manifestările sale parţiale, îl constituie sfera motivaţională, care reprezintă un sistem complex de interferenţe între aspiraţiile şi motivaţiile individului" [150, p.55-56]. În acelaşi timp, considerăm că nucleul personalităţii este un centru valoric, care determină sfera motivaţională şi necesităţile ei. Dezvoltarea orientărilor valorice are loc pe parcursul unei activităţi, care întruneşte în sine două părţi ale unui singur proces: de „socializare" şi de „individualizare", adică imboldul din interior şi autodezvoltarea sunt influenţate din exterior, de relaţiile sociale. Această teză, precum că dezvoltarea unei personalităţi, automişcarea, autodezvoltarea ei alcătuiesc baza psihologică reală, ce asigură formarea personalităţii, susţinută iniţial de А.Н. Леонтиев, apoi şi de Д.И. Фельдтштейн, care susţine că baza psihologică a educaţiei se bazează pe sistem; cu alte cuvinte, e necesar să găsim acel sistem, care va contribui la formarea la studenţi a unei activităţi orientate din interior, la formarea de motivaţii pentru aceste activităţi, descoperind acele puncte de contact între „producerea de semnificaţii" şi rolul primordial al factorului psihologic subiectiv în educaţie, care au o orientare şi un scop concret.

Aşadar, orientarea studenţilor spre valorile estetice ale artei coregrafice (abordarea teleologică), teoria pasionară şi a motivaţiei „dictează" condiţiile pentru elaborarea conţinuturilor pedagogice generale de formare a studenţilor coregrafi şi a unei astfel de componente, cum ar fi

sistemul de relaţii estetice/ valorice, determinate de contextul sociocultural, în care se asimilează şi se dezvoltă valorile artei coregrafice.

O altă componentă în formarea orientărilor valorice/ estetice la studenţii coregrafi o constituie activitatea orientativ-valorică realizată în cadrul procesului pedagogic general de formare a viitorilor coregrafi.

Componenta dată capătă un statut de complementaritate în procesul de formare a competenţelor strict profesionale ale viitorului coregraf. În acelaşi timp, integrarea activităţii de orientare valorică în structura generală a activităţii pedagogice este determinată de scopurile şi potenţialul unui material coregrafic concret, de nivelul cerinţelor/ ambiţiilor estetice ale studenţilor şi de specificitatea sarcinilor de studiu la fiecare etapă a procesului educaţional.

Conţinuturile de formare a viitorilor coregrafi sunt legate direct de diverse activităţi, inclusiv de cele ce ţin de coregrafie, fapt ce creează mari oportunităţi pentru formarea orientărilor estetice în procesul de predare a disciplinelor de profil. Însă, acest proces va fi ineficient sau foarte dificil, dacă nu va fi identificat potenţialul acestor discipline de a forma orientări valorice la studenţi.

În cercetarea dată am realizat procesul de formare a orientărilor estetice la studenţi în baza disciplinelor „Dansul scenic-popular", „Dansul clasic", „Istoria artei coregrafice", „Valorile artei coregrafice". Menţionăm, însă, că abordarea generală, propusă, poate fi aplicată şi în procesul de predare a altor discipline, care conţin un potenţial estetic.

Putem concluziona că formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi se realizează în procesul de activitate orientativ-valorică, care se bazează în principal pe axiologizarea educaţiei coregrafice, adică pe implementarea teoriei valorice în procesul educaţional.

Considerăm că funcţia principală în orientarea estetică a studentului, care presupune o atitudine „personalizată" faţă de esteticul artei coregrafice, îi revine funcţiei de orientare axiologică, urmată de cea de prognosticare şi normativă. Noi creăm condiţii pentru ca studentul să se orienteze mai întâi într-o lume a valorilor coregrafice (estetice) şi apoi să le aleagă pe cele mai semnificative pentru el, anticipând „comportamentul" său ulterior. Activitatea orientativ-valorică poate fi realizată prin diferite metode şi în diverse forme (descrierea cărora va fi dată mai jos).

Totodată, orientările estetice la studenţi reprezintă un criteriu pentru evaluarea rezultatelor obţinute în activităţile cognitive şi de orientare valorică.

Una dintre cele mai importante caracteristici ale activităţii orientativ-valorice se manifestă prin faptul că, în cursul acestei activităţi, studentul este „cufundat" în lumea valorilor, le trăieşte în sine însuşi, reacţionează emoţional la ele, ceea ce-i permite să-şi creeze propriile imagini ale

artei coregrafice, înzestrate cu caracteristici estetice. În acest sens, activitatea orientativ-valorică este strâns legată de activitatea creativă a studenţilor coregrafi (confirmare, *a se vedea* Capitolul 1), pe care am analizat-o în trei aspecte: 1) *percepţia creativă a imaginilor valorice ale artei coregrafice*; 2) *crearea operelor coregrafice proprii cu valoare estetică şi artistică*; 3) *performanţă creativă/realizarea artistică creativă*, altfel spus – prezentarea creativă a imaginilor coregrafice.

În continuare, în baza fundamentării generale a Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice/ estetice la studenţii coregrafi vom stabilicomponentele şi prevederile de bază ale acestuia în interconexiune şi le vom prezenta într-o formă schematică (tabelară).

Modelul pedagogic de formare a orientărilor valorice/estetice la studenţii coregrafi reprezintă un construct teoretic şi metodologic, care include în structura sa un sistem de orientări valorice în interacţiune, care fac parte din paradigma generală a finalităţilor privind formarea specialiştilor în domeniul coregrafiei.

Aşadar, *prima componentă* a Modelului este cea *teoretico-conceptuală*, în care se reprezintă, în baza analizei diferitelor abordări, reperele epistemiologice ale formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică, prezentate tabelar (Tabelul 2.1).

Tabelul 2.1. **Repere teoretice ale formării orientărilor valorice (estetice) la studenţi prin intermediul artei coregrafice**

Nr. crt.	**Abordare Concept Teorie**	**Definirea Descrierea Argumentarea**	**Aria şi modul de valorificare**
1.	Abordarea axiologică a formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi	<u>*Definirea valorilor*</u>. Noi acceptăm abordarea dihotonomică a valorilor: *adevăr – neadevăr*, *frumos – urât* etc. <u>*Definirea orientărilor valorice*</u> care reprezintă o unitate de valori ierarhic interconexe şi care direcţionează activitatea individului. <u>*Clasificarea valorilor*</u>. Valorile se clasifică din mai multe perspective. În cercetarea noastră ne-am axat pe clasificarea M.Rokeach: *valorile terminare* şi *valorile instrumentale*.	• Definirea valorilor estetice ale artei coregrafice care reprezintă un etalon al frumosului, formă şi armonie artistică a operei coregrafice. • Definirea orientărilor estetice care sunt valori estetice conştientizate şi trăite şi care presupun o varietate de atitudini estetice ale personalităţii. • Clasificarea valorilor estetice specifice artei coregrafice: a) *atitudini estetice*, *orientări estetice*, *competenţe estetice*; b) *valori-atitudini*, *valori-creaţie*, *valori-emoţie*.
2.	Valenţele axiologice ale artei coregrafice	Arta coregrafică dispune de mijloacele sale specifice de a reflecta lumea reală prin imagini artistice, prin intermediul mişcărilor, gesturilor, muzicii. Limbajul	• Identificarea dansului scenic-popular cu valenţe axiologice evidente în calitate de mijloc de formare a orientărilor estetice la

		dansului reprezintă limbajul emoţiilor omeneşti. Influenţa puternică pe care o are dansul rezidă în forţa lui de a exprima virtuţile umane, de a transmite intensitatea sentimentelor omeneşti. Dansul însuşi este o valoare artistică în sistemul unei anumite culturi, prezentând o paradigmă estetică.	studenţii coregrafi. • Selectarea şi altor discipline academice cu un potenţial axiologic din perspectiva formării orientărilor estetice la studenţi: „*Istoria artei coregrafice*”, „*Valorile artei coregrafice*” etc.
3.	Abordarea integrală a cunoaşterii ştiinţifice, empirice şi artistice	*Formarea orientărilor valorice* prin prisma teoriei cunoaşterii ştiinţifice este determinată de reflectarea „obiectului” cunoaşterii care este separat de „subiectul” cunoaşterii. Deşi în cunoaşterea ştiinţifică valoarea are un caracter ”obiectiv-subiectiv”, valoarea se află nu doar în afara omului, ci şi în interiorul său. *Formarea orientărilor valorice* din perspectiva teoriei cunoaşterii empirice se axează pe înţelegerea valorii ca ceva util, de preţ şi care corespunde necesităţilor sociale şi individuale. *Formarea orientărilor valorice* din perspectiva teoriei cunoaşterii artistice este în mare parte determinată de specificul relaţiei „subiect-obiect”, opera de artă nu există în afara „subiectului”, în calitate de receptor sau de creator al operei coregrafice.	• Această abordare a determinat trei dimensiuni privind formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi: - ştiinţifico-cognitivă; - orientativ-valorică; - creativ-constructivă.
4.	Abordarea integrată a teoriilor „particularizarea sensului”, „căutarea sensului”, „teoria pasiunii”	*Pasiune* (în contextul teoriei respective) este o necesitate, nevoie, o dorinţă interioară foarte puternică, în cazul dat, pentru arta coregrafică. Pasiunea este realizatoare a cadrului motivaţional al „subiectului” sau cel mai înalt nivel de motivaţie. *Teoria sensului personal* (personalizarea sensului) descoperă/dezvăluie valorile estetice şi artistice ale operei coregrafice. *Prin căutarea sensului* se stabilesc atitudini estetice ale studenţilor coregrafi şi se realizează/se creează opere coregrafice cu valori estetice.	• Valorificarea nivelului de pasiune pentru arta coregrafică a studenţilor în crearea traseului lor individual în formarea orientărilor estetice. • Aplicarea teoriilor sensului operei coregrafice şi a sensului personal cu referire la opera coregrafică deschide noi oportunităţi pentru creativitate şi percepţie estetică a acestor opere.

A doua componentă a Modelului ţine de *aspectul teleologic* al formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi.

Tabelul 2.2. **Dimensiunea teleologică a formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi**

Nr. crt.	**Abordare Concept Teorie**	**Definirea Descrierea Argumentarea**	**Aria şi modul de valorificare**
1.	Conceptul teleologic al finalităţilor privind formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi	<u>*Cadrul axiologic*</u> din perspectivă teleologică al formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi include: **A.** *Valori estetice*, *atitudini estetice*, *orientări estetice*, *competenţe estetice*. **B.** *Orientări estetice*: • aspiraţii spre frumos în arta coregrafică; • percepţia estetică a artei coregrafice; • orientare spre un anumit gen de artă coregrafică; • valorificarea caracteristicilor estetice prin interpretarea artei coregrafice; • crearea operelor coregrafice cu valori estetice. **C.** *Cunoştinţe* (valorile artei coregrafice), *abilităţi* (coregrafice, artistice, estetice), *atitudini* (gen de artă, preferinţele estetice) = *competenţe estetice* (orientări estetice).	• Proiectarea taxonomică a finalităţilor de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi şi includerea acestora în curriculumul academic pe discipline. • Elaborarea referenţialului de orientări estetice la studenţii coregrafi: percepţia operei de artă ca un tot, frumuseţea chipului coregrafic, armonia mişcărilor în ritm cu muzica, frumuseţea costumelor etc.

A treia componentă a Modelului pedagogic ţine de *aspectul conţinutal*. În acest aspect, „arta coregrafică” reprezintă contextul formării orientărilor estetice la studenţi în sens larg, reflectat în structura diferitelor discipline de specialitate, inclusiv în disciplina „Dansul scenic-popular”, dar şi prin unităţi de conţinut cu referire la dansul scenic-popular în sens îngust.

Tabelul 2.3. **Dimensiunea conţinutală a formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi**

Nr. crt.	**Abordare Concept Teorie**	**Definirea Descrierea Argumentarea**	**Aria şi modul de valorificare**
1.	Arta coregrafică ca şi conţinut privind formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi	Arta coregrafică include următoarele genuri: *dansul clasic*, *dansul scenic-popular*, *dansul de gală*, *dansul sportiv*. Arta coregrafică ca şi conţinut poate fi abordată în plan teoretic şi în plan istoric.	Structura artei coregrafice ne permite să identificăm următoarele discipline academice cu un potenţial formativ şi estetic: • *Istoria artei coregrafice*; • *Dansul scenic-popular*; • *Valorile artei coregrafice*; • *Dansul clasic*.
2.	Dansul scenic-popular ca şi	Dansul scenic-popular s-a dezvoltat în baza dansului folcloric/popular. Dansul scenic-popular formează orientările	Prezentarea taxonomică a diferitelor forme de dansuri scenic-populare în

	conţinut în formarea orien-tărilor estetice la studenţii coregrafi	valorice/estetice faţă de istorie, tradiţii, cultură, psihologia poporului respectiv.	curriculumul disciplinei.
3.	Valorile artei coregrafice	Omenirea, prin reprezentanţii săi, a creat pe parcursul său istoric un număr mare de opere coregrafice de mare valoare, care au devenit clasice. Aceste opere coregrafice reprezintă sursele inepuizabile în educaţia artistică a generaţiilor întregi, în formarea valorilor comune şi, în cazul dat, a valorilor estetice.	Fundamentarea disciplinei şi elaborarea curriculumului academic „*Valorile artei coregrafice*”.
4.	Istoria artei coregrafice	Istoria artei coregrafice este şi istoria dezvoltării dimensiunii estetice a acestui gen de artă.	Reflectarea în curriculumul disciplinei a evoluţiei cadrului estetic al artei coregrafice.

Componenta procesuală a Modelului pedagogic este reprezentată de tipologia activităţilor de formare, de strategiile şi metodele specifice formării orientărilor valorice la studenţii coregrafi.

Tabelul 2.4. **Dimensiunea procesuală a formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică**

Nr. crt.	**Abordare Concept Teorie**	**Definirea Descrierea Argumentarea**	**Aria şi modul de valorificare**
1.	Logica şi etapele ştiinţifice de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi	**I.** *Epata 1* – cunoaşterea teoretică a valorilor estetice. *Epata 2* – recunoaşterea şi percepţia emoţională a valorii estetice: trăirea valorilor. *Epata 3* – crearea valorilor estetice în procesul montării operelor coregrafice.	1. Corelarea etapelor de formare a orientărilor estetice cu categoriile de activităţi educative în cadrul curricular.
		II. Categoriile de activităţi formative: ştiinţifico-cognitive; orientativ-valorice; creativ-constructive.	
		III. Strategii educative privind formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi: de formare a conştiinţei şi a comportamentului; de organizare a acţiunii educative; de stimulare.	2. Redimensionarea strategiilor educative din perspectiva etapelor de formare a orientărilor valorice la studenţi.
2.	Metode specifice de formare a orientărilor estetice la studenţii	Alături de metodele tradiţionale de realizare a activităţilor ştiinţifico-cognitive (etapa cunoaşterii teoriei) se propun şi metode specifice de realizare activităţilor orientativ-valorice şi a celor creativ-constructive: *metoda transferului*	Integrarea acestor metode în structura şi metodologia predării disciplinelor cu profil coregrafic.

	coregrafi	*dispoziţiei, metoda situaţiilor de manifestare a emoţiilor, metoda respectului, metoda proiectelor creative, metoda modelării, analizei şi creării operelor coregrafice, montarea operelor coregrafice* etc.	
3.	Criterii specifice de evaluare a nivelului de manifestare a orientărilor estetice de către studenţii coregrafi	• Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică. • Preferinţe faţă de un gen sau altul de artă coregrafică. • Preferinţe faţă de genurile dansului scenic-popular. • Percepţia emoţională a operei coregrafice. • Aprecierea valorică (estetică) a dansului scenic-popular. • Valoarea estetică a montărilor coregrafice ale studenţilor coregrafi.	Evaluarea nivelului de manifestare a orientărilor estetice de către studenţii coregrafi se realizează prin chestionare, teste, observări, discuţii, analiză a operelor coregrafice etc.
4.	Forme de organizare a dezvoltării orientărilor estetice la studenţii coregrafi în cadrul proiectării disciplinelor respective	Formele tradiţionale: • *Curs*; • *Seminar*; • *Repetiţii*. Formele netradiţionale: • *Mese rotunde*; • *Conferinţe*.	Corelarea formelor organizaţionale cu strategiile educative specifice.

Aceste componente pot fi prezentate structural prin organigramă (*a se vedea*, Figura 2.4).

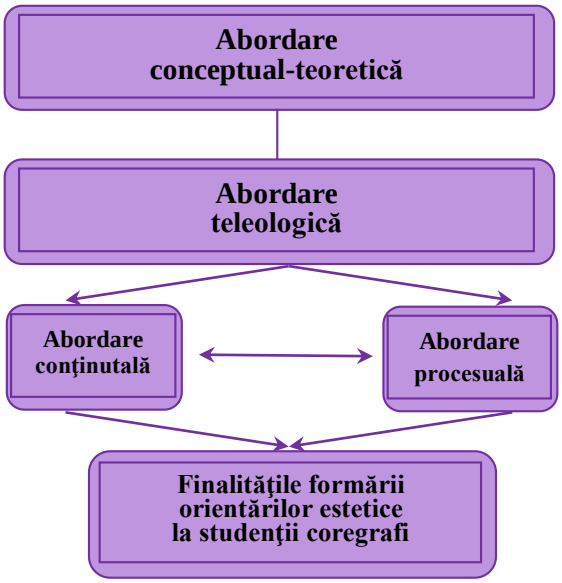


Fig. 2.4. **Modelul pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţii-coregrafi: plan general**

Aşadar, Modelul pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică se axează pe un sistem de abordări şi concepte filosofice, pedagogice, psihologice şi artistice şi asigură un demers ştiinţifico-metodologic global şi integrator. În aplicarea experimentală a acestui Model se va ţine cont de tradiţii şi experienţe în formarea specialiştilor în domeniul coregrafiei, de condiţiile interacţiunii componentelor Modelului, de factorii uman şi organizaţional. În acest context, Modelul pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi accentuează caracterul holistic al acestuia prin integralitatea componenţelor sale şi poate fi uşor adaptat la condiţiile sau factorii în schimbare.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

1. Fundamentarea unei concepţii de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică este un act ştiinţifico-metodologic, dificil din mai multe puncte de vedere: lipsa cercetărilor sistemice pe dimensiunea acestei probleme; complexitatea şi diversitatea abordărilor privind diferite aspecte ale problemei; necesitatea abordării transdisciplinare şi transversale a problemei; şi, nu în ultimul rând, stabilirea potenţialului de integrare a cunoaşterii ştiinţifice, empirice şi a celei artistice, prioritizând ultima.
2. Multidimensionalitatea obiectului de cercetare a condiționat o abordare poliaspectuală: *filosofică*, *sociologică*, *psihologică* şi *pedagogică*.
   - *Abordările filosofică* şi *sociologică* ale formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică se axează pe două demersuri dominante şi interconexe: arta coregrafică şi caracteristicile acesteia ca valoare artistică/estetică şi ca purtătoare de valori şi ca factor/ mijloc de formare a diferitelor categorii de valori şi, în primul rând, a celor estetice, care, de fapt, constituie bază valorilor generalumane.
   - *Abordarea psihologică* a formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică se axează pe psihologia artelor (legităţile creativităţii coregrafice, dimensiunea emoţională, atitudini, motivaţia etc.); psihologia valorilor (valorile artistice/ estetice); psihologia formării orientărilor estetice la studenţi (principiile creativităţii, relevanţei şi interconexiunii, interacţiunii, angajării afective, psihomotrii, motivaţionale şi comportamentale, interiorizării şi producerii valorilor).
3. În cadrul *abordării pedagogice* a formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică noi am argumentat şi am definit noţiunile-cheie pentru cercetarea noastră: *valori estetice*, *atitudini estetice*, *orientări estetice*, *competenţe estetice*; am stabilit interconexiunile dintre ele; totodată, în baza demersurilor filosofice, psihologice şi axiologice am structurat sistemul de orientări estetice la studenţii coregrafi: percepţia

estetică a artei coregrafice, orientarea spre un anumit gen de artă coregrafică, aspiraţia spre frumos în arta coregrafică, valorificarea cadrului estetic prin interpretarea artei coregrafice, crearea operelor coregrafice.

4. Abordarea pedagogică a formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi este fundamentată în cercetare de pe poziţiile paradigmei umaniste şi axiologice în educaţie: orientarea umanistă, integralitatea, frumosul, angajare efectivă şi reflexivă, (co)creativitatea, valorificarea potenţialului axiologic al artei coregrafice.

Această abordare se încadrează în paradigma postmodernă a educaţiei (postparadigmatică) şi, alături de alte abordări, asigură cadrul teoretic de conceptualizare şi modernizare a formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică.

5. Modelul pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică este fundamentat în baza integrării teoriei „sensului personalizat", teoriei „căutarea sensului" şi a teoriei „pasiunii" şi creării unui centru valoric/ câmp semantic-emoţional în cadrul căruia se realizează interacţiunea valorică a triadei: *profesor – coregrafie – student* prin participare în activităţile comune – ştiinţifico-teoretice, orientativ-valorice şi creativ-constructive.

Această abordare accentuează caracterul sistemic şi holistic, conceptual şi praxiologic, axiologic şi adaptiv al Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică.

6. Specificul Modelului pedagogic ţine de două aspecte:

Pe de o parte, acest Model reprezintă un construct şi o abordare de sine stătătoare şi poate fi transferat şi aplicat în procesul de formare a orientărilor estetice în alte genuri de artă.

Pe de altă parte, Modelul este integrat în procesul general de formare profesională a specialiştilor în domeniul coregrafiei, realizând funcţiile sale specifice pe principiul complementarităţii.

3. DEMERSUL EXPERIMENTAL AL FORMĂRII ORIENTĂRILOR ESTETICE LA STUDENŢI PRIN ARTA COREGRAFICĂ

3.1. Diagnosticarea nivelului de manifestare a orientărilor estetice la studenţii facultăţilor cu profil artistic

Experimentul pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi face parte din strategia generală a cercetării şi presupune trei etape interconexe: *etapa de constatare (diagnosticare), etapa de formare* şi *etapa de evaluare (de control).*

Scopul cercetării experimentale rezidă în validarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice/ estetice la studenţi prin intermediul artei coregrafice şi, în special, prin disciplinele „Dansul scenic-popular", „Valorile artei coregrafice", „Dansul clasic", „Istoria artei coregrafice". Modelul pedagogic a fost validat experimental în cadrul predării disciplinelor respective în cadrul Facultăţii de Arte Teatrale a Academiei de Muzică, Teatru şi Arte Plastice. Lotul experimental şi cel de control au fost constituite din studenţii Ciclului I, specialităţile „Coregrafie" şi „Pedagogia dansului".

În organizarea experimentului pedagogic s-a ţinut cont de specificul procesului educaţional în domeniul formării specialiştilor în coregrafie: numărul mic de studenţi în grupe pe specialităţi, dominarea activităţilor practice, accentuarea laturii creative etc.

Astfel, lotul de control a fost constituit din absolvenţii specialităţilor „Coregrafie" şi „Pedagogia dansului" ai anului de învăţământ 2014-2015 (17 studenţi), iar lotul experimental l-au format absolvenţii acestor specialităţi ai anului de învăţământ 2016-2017 (14 studenţi). Experimentul de constatare a fost organizat cu lotul de control la finele anului de învăţământ 2014-2015, iar cu lotul experimental la începutul anului de învăţământ 2016-2017.

Datele obţinute în urma constatării nivelului de manifestare a orientărilor valorice/ estetice ale studenţilor din lotul de control vor fi comparate cu datele evaluării postexperimentale a acestor valori la studenţi din lotul experimental. Cu alte cuvinte, vom analiza dinamica creşterii nivelului de manifestare a orientărilor valorice la studenţii din lotul experimental în comparaţie cu rezultatele diagnosticării iniţiale a acestora, dar şi în comparaţie cu rezultatele (în cazul dat) finale ale studenţilor din lotul de control.

Aşadar, lotul de control a fost constituit din **17** studenţi.

Dintre aceştia: 10 – au făcut studii la specialitatea „Coregrafie", iar 8 – la specialitatea „Pedagogia dansului". Totodată, 12 au fost înmatriculaţi cu studii coregrafice speciale (Colegiul Naţional de Coregrafie), iar 5 – cu studii liceale, cu profil artistic.

Lotul experimental a fost constituit din **14** studenţi.

Dintre acestea 8 au făcut studii la specialitatea „Coregrafie”, iar 6 – la specialitatea „Pedagogia dansului”. Dintre ei 11 au studii coregrafice speciale (Colegiul Naţional de Coregrafie), iar 3 au studii liceale, cu profil artistic.

Comparând ambele loturi incluse în experimentul pedagogic, constatăm că între ele nu există deosebiri esenţiale în planul de studii iniţiale, de pregătire profesională şi preprofesională.

La prima etapă a experimentului pedagogic ne-am propus drept scop de a identifica orientările estetice ale studenţilor şi nivelul de manifestare a acestora, în raport cu următorul cadru de referinţă (indicatori):

1. Aspiraţie spre frumos.
2. Sensibilitate estetică:
   - evidenţierea obiectelor estetice (tipurile şi genurile artei coregrafice; tipurile de dansuri scenic-populare);
   - gradul de manifestare a emoţiilor.
3. Gradul de dezvoltare a proceselor senzoriale: percepţia sunetului, formei, imaginii coregrafice.
4. Nivelul cunoştinţelor în domeniul teoriei artei coregrafice şi estetice.
5. Atitudini selective faţă de valori artistice şi estetice:
   - aprecierea estetică;
   - gustul estetic.
6. Gradul de conexiune dintre aprecierea morală şi estetică a operei de artă coregrafică.
7. Necesitatea/ motivaţia în vederea realizării activităţii estetice şi creative: crearea valorilor estetice în coregrafie.
8. Cultura comunicării estetice.
9. Capacitatea de a forma orientări valorice la elevi.

Totodată, pentru a stabili scara individuală de orientări estetice ale studenţilor coregrafi din ambele loturi, am aplicat patru chestionare (*a se vedea,* Anexele 1-4), am organizat diferite discuţii şi observări asupra comportamentului estetic al studenţilor în cadrul activităţii coregrafice/ educaţionale.

La a doua etapă a experimentului pedagogic – etapa de formare, a fost aplicată metodologia de formare/dezvoltare a orientărilor estetice la studenţi prin disciplinele „Dansul scenic-popular”, „Dansul clasic”, „Valorice artei coregrafice”, „Istoria artei coregrafice”. Pe parcursul experimentului de formare au fost introduse unele modificări în strategia respectivă,

dictate de contexte concrete de învăţare.

La a treia etapă – evaluarea postexperimentală a nivelului de manifestare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi, au fost aplicate aceleaşi instrumente ca şi la etapa de diagnosticare/ constatare.

Aşadar, la etapa experimentului de constatare, pentru a stabili scara individuală de valori estetice ale studenţilor coregrafi, am aplicat chestionarele respective (*a se vedea*, Anexele 1-4), elaborate de noi în baza criteriilor de manifestare a orientărilor estetice generalizate şi structurate în 6 variabile:

- Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică.
- Preferinţa faţă de un gen sau altul de artă coregrafică.
- Preferinţa faţă de genurile dansului scenic-popular.
- Percepţia emoţională a operei coregrafice.
- Aprecierea valorică (estetică) a dansului scenic popular.
- Valoarea estetică şi artistică a montărilor coregrafice ale studenţilor.

În continuare, prezentăm rezultatele experimentului de constatare, prezentate în conformitate cu varietăţile stabilite. Rezultatele se prezintă tabelar şi grafic.

Tabelul 3.1. **Aspiraţia studenţilor faţă de frumos în arta coregrafică**

Lotul de studenţi	***Aspiraţie pentru opera coregrafică ca un tot întreg***		***Aspiraţie pentru frumuseţea chipului coregrafic***		***Aspiraţie pentru frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica***		***Aspiraţie pentru frumuseţea costumelor***	
	Media	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***
Lotul experimental	3,5	35,5%	2,0	20,5%	3,0	30,5%	1,3	13,5%
Lotul de control	3,6	36,5%	2,4	24,5%	3,0	30,0%	1,0	10%
Diferenţa	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*

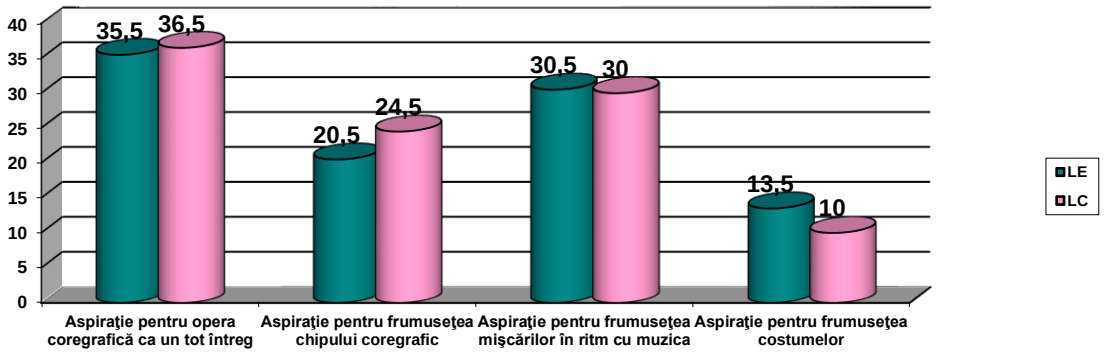


Fig. 3.1. **Orientarea studenţilor faţă de frumos în arta coregrafică**

Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.1. ne permite să constatăm că studenţii din ambele loturi manifestă practic acelaşi nivel de aspiraţie faţă de frumos în arta coregrafică.

De menţionat că 35,5% din studenţii *lotului experimental* şi 36,5% din studenţii *lotului de control* sunt inspiraţi de opera coregrafică ca un tot întreg. Totodată, pe studenţii din ambele loturi (30%) mai mult îi inspiră frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica, decât frumuseţea chipului coregrafic, care în mare parte determină demersul estetic al operei coregrafice. Totuşi, studenţii din *lotul de control* au un nivel mai înalt de aspiraţie pentru frumuseţea chipului coregrafic, dar şi pentru frumuseţea operei coregrafice ca un tot întreg. Aceasta se explică prin faptul că studenţii din *lotul de control* sunt la etapa de absolvire, iar cei din *lotul experimental* sunt în penultimul an de studii.

Se înregistrează și o diferență nesemnificativă, privind percepția frumuseței costumelor: 13,5% de studenți din *lotul experimental* și 10% de studenți din *lotul de control*. Desigur, că majoritatea studenților înțeleg rolul costumelor în montarea operelor coregrafice, însă acest rol nu este determinant privind valoarea artistică a operei montate.

Tabelul 3.2. **Preferinţele studenţilor pentru un gen sau altul de artă coregrafică**

Lotul de studenţi	***Balet/ dansul clasic***		***Dansul scenic-popular***		***Dansul sportiv***		***Dansul de gală***	
	Media	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***
Lotul experimental	2,6	26,8%	3,1	31,8%	1,8	18,8%	2,2	22,6%
Lotul de control	3,0	30,5%	3,5	35,5%	1,3	13,0%	2,1	21,0%
Diferenţa	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*

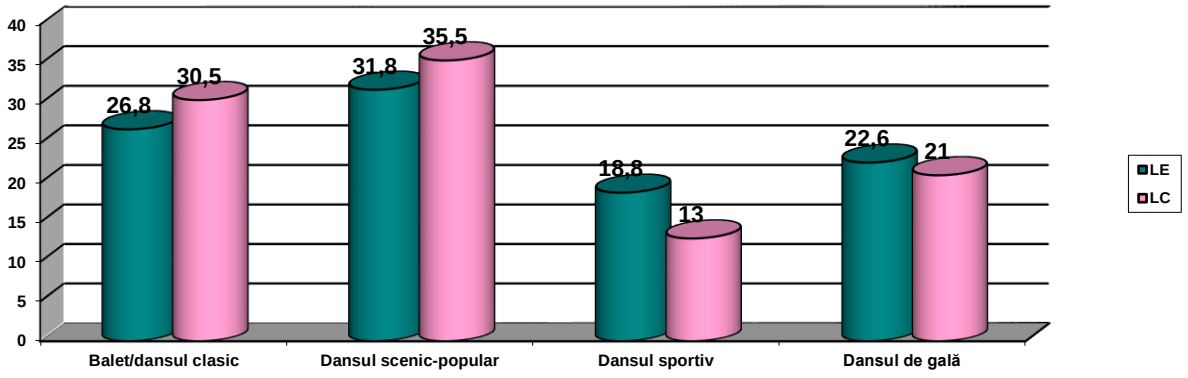


Fig. 3.2. **Preferinţele studenţilor pentru un gen sau altul de artă coregrafică**

Fiecare gen de artă coregrafică dispune de valenţe estetice diferite, dar şi de potenţial diferit. Pentru a stabili preferinţele studenţilor faţă de un gen sau altul de artă coregrafică, am aplicat chestionarul respectiv (*a se vedea* Anexa 3) şi am obţinut următoarele rezultate prezentate

în Tabelul 3.2. De menţionat, că preferinţele studenţilor din ambele loturi în acest sens nu diferă esenţial. Totuşi, studenţii din *lotul de control* plasează în grupul preferinţelor sale *Dansul clasic* şi *Dansul scenic-popular* (30,5% şi, respectiv, 35,5%), pe când la studenţii din *lotul experimental* rezultatele respective sunt mai joase (26,8% şi, respectiv, 31,8%). Cea mai scăzută preferinţă a studenţilor din *lotul experimental* (18,8%) şi a studenţilor din *lotul de control* (13,0%) ţine de *Dansul sportiv*. Aceasta se explică prin faptul că dansul sportiv se axează mai mult pe mişcare ritmică şi nu pe chipul coregrafic /imaginea coregrafică. De menţionat că preferinţele studenţilor pentru un gen sau altul de artă coregrafică sunt motivate şi de studiile anterioare. De regulă, dacă studentul are la bază studii iniţiale în Colegiul Coregrafic în domeniul dansului clasic, atunci şi preferinţele acestuia sunt respective. Însă, această situaţie nu apare ca legitate. Sunt cazuri, când studentul îşi schimbă preferinţele sale în cadrul studiilor la facultate.

Aceasta se adevereşte şi prin faptul că studenţii din grupul cu preferinţe pentru *Dnasul clasic*, preferă să monteze *Dansul scenic-popular* şi *Dansul sportiv*. Invers se întâmplă mai rar.

Tabelul 3.3. **Preferinţele faţă de genurile dansului scenic-popular**

Lotul de studenţi	***Căluşarii***		***Hora***		***Ciuleandra***		***Moldoveneasca***	
	Media	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***
Lotul experimental	3,1	33,5%	2,3	28,0%	1,6	17,0%	2,0	21,5%
Lotul de control	2,8	28,5%	2,5	25,5%	2,0	20%	2,6	26%
Diferenţa	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*

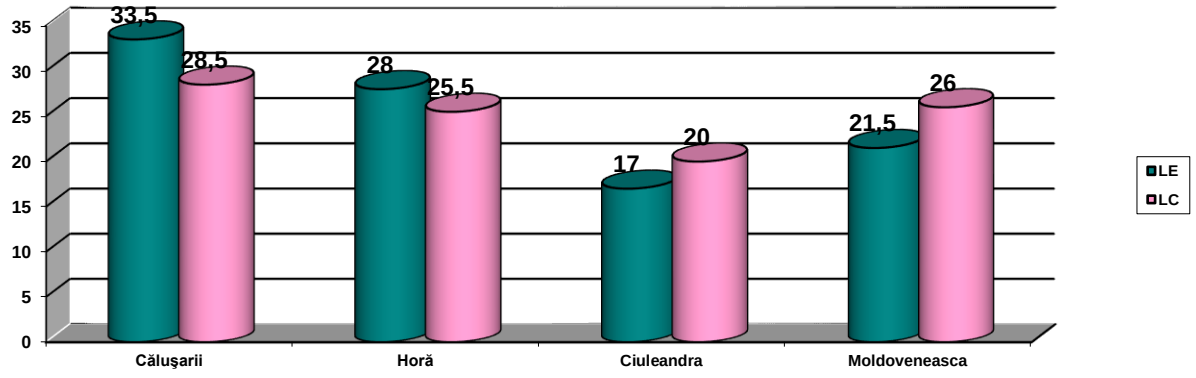


Fig.3.3. **Preferinţele faţă de genurile dansului scenic-popular**

Dansul scenic-popular este unul variat şi se realizează sub diferite forme, concepte de montări, totodată având diferite valori estetice şi artistice. Totuşi, fundamentul/ substanţa populară a acestui gen de artă coregrafică plasează *Dansul scenic-popular* în cadrul valorilor artistice autentice. În acest context, preferinţele studenţilor faţă de un gen sau altul de *Dans-scenic-popular*

nu ţin direct de gen, ci de calitatea, originalitatea montării dansului concret, de nivelul profesional al dansatorilor etc.

Studenţii din ambele loturi au adus şi exemple concrete de dansuri cu valori estetice şi au formulat unele argumente în acest sens: „*Ciuleandra* – dans puternic bărbătesc", „*Moldoveneasca* – execuţie complicată şi energică a mişcărilor", „*Hora* – execuţie emotivă". Important că studenţii compară dansul scenic-popular moldovenesc cu cel spaniol sau rusesc şi identifică caracteristicele comune ale acestora.

Totodată, au adus exemple şi de alte genuri de dansuri cu valori estetice – *Hostropăţ, Dans Ţigănesc* etc.

Ca şi în cazul altor variabile, preferinţele studenţilor din ambele grupuri cu referire la genuri ale dansului scenic-popular nu diferă esenţial. În acelaşi timp, rezultatele obţinute ne permit să stabilim orientările estetice ale studenţilor în acest sens, dar şi oportunităţile acestor genuri de dans de a forma cadrul valoric al studenţilor.

Tabelul 3.4. **Preferinţele studenţilor faţă de sursele culturii estetice**

Lotul de studenţi	***Natura***		***Arta***		***Dansul scenic-popular***		***Relaţiile umane***		***Munca***		***Ştiinţa***	
	Media	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***	***Media***	***%***
Lotul experimen-tal	3,0	15%	4,6	23%	4,0	20%	3,6	18%	3,6	16%	1,7	8%
Lotul de control	2,5	13%	4,8	24%	4,6	22%	4,0	20%	3,0	14%	1,5	7%
Diferenţa	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*

Această variabilă este una complementară în cercetarea noastră, însă împortantă din punctul de vedere al stabilirii surselor/ factorilor care determină orientările valorice ale studenţilor coregrafi. Important este că studenţii din ambele loturi plasează pe primele locuri ale preferinţelor sale *Arta* (23% – studenţii din *lotul experimental* şi 24% – studenţii din *lotul de control*) şi *Dansul scenic-popular* (20% – studenţii din *lotul experimental* şi 22% – studenţii din *lotul de control*). Totodată, este de menţionat că în spectrul surselor culturii estetice studenţii înscriu şi *Relaţiile umane, Natura,* dar şi *Munca*. De regulă, interconexiunea acestor factori determină formarea culturii estetice a studenților, deşi în cazul studenților coregrafi "arta" este factorul dominant pentru ei.

Tabelul 3.5. **Percepţia emoţională/ estetică a operei coregrafice (axată pe memoria emoţională)**

Lotul de studenţi	**Percepţia mea emoţională depinde de:**											
	Percepţia operei coregrafice ca un tot întreg			***Percepţia estetică a chipului coregrafic***			***Frumuseţea mişcărilor***			***Estetica costumelor***		
	În mare măsură	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*
Lotul experimental	57%	43%	0%	42%	50%	8%	92%	8%	0%	57%	43%	0%
Lotul de control	60%	40%	0%	46%	54%	0%	88%	12%	0%	52%	48%	0%
Diferenţa	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*	*Nesem.*

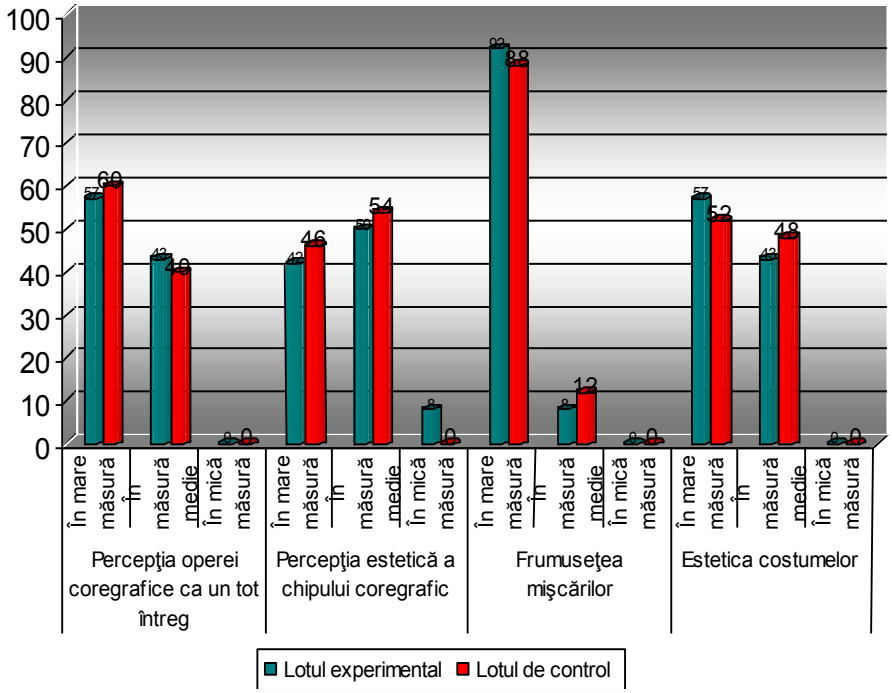


Fig.3.4. **Percepţia emoţională/ estetică a operei coregrafice (axată pe memoria emoţională)**

Satisfacţia şi percepţia emoţională a operei coregrafice poate fi privită ca variabilă dominantă, esenţa şi destinaţia artei coregrafice fiind de a produce acest efect. În acest context studenţii coregrafi sunt şi congenatori ai artei coregrafice, precum şi creatori de opere coregrafice. Pe de o parte, ei sunt predispuşi spre percepţia emoţională a operelor coregrafice de valoare; pe de altă parte, ei sunt creatori de opere coregrafice, care, la rândul lor, vor influenţa percepţia emoţională a spectatorilor.

Aşadar, am încercat să stabilim nivelul de percepţie emoţională a operelor coregrafice de către studenţii din *lotul experimental* şi din *lotul de control*. Aceasta nu se referă la percepţia

emoţională a unei anumite opere coregrafice, ci în genere la percepţia emoţională a operelor coregrafice (prin memorie emoţională). De menţionat că studenţii din ambele loturi susţin că *Percepţia operei coregrafice ca un tot întreg* aduce satisfacţie estetică/ emoţională (57% – *lotul experimental* şi 60% – *lotul de control*). Şi totuşi, majoritatea studenţilor indică că anume *Frumuseţea mişcărilor* determină starea lor emoţională/ estetică (92% – *în mare măsură, lotul experimental* şi 88% – *în mare măsură, lotul de control*) şi numai 42% din studenţi din *lotul experimental* şi 46% din studenţi din *lotul de control* au remarcat că anume *Esteticul chipului coregrafic* influenţează în mare măsură starea lor emoţională.

Sunt de menţionat două aspecte ale percepţiei emoţionale a operei coregrafice de către studenţi.

Primul aspect ţine de situaţia când studentul coregraf este şi spectator şi receptor al unei opere coregrafice de valoare, montate la un nivel înalt de profesionalism şi când studentul este receptor al unei montări coregrafice de către alt student-coregraf.

În al doilea caz, studenţii mai mult se axează pe percepţia formei, mişcărilor, conceperea chipului coregrafic şi mai puţin pe percepţia emoţională a acestei opere. Însă, cert este faptul că şi capacitatea de a percepe emoţional arta coregrafică, dar şi de a crea o operă coregrafică care ar emoţiona spectatorii sunt caracteristice unui specialist în coregrafie.

Aprecierea estetică a operei coregrafice, în general, dar şi a *Dansului scenic-popular, în special*, reprezintă un indicator de bază, ca şi cel de percepţie emoţională a artei coregrafice, cu referire la nivelul de manifestare a orientărilor valorice ale studenţilor coregrafi. În acest sens, toţi studenţii au menţionat valoarea estetică a artei coregrafice în genere, rolul ei în formarea personalităţii omului etc. Totodată, fiecare operă coregrafică în parte, indiferent de genul şi forma de manifestare, se caracterizează printr-un potenţial estetic propriu, care poate fi perceput diferit de studenţii coregrafi în dependenţă de nivelul orientărilor lor estetice. De aceea, am încercat să stabilim aprecierea estetică a unei opere coregrafice concrete de către studenţii din *lotul experimental* şi din *lotul de control*. Datele generalizate sunt prezentate în Tabelul 3.6.

Tabelul 3.6. **Aprecierea valorică/estetică a *Dansului scenic-popular „Suita din Carpaţi”*, montare de V.Curbet, G.Baciu, ansamblul „Joc”**

Lotul de studenţi	**Aprecierea valorică/estetică a dansului scenic-popular**		
	În mare măsură	***În măsură medie***	***În mică măsură***
Lotul experimental	42%	46%	12%
Lotul de control	48%	44%	8%
Profesori experţi	72%	24%	4%
Diferenţa	$p = 0.01$	$p = 0.05$	$p = 0.01$

Atenționăm asupra faptului că aprecierea valorii estetice a *dansului scenic-popular „Suita din Carpaţi”* dată de către studenţi din ambele loturi şi de către profesori diferă, înregistrând chiar diferenţe semnificative (**p** = 0,01).

Dacă comparăm rezultatele aprecierii valorii estetice a operei coregrafice respective de către studenţi şi de către cadrele didactice/ experţi, putem concluziona:

1. Profesorii/ experţii au apreciat opera coregrafică *„Suita din Carpaţi”* din perspectiva estetică mai înalt decât studenţii, având ca explicaţie următoarele argumente: cadrele didactice s-au axat în aprecierilelor pe percepţia sensului şi a valenţelor estetice ale tipului de dans, pe percepția imaginii coregrafice. Pe când studenţii atrăgeau o mare atenţie formei de prezentare a dansului, ritmului, costumelor. Această diferenţă în aprecierea estetică a operei coregrafice respective de către studenţi şi cadrele didactice/ experţi este una semnificativă.
2. De fapt, această concluzie s-a confirmat când studenţilor şi cadrelor didactice le-a fost propusă spre apreciere o altă operă coregrafică cu valori artistice şi estetice reduse.

   În acest caz, studenţii au apreciat această operă coregrafică mai înalt decât profesorii (studenţii din *lotul experimental* 38% – *înalt*, studenţii din *lotul de control* 40% – *înalt*), iar profesorii au apreciat această operă ca una de un nivel mediu şi valoarea ei estetică fiind de *nivel mediu* – 55% și de *nivel satisfăcător* şi *redus* – 45%.

Altă situaţie apare când studenţii apreciază valoarea estetică a unor montări coregrafice necunoscute inedite sau a montărilor realizate de colegii lor. În Tabelul 3.7. prezentăm rezultatele chestionării studenţilor din ambele loturi privind aprecierea estetică a montărilor coregrafice ale studenţilor, prezentate la examenele de licenţă.

Tabelul 3.7. **Aprecierea dată de studenți și experți valorilor artistice şi estetice ale montărilor coregrafice realizate de alți studenţi**

Numele, Prenumele studentului	**Denumirea montării**	**Aprecierea de către colegi şi experţi/profesori**					
		Înaltă		***Medie***		***Satisfăcătoare***	
		Studenţi	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*
1. Goncear Olimpia	*„Soacra cu trei nurori”*	40%	40%	50%	40%	10%	20%
2. Hioară Dragoş	*„Linişte pe verde”*	40%	60%	20%	30%	40%	10%
3. Ceban Eugenia	*„Memoriile unei gheişe”*	10%	40%	60%	10%	30%	50%

Analizând rezultate aprecierii estetice a montărilor coregrafice ale studenţilor de către colegi şi profesori/ experţi constatăm următoarele:

- De regulă, studenţii apreciază montările coregrafice ale colegilor săi mai înalt decât profesorii/ experţii.
- Aprecierile lor vin, mai degrabă, din solidaritate cu colegi, decât din valoarea reală a montării respective.
- Totodată, există şi altă cauză a aprecierilor respective: axarea studenţilor pe formă, ritm, trucuri etc. şi mai puţin pe esenţa estetică a chipului coregrafic sau a imaginii coregrafice.
- Majoritatea studenţilor n-au putut explica deciziile luate, n-au putut corela demersul estetic al chipului coregrafic cu demersul estetic al mişcărilor ritmice şi cu costumele dansatorilor.

Chestionarea şi cercetarea la această etapă au scos în evidenţă rezultatele experimentului de constatare, care ne-au determinat să formulăm următoarele concluzii:

1. Aspiraţiile studenţilor coregrafi faţă de frumos în arta coregrafică au fost şi motivul de alegere a profesiei, dar şi motivul de a produce/crea frumosul. Totodată, putem constata că gustul estetic al studenţilor coregrafi din ambele loturi este foarte divers: unii pătrund în esenţa operei coregrafice şi o percep ca pe un tot coerent, alţii se inspiră de frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzică sau de frumuseţea costumelor. Totodată, unii studenţi preferă dansul scenic-popular, alţii – dansul de gală, iar ceilalţi – baletul sau dansul sportiv. De fapt, aspiraţiile şi preferinţele studenţilor faţă de un gen sau altul de artă coregrafică sunt în mare parte determinate de studiile iniţiale (Colegiul Naţional Coregrafic, cerc de dansuri populare, cerc de dansuri sportive etc.).
2. Studenţii coregrafi manifestă şi preferinţe diferite faţă de genurile dansului scenic-popular. De menţionat, în acest sens, că studenţii determină preferinţele sale nu atât din punctul de vedere al valorii estetice a dansului respectiv, ci din punctul de vedere al ritmului, mişcării, muzicii.
3. Percepţia emoţională a operei coregrafice reprezintă variabila dominantă în structura generală a cadrului valoric al artei coregrafice. Particularităţile percepţiei emoţionale a operei coregrafice de către studenţii-coregrafi ţin de următoarele:
   - studenţii coregrafii, ca consumatori ai artei coregrafice, pot fi, în acelaşi timp, în calitate de spectatori şi în calitate de profesionişti (percepţia artei coregrafice ca modalitate de formare profesională);
   - prin montările proprii studenţii coregrafi urmăresc şi scopul de a influenţa emoţional spectatorul.

   Unii studenţi coregrafi au menţionat că abordarea profesională a operei coregrafice în cadrul spectacolului devine un obstacol privind percepţia emoţională a operei coregrafice,

deoarece atenţia se axează pe formă, detalii şi nu pe dimensiunea estetică a operei coregrafice.

4. Specificul şi valoarea artistică a dansurilor scenic-populare determină şi nivelul de apreciere estetică a acestora. Totodată, rezultatele arată că gustul estetic al studentului îl orientează spre opere coregrafice de valoare. Se ştie că, în acest caz, gustul estetic se formează şi se dezvoltă.
5. În procesul de stabilire a valorii estetice a montărilor coregrafice ale studenţilor au fost formulate următoarele concluzii:
   - valorile estetice, caracteristice artei coregrafice, n-au fost punctul de reper în montarea operelor coregrafice proprii;
   - studenţii coregrafi nu şi-au putut aprecia nivelul gustului estetic, ce s-a format la ei spontan pe parcursul anilor/ pe parcursul activităţii coregrafice.

3.2. Valodarea experimentală a Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică

Experimentul formativ a fost realizat în grupul experimental de subiecţi pe un lot de 14 subiecţi de la specialitățile „Coregrafie" și "Pedagogia dansului" din cadrul Academiei de Muzică, Teatru şi Arte Plastice, cu scopul validării Modelului pedagogic de formare a orientărilor valorice (estetice).

Validarea experimentală a acestui Model s-a realizat în cadrul disciplinelor „Dansul scenic-popular" şi „Dansul clasic" şi al disciplinelor „Valorile artei coregrafice" şi „Teoria şi istoria artei coregrafice".

Este de menţionat că dansul scenic-popular dispune de valenţe axiologice semnificative privind organizarea procesului de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi. În alți termeni, dansul scenic-popular reprezintă una dintre sursele principale ale valorilor artistice şi estetice (argumentare, *a se vedea* Capitolul 1).

Programul formativ a fost elaborat în conformitate cu reperele conceptuale şi metodologice şi cu datele experimentale colectate la etapa de constatare.

Aşadar, programul formativ se axează pe:

1. Interconexiunea cunoaşterii ştiinţifice (disciplina „Teoria şi istoria artei coregrafice), cunoaşterii empirice şi a cunoașterii artistice (disciplinele „Dansul scenic-popular şi „Valorile artei coregrafice").
2. Valenţele axiologice (artistice/ estetice) ale artei coregrafice corelate cu cele prezentate în conţinutul disciplinelor „Teoria şi istoria artei coregrafice", „Dansul scenic-popular",

„Valenţele artei coregrafice”.

3. Demersul teleologic al formării orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică:
   - structura valorilor estetice în valorile-creaţie, valorile-atitudini şi valorile-emoţie;
   - corelarea finalităţilor de formare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi cu valorile estetice de creaţie, cu valorile atitudini şi cu cele emoţionale (emotive), dar şi cu valenţele şi conţinutul disciplinelor „Teoria şi istoria artei coregrafice”, „Dansul scenic-popular”, „Valorile artei coregrafice”.
4. Demersul procesual/ didactic al formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi se axează pe: interconexiunea teoriei personalizării sensului (А.Н. Леонтьев), teoriei căutării sensului (В.Франкл) şi teoriei pasiunii (Л.Н. Гумелев).

Din perspectiva procesuală, această interconexiune creează un „nod al sensului” (centru valoric), creând în aşa fel cadrul motivaţional privind formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi. Prin teoria sensului se descoperă valorile estetice şi artistice ale artei coregrafice şi, respectiv, valenţele formative ale acesteia.

Prin căutarea sensului se stabilesc atitudini estetice ale studenţilor, dar şi se realizează/ se creează opere coregrafice cu valori estetice. Opera coregrafică numai atunci devine valorică când ea reflectă/ conţine un sens, reprezentat prin cipul coregrafic, prin armonia dintre mişcare şi muzică etc.

Căutarea sensului şi reprezentarea acestuia prin limbaj coregrafic face parte din demersul creativ privind percepţia, asimilarea, interpretarea şi crearea operei coregrafice.

Pe de altă parte, teoria pasiunii presupune valorificarea cadrului motivaţional al fiecărui student. Pasiunea, în acest sens, este privită ca cel mai înalt nivel de motivaţie pentru arta coregrafică, ceea ce face pe student să fie mai creativ, mai receptiv la valorile estetice, motivându-l să atragă pe alţii să pătrundă în estetica artei coregrafice. De fapt, integrarea acestor abordări creează un „centru valoric” un cadru motivaţional care devine dominant în formarea orientărilor valorice la studenţii coregrafi prin interacţiunea activităţii didactice şi a celei orientativ-valorice în cadrul predării disciplinelor „Teoria şi istoria artei coregrafice”, „Dansul scenic-popular”, „Valorile artei coregrafice”.

Axiologizarea sau activitatea orientativ-valorică realizată prin actualizarea valenţelor formative ale artei coregrafice reprezintă strategia educaţională de formare a valenţelor estetice la studenţii. În acest sens, identificăm un ansamblu de metode specifice prin care şi se realizează activitatea orientativ-valorică în cadrul predării disciplinelor respective: *metoda dialogului*; *metoda problematizării*; *metoda transferului dispoziţiei*; *metoda situaţiilor de manifestare a emoţiilor*; *metoda proiectelor creative*; *metoda reflecţiei*. Totodată, activitatea orientativ-valorică

se va axa pe metodele: *analiza operelor coregrafice de valoare din perspectiva axiologică*; *crearea operelor coregrafice de diferite forme şi gen, precum şi montarea acestora cu analiza ulterioară de către colegi şi profesori* etc.

Aşadar, formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi s-a realizat prin integrarea activităţii orientativ-valorice în activitatea general-educaţională în procesul de predare a disciplinelor „Teoria şi istoria artei coregrafice", „Dansul scenic-popular", „Valorile artei coregrafice", având drept scop formarea valorilor-atitudini, valorilor-creaţie şi valorilor-emoţie, manifestate în diferite forme şi grade de complexitate (*a se vedea*, descriptorii/ variabilele respective).

În conformitate cu conceptul teoretic al cercetării, activitatea orientativ-valorică se realizează/sau poate fi realizată la nivelul percepţiei estetice şi artistice a operei coregrafice, la nivelul asimilării şi interpretării operei coregrafice, la nivelul creării şi montării operei coregrafice proprii. Aceste trei niveluri se încadrează în trei module cirriculare: *ştiinţifico-cognitiv* (a cunoaşte valorile coregrafice şi estetice şi modalităţile de manifestare a acestora, dar şi modalităţile de formare a orientărilor valorice prin arta coregrafică); *orientativ-valoric* (sistemul de valori artistice şi estetice ale artei coregrafice ca sursă de formare a orientărilor valorice respective; sistemul de activităţi orientativ-valorice); *creativ-constructiv* (percepţia creativă a operei coregrafice, asimilarea şi interpretarea creativă a operei coregrafice, crearea şi montarea operelor coregrafice din perspectiva axilogică şi concret estetică).

La prima etapă a experimentului formativ noi am reconceptualizat curriculumul la cele trei discipline de bază „Teoria şi istoria artei coregrafice", „Dansul scenic-popular", „Valorile artei coregrafice" în conformitate cu abordările fundamentale ale cercetării, atribuind fiecărei discipline funcţiile formative în raport cu valenţele estetice ale acestora. În acest sens, disciplina „Istoria artei coregrafice" va realiza preponderent modulul ştiinţifico-cognitiv; iar disciplinele „Dansul scenic-popular" şi „Valorile artei coregrafice" vor realiza modulele orientativ-valoric şi creativ-constructiv.

Reconceptualizarea curriculumului la disciplinele respective a inclus:

- redefinirea finalităţilor acestor discipline din perspectiva formării orientărilor valorice (estetice) la studenţii coregrafi (corelarea, redimensionarea, extinderea, introducerea noilor finalităţi);
- redimensionarea prezentării unităţilor de conţinut, valorificând şi accentuând dimensiunea axiologică, estetică a acestora;
- prezentarea unui sistem de activităţi de formare a orientărilor valorice/estetice la studenţi prin integrarea lor în procesul educaţional general. Aceste activităţi vor fi corelate cu

finalităţile respective şi unităţile de conţinut şi vor reprezenta strategii educaţionale axate pe legităţile şi etapele de formare a orientărilor valorice la studenţi (*a se vedea* Capitolul 1).

În continuare, vom prezenta modificările în curriculumul la disciplinele „Istoria artei coregrafice" şi „Dansul scenic-popular" din perspectiva formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi. Analiza curriculumului respectiv din punctul de vedere al reflecţiei cadrului estetic ne-a permis să constatăm, că nici la nivelul competenţelor specifice disciplinelor (obiectivelor generale), nici la nivelul unităţilor de competenţe (obiectivelor de referinţă) nu se regăsesc aspectele legate de orientările valorice/ estetice ale viitorilor specialişti în coregrafie şi în educaţia coregrafică. Totodată, nici în conţinuturile acestor discipline nu sunt incluse unităţi/ subiecte/ abordări legate de aspectul valoric/ estetic al artei coregrafice, dar şi subiecte privind valenţele formative ale artei coregrafice în formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi.

Reieşind din analiza abordărilor teoretice şi praxiologice ale problemei ce vizează formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi, dar şi din specificul şi oportunităţile artei coregrafice în acest sens, noi am completat sistemul de finalităţi generale ale disciplinelor respective cu competenţa estetică şi derivatele acestei reflectate la nivelul unităţilor de competenţe în cadrul diferitelor subiecte conţinutale cu valenţe estetice. Aşadar, competenţa estetică, ca una transversală pentru toate disciplinele profilului coregrafic, a fost formulată astfel: „Manifestarea orientărilor şi atitudinilor estetice în diferite contexte de percepţie, asimilare şi de creare a operelor coregrafice, asigurând eficienţa pregătirii specialiştilor în domeniul coregrafiei şi al educaţiei coregrafice".

Derivatele acestei competenţe pot fi formulate astfel:

La nivel de cunoaştere (activităţi teoretico-cognitive):

- ✓ Configurarea conceptelor şi reprezentărilor despre valori, în general, şi despre valori estetice, în particular.
- ✓ Conştientizarea valorilor estetice din perspectiva „sensului personalizat" şi „căutării sensului" în percepţia şi crearea unei opere coregrafice.
- ✓ Identificarea valenţelor şi a oportunităţilor ale diferitelor genuri de artă coregrafică din perspectiva formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi.

La nivel de aplicare şi operare cu unităţi de cunoaştere şi de formare (activităţi orientativ-valorice):

- ✓ Aplicarea limbajului coregrafic în crearea operelor coregrafice cu un demers estetic înalt.
- ✓ Aplicarea limbajului coregrafic în vederea căutării sensului şi personalizării sensului pe dimensiunea cadrului estetic al operei coregrafice.
- ✓ Manifestarea aspiraţiilor faţă de frumos în arta coregrafică: estetica operei coregrafice ca un tot întreg; frumuseţea chipului coregrafic; estetica mişcărilor în ritm cu muzica; estetica

costumelor.

- ✓ Manifestarea preferinţei faţă de un gen sau altul de artă coregrafică, pentru un gen sau altul al dansului scenic-popular.
- ✓ Manifestarea percepţiei emoţionale a operei coregrafice.
- ✓ Aprecierea valorică/ estetică a operei coregrafice.

La nivel de integrare şi transfer (activităţi creativ-constructive):

- ✓ Conceperea şi crearea/ montarea operelor coregrafice proprii cu valori estetice evidente, valorificând conceptul „modelului estetic".
- ✓ Interpretarea operelor coregrafice, manifestând abilităţi de creare a chipului şi imaginii estetice.
- ✓ Transferul orientărilor estetice în domeniul dezvoltării orientărilor-scop şi a orientărilor-instrumente, în general, şi a orientărilor valorice specifice specialităţilor în domeniul coregrafiei, în particular.

În raport cu aceste finalităţi, am reactualizat curriculumul la disciplinele respective, introducând conceptul de „unitate de învăţare" (competenţa specifică a disciplinei) + unităţi de competenţe (constituentele competenţei) + unităţi de conţinuturi + activităţi de învăţate.

- ❖ <u>De exemplu</u>*: disciplina „Istoria artei coregrafice"* (*a se vedea* Tabelul 3.8).

Tabelul 3.8. **Competenţa specifică disciplinei „Manifestarea orientărilor şi atitudinilor estetice ale studenţilor în difere contexte de percepţie, asimilare şi creare a operelor coregrafice" (unităţi de învăţare)**

Unităţi de competenţe	Unităţi de conţinuturi	Activităţi de învăţare
• Analiza importanţei expresivităţii şi plasticităţii. • Analiza corelaţiei dansului şi a expresivităţii. • Stabilirea conexiunii/ interacţiunii dintre expresivitatea şi cadrul estetic al acestora. • Valorificarea mijloacelor de manifestare a expresivităţii şi plasticităţii în crearea chipului coregrafic estetic.	<u>Subiectul</u>*:* Dialectica plasticităţii şi expresivităţii în arta coregrafică. Categoriile plasticităţii şi ale expresivităţii. Dansul şi expresivitatea. Specificului imaginii artistice în coregrafie şi expresivitatea. Expresivitatea şi	• Studenţilor li se propune să vizioneze un spectacol/operă coregrafică înregistrată şi să stabilească prin brainstrorming criterii de apreciere a expresivităţii şi plasticităţii dansatorilor, inclusiv din punctul de vedere al esteticii. • Studenţii, sub îndrumarea profesorului, anlizează nivelul de expresivitate şi plasticitate al dansatorilor în raport cu criteriile

	plasticitatea în contextul dimensiunii estetice.	stabilite. • Studenţii trag concluzii dacă instrumentele aplicate în manifestarea expresivităţii şi plasticităţii au asigurat şi un produs estetic/ o imagine estetică.

❖ *<u>Alt exemplu</u>: disciplina „Dansul scenic-popular”* (*a se vedea* Tabelul 3.9)

Tabelul 3.9. **Competenţa specifică disciplinei: „Manifestarea orientărilor şi atitudinilor estetice ale studenţilor în diferite contexte de percepţie, asimilare şi crearea operelor coregrafice (unităţi de învăţare)**

Unităţi de competenţe	**Unităţi de conţinuturi**	**Activităţi de învăţare**
• Definirea dansului scenic-popular şi identificarea particularităţilor lui. • Analiza provenienţei şi evoluţiei diferitelor tipuri de dans scenic-popular. • Cunoaşterea specificului limbajului coregrafic şi al mijloacelor expresive ale dansului scenic-popular. • Cunoaşterea valenţelor formative şi estetice ale dansului scenic-popular şi a cadrului estetic care stă la originea acestuia.	*<u>Tema</u>*: Specificul dansului scenic-popular. Dansul scenic-popular în sistemul artelor coregrafice. Clasificarea dansului scenic-popular. Limbajul dansului scenic-popular. Formele şi conţinutul dansului scenic-popular. Valorile artistice şi estetice ale dansului scenic-popular. Rolul dansului scenic-popular în formarea orientărilor artistice şi estetice la studenţi.	• Organizarea unei discuţii privind dimensiunea estetică a dansului scenic-popular: - depinde valoarea estetică a dansului scenic-popular de concepţia estetică a unui popor? Dacă da, atunci cum? - prin ce mijloace se asigură valenţele estetice ale dansului scenic-popular? - ce rol au dansurile scenic-populare în formarea orientărilor estetice ale studenţilor?

În prezentarea activităţilor de învăţare s-a pus accentul pe cele legate de formarea orientărilor valorice/ estetice la studenţi. De menţionat că aceste activităţi sunt integrate în sistemul general de activităţi de predare-învăţare a disciplinelor respective.

În continuare, prezentăm un referenţial teleologico-didactic, care ar facilita proiectarea şi realizarea activităţilor de formare a orientărilor valorice/estetice la studenţi prin disciplinele respective, dar şi prin alte discipline din profilul artei coregrafice.

Tabelul 3.10. **Referenţial teleologico-didactic privind formarea orientărilor valorice/ estetice la studenţii coregrafi**

Nr. crt.	**Nivel de manifestare a competenţei**	**Activităţi /strategii didactice**
1.	*La nivel de cunoaştere*: ✓ Configurarea conceptelor şi reprezentărilor despre valori, în general şi despre valori estetice, în particular. ✓ Conştientizarea valorilor estetice din perspectiva „sensului personalizat” şi a „căutării sensului” în percepţia şi crearea unei opere coregrafice. ✓ Identificarea valenţelor şi a oportunităţilor diferitelor genuri de artă coregrafică din perspectiva formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi. ✓ Aprecierea valorică/estetică a operei coregrafice.	*Activităţi teoretico-cognitive*: • Identificarea şi caracterizarea valorilor artistice şi estetice. • Stabilirea corelaţiei valori estetice – orientări estetice. • Clasificarea şi dezvăluirea esenţei noţiunilor „atitudini estetice”, „competenţe estetice”, „valori artistice”, „valori-scopuri”, „valori-instrumente”. • Identificarea valorilor individuale: artistice/estetice, valorilor-scop, valorilor-instrumente. • Caracterizarea artei coregrafice din perspectiva formării orientărilor valorice la studenţi.
2.	*La nivel de aplicare şi operare cu unităţi de cunoaştere şi de formare*: ✓ Aplicarea limbajului coregrafic în crearea operelor coregrafice cu un demers estetic înalt. ✓ Aplicarea limgajului coregrafic în vederea căutării sensului şi personalizării sensului pe dimensiunea cadrului estetic	*Activităţi orientativ-valorice*: • Analiza limbajului coreografic din perspectiva demersului estetic cu referire la diferite genuri de ară coregrafică. • Analiza limbajului coregrafic din perspectiva căutării sensului cu privire la chipul/imaginea coregrafică, dar şi

	al operei coregrafice. ✓ Manifestarea aspiraţiilor faţă de frumos în arta coregrafică: estetica operei coregrafice ca un tot întreg; frumuseţea chipului corgrafic; estetica mişcărilor în ritm cu muzica; estetica costumelor. ✓ Manifestarea preferinţei faţă de un gen sau altul de artă coregrafică, pentru un gen sau altul al dansului scenic-popular. ✓ Manifestarea percepţiei emoţionale a operei coregrafice.	raportarea acestuia la sensul personalizat. • Analiza imaginii coregrafice/chipului coregrafic din perspectiva demersului estetic. • Proeicatrea/construirea „nodului estetic": interpretarea conţinutului coregrafic, a valorilor estetice, căutarea sensuui în structura exerciţiului de modelare a imaginii coregrafice, a chipului coregrafic sau a unei montări a operei coregrafice în genere. • Proiectarea şi realizarea situaţiilor de manifestare a emoţiilor în procesul de percepţie a unei opere coregrafice. • Realizarea unui studiu de caz privind aspiraţiile faţă de frumos în arta coregrafică/ opera coregrafică concretă. • Realizarea unui studiu de caz privind manifestarea preferinţei faţă de un gen sau altul de artă coregrafică. • Modelarea manifestării emoţiilor în procesul de percepţie a unei opere coregrafice de valoare. Identificarea surselor şi montărilor care influenţează apariţia emoţiilor. • Analiza şi aprecierea diferitor opere coregrafice, a montărilor studenţilor din perspectiva demersului estetic.
3.	*La nivel de integrare şi transfer*: ✓ Conceperea şi crearea/montarea operelor coregrafice proprii cu valori estetice evidente, valorificând conceptul	*Activităţi creativ-constructive*: • Montarea/crearea operelor coregrafice proprii axându-se pe cunoaşterea cadrului valoric, orientările-estetice

	„modelului estetic”. ✓ Interpretarea operelor coregrafice manifestând abilităţi de creare a chipului şi a imaginii estetice. ✓ Transferul orientărilor estetice în domeniul dezvoltării orientărilor-scop şi a orientărilor-instrumente, în general, şi a orientărilor valorice specifice specialităţilor în domeniul coregrafiei, în particular.	proprii şi valenţele formative ale artei coregrafice. • Modelarea activităţilor coregrafice realizate cu studenţii din perspectiva formării la ei a orientărilor artistice/estetice. • Modelarea corelării orientărilor artistice/estetice cu orientările-scop, orientările-instrumente. • Analiza interpretării rolurilor respective în cadrul unei opere coregrafice din perspectiva demersului estetic, sensului chipului coregrafic şi particularizarea sensului.

La finele experimentului formativ a fost realizată evaluarea nivelului de manifestare a orientărilor estetice la studenţii coregrafi. Menţionăm că au fost aplicate aceleaşi instrumente ca şi la etapa experimentului de constatare, însă numai în grupul experimental – anul III; anul de absolvire 2016-2017.

Scopul evaluării postexperimentale a fost de a stabili dinamica schimbării manifestării orientărilor estetice la studenţii coregrafi, precum şi dinamica schimbărilor acestora în urma aplicării Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică.

Tabelul 3.11. **Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică**

Lotul de studenţi	**Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică**							
	Mă inspiră opera coregrafică ca un tot întreg		***Mă inspiră frumuseţea chipului coregrafic***		***Mă inspiră frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica***		***Mă inspiră frumuseţea costumelor***	
	Preexperiment	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*
Lotul experi-mental	35,5%	42,5%	20,5%	25,5%	30,5%	28,0%	13,5%	4%
Lotul de control	36,5%		24,5%		30%		10%	

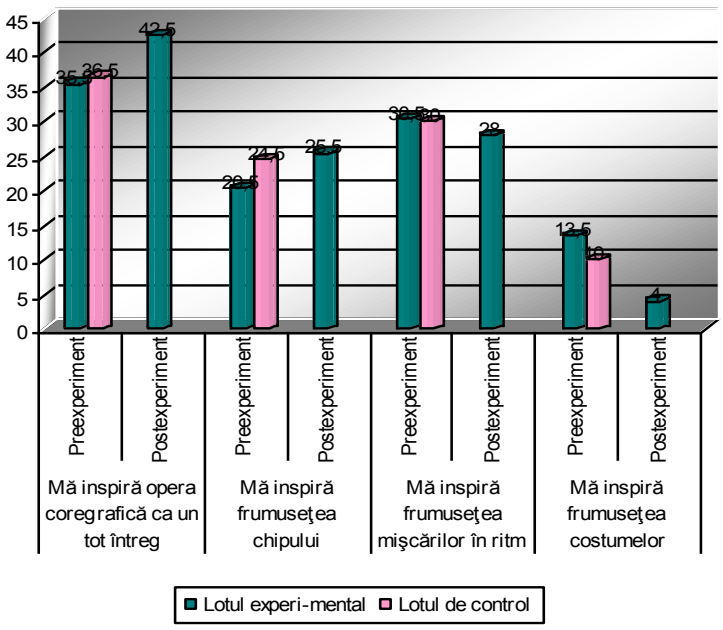


Fig.3.5. **Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică**

Analiza rezultatelor *postexperimentale* prezentate în Tabelul 3.11. ne permite să constatăm creşterea valorilor privind aspiraţia studenţilor din *lotul experimental* faţă de frumosul în artă coregrafică.

Dacă la etapa iniţială 35,5% din studenţii din *lotul experimental* au menţionat că percep opera coregrafică ca pe un tot coerent, atunci la ultima etapă 42,5% din studenţi au remarcat că întotdeauna percep, în primul rând, opera coregrafică ca o unitate, un produs final. Diferenţa este una semnificativă (**p** = 0,05). Totodată, studenţii au menţionat că îi inspiră chipul coregrafic în opera respectivă. În acest aspect, punctajul studenţilor a crescut de la 20,5% (până la experimentul formativ) până la 30,5% (după experimentul formativ). Diferenţa este semnificativă (**p** = 0,05). O asemenea creştere a semnificaţiei acestei variabile ţine de aplicarea activităţilor legate de „căutarea sensului” şi dezvoltarea „sensului particularizat”. Specificul artei coregrafice, dar şi valoarea estetică a acesteia se datorează în mare parte frumuseţii chipului coregrafic, care este întotdeauna determinat prin existenţa sensului, ideii. Anume sensul, alături de alte mijloace, atribuie valoare chipului coregrafic.

Atribuirea sensului sau căutarea sensului în chipul coregrafic este unul dintre cele mai dificile aspecte ale creării şi percepţiei operei coregrafice. S-au modificat rezultatele studenţilor şi la variabila „Frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica”: de la 30,5% (*preexperiment*) la 28,0% (*postexperiment*). Această modificare este una fundamentată şi naturală, deoarece anume prin armonia combinaţiilor mişcărilor în ritm cu muzica se creează chipul coregrafic cu un demers estetic (cu sens). Anume asigurării acestei armonii dintre mişcare-muzică şi sens a fost atrasă

atenţie în procesul experimentului formativ.

Deşi rolul şi frumuseţea costumelor în crearea chipului coregrafic au mare importanţă, totuşi acestea nu sunt hotărâtoare, cum au afirmat studenţii. În acest sens, s-a înregistrat o descreştere de la 13,5% (*preexperiment*) până la 4% (*postexperiment*) este una semnificativă.

De menţionat că rezultatele studenţilor din *lotul de control* nu s-au modificat esenţial în raport cu etapa preexperimentală.

Tabelul 3.12. **Preferinţă faţă de un gen sau altul de artă coregrafică**

Lotul de studenţi	**Preferinţă faţă de un gen sau altul de artă coregrafică**							
	Balet		***Dansul scenic-popular***		***Dansul sportiv***		***Dansul de gală***	
	Preexperiment	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*
Lotul experi-mental	26,8%	32,5%	31,8%	40,5%	18,8%	12%	22,6%	15%
Lotul de control	30,5%		35,5%		13%		21%	

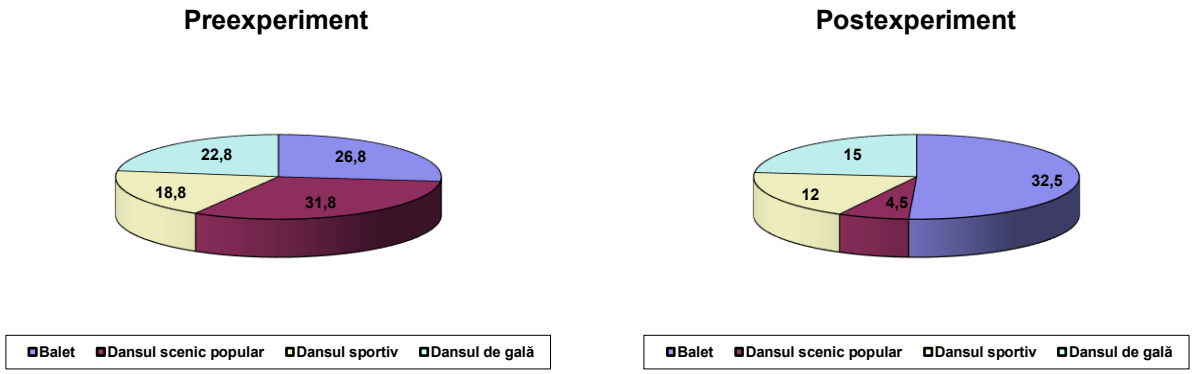


Fig.3.6. **Rezultatele privind preferinţele faţă de genurile artei coregrafice**

Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.12. privind preferinţele studenţilor din *lotul experimental* faţă de unul gen sau altul al artei coregrafice ne permite să constatăm următoarele:

- Semnificativ a crescut interesul studenţilor faţă de *Dansul scenic-popular* (de la 31,8% până la 40,5%, **p** = 0,01) şi faţă de *Dansul clasic* (de la 26,8% până la 32,5%). Totodată au scăzut preferinţele studenţilor faţă de *Dansul sportiv* (de la 18,8% până la 12%) şi faţă de *Dansul de gală* (de la 26,6% până la 15%). Totuşi aceste diferenţe nu sunt semnificative.
- Creşterea semnificativă a preferinţelor studenţilor faţă de *Dansul scenic-popular* şi *Dansul clasic* se datorează influenţei pe care au avut-o disciplinele respective în experimentul pedagogic. Anume prin intermediul disciplinelor „Dansul clasic", „Dansul scenic-popular" a şi fost aplicat Modelul pedagogic de formare a orientărilor valorice/ estetice la studenţiiprin arta coregrafică.

- De menţionat că aceste rezultate semnifică o preferinţă generală retrospectivă. Însă, aceste preferinţe pot fi şi contextuale, concret-temporale.

  Percepţia unei montări a *Dansului de gală* cu valori estetice deosebite şi a unei montări nereuşite a *Dansului clasic* poate schimba preferinţa, însă ea va fi considerată numai pentru aceste două opere coregrafice.
- Stabilirea preferinţelor estetice ale studenţilor pentru un gen sau altul de artă coregrafică nu are drept scop de a eticheta sau a plasa un gen sau altul de artă coregrafică în categoria valorilor mai înaltă sau mai scăzută. În acest sens, menţionăm că orice gen de artă coregrafică poate reprezenta o valoare estetică în dependenţă de calitatea montării operei coregrafice concrete.

Totuşi, oportunităţile şi mijloacele *Dansului clasic* şi ale celui *scenic-popular* sunt mai variate din punctul de vedere al reflectării demersului estetic şi al creării chipului coregrafic de valoare.

Identificarea preferinţelor studenţilor pentru un anumit gen de artă coregrafică este importantă din punct de vedere profesional şi din punct de vedere motivaţional, prin care ei își pot realiza mai eficient poate realiza intenţiile şi orientările.

Ca şi în cazul altor variabile, rezultatele studenţilor din *lotul de control* nu s-au modificat: preferinţele lor faţă de un gen sau altul de artă coregrafică au rămas intacte.

Tabelul 3.13. **Preferinţă faţă de genurile dansului scenic-popular**

Lotul de studenţi	**Preferinţă faţă de genurile dansului scenic-popular**							
	Căluşarii		***Hora***		***Ciuleandra***		***Moldoveneasca***	
	Preexperiment	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*
Lotul experi-mental	33,5%	30,5%	28%	32,5%	17%	16%	21,5%	21%
Lotul de control	28,5%		25,5%		20%		26%	

Tabelul 3.14. **Percepţia emoţională a operei coregrafice**

Lotul experimental	**Percepţia mea emoţională depinde de:**											
	Percepţia operei coregrafice ca un tot întreg			***Percepţia estetică a chipului coregrafic***			***Frumuseţea mişcărilor***			***Estetica costumelor***		
	În mare măsură	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*
Evaluarea preexperimentală	57%	43%	0%	42%	50%	8%	92%	8%	0%	57%	43%	0%
Evaluarea postexperimentală	75%	25%	0%	64%	46%	0%	82%	18%	0%	50%	50%	0%

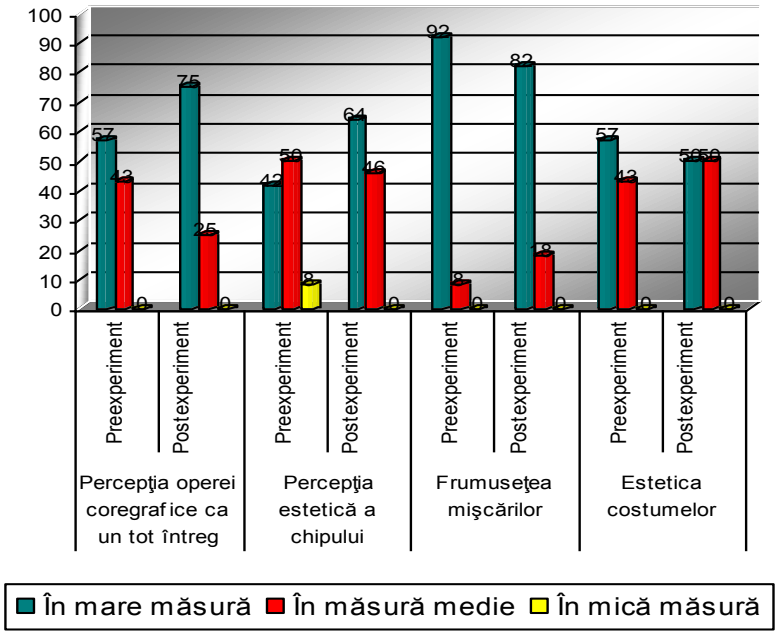


Fig.3.7. **Percepţia emoţională a operei coregrafice.** ***Lotul experimental***

De menţionat în că cazul experimentului formativ, dezvoltării percepţiei emoţionale/ estetice a operei coregrafice de către studenţi i-a fost atrasă o atenţie deosebită din mai multe considerente:

- percepţia emoţională duce la satisfacţie emoţională, ceea ce constituie găsirea sensului personalizat, dar şi misiunea artei;
- coregraful, care de sine stătător percepe emoţional arta coregrafică poate trezi prin montările coregrafice proprii şi emoţii la elevi sau la spectatori.

În acest aspect, am aplicat metodologia creării „nodurilor estetice", axate pe căutarea sensului, interiorizarea sensului operei coregrafice, valorificarea pasiunii prin percepţia unei opere coregrafice de valoare cu pregătirea adecvată a studenţilor pentru a recepţiona această operă coregrafică.

Aşadar, analiza rezultatelor din Tabelul 3.20. ne permite să constatăm şi să formulăm unele concluzii:

- Numărul de studenţi care percep emoţional opera coregrafică de valoare şi ca un tot întreg *în mare măsură*, a crescut de la 57% (*etapa preexperimentală*) până la 75% (*etapa postexperimentală*); respectiv s-a redus numărul de studenţi care percep emoţional opera coregrafică *în măsură mică:* de la 43% până la 25% (etapa postexperimentală).
- A crescut numărul de studenţi test-retest şi la variabila „***Percepţia estetică a chipului coregrafic***" (de la 42% - *în mare măsură* până la 64% - *în mare măsură*, însă a scăzut la

variabila „***Frumuseţea mişcărilor***" – de la 92% la 82% şi la variabila „***Estetica costumelor"*** **–** de la 57% la 50%.

Modificarea rezultatelor postexperimentale în raport cu cele preexperimentale ne permite să constatăm că asupra percepţii emoţionale a operei coregrafice au o mai mare influenţă percepţia operei coregrafice ca un tot întreg şi percepţia câmpului coregrafic.

În acest caz, ***frumuseţea mişcărilor*** face parte din întreg esteticul operei coregrafice şi nu este privită ca element aparte.

- De menţionat că evaluarea nivelului de percepţie emoţională a operelor coregrafice de către studenţi s-a axat atât pe memoria emoţională (cum era la prima etapă), cât şi pe memoria operaţională după vizionarea unei opere coregrafice concrete (înregistrate video sau după vizionarea unui spectacol coregrafic).
- Creşterea rezultatelor pe dimensiunea acestei variabile este mai puţin semnificativă în raport cu alte variabile, însă tendinţa este spre creştere. Problema care a fost identificată ţine de faptul că majoritatea studenţilor percep pur profesional/ tehnic opera coregrafică: ei concentrează atenţia asupra mişcărilor, combinaţiilor scenariului etc.; ceea ce blochează în mare parte percepţia emoţională a operei coregrafice.
- Comparând rezultatele *lotului experimental* test-retest constatăm diferenţe semnificative ($p = 0.05$) pe variabilele „Percepţia operei coregrafice ca un tot întreg"; „Percepţia estetică a chipului coregrafic" şi "Frumuseţea mişcărilor".

Tabelul 3.15. **Aprecierea valorică/ estetică a *dansului scenic-popular „Hota din Aragon",* coregrafie I.Moiseev, ansamblul de dansuri populare „I.A. Moiseev"**

Lotul de studenţi	**Aprecierea valorică (estetică) a dansului scenic-polular**					
	Înaltă		***Medie***		***Satisfăcătoare***	
	Preexperiment	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*	*Preexperiment*	*Postexperiment*
Lotul experimental	42%	58%	46%	40%	12%	2%
Lotul de control	48%		44%		8%	
Profesori-experţi	72%	64%	24%	34%	4%	2%

Analiza rezultatelor privind aprecierea valorică/ estetică a unui *dans scenic-popular* (***Hota din Aragon***) de către studenţi din ambele loturi ne-a permis să deducem următoarele constatări:

1. Studenţilor din *lotul experimental* le-a fost propus acelaşi *dans scenic-popular* (***Hota din Aragon***) ca şi la etapa *prexeperimentală*. Studenţii trebuiau să aprecieze valoarea estetică a acestuia prin calificativele: *înaltă*, *medie*, *satisfăcătoare (redusă)* şi să argumenteze decizia luată.

2. Dacă la etapa *preexperimentală* studenţii apreciau valoarea estetică a acestei opere coregrafice mai mult de pe poziţiile formei şi mai puţin de pe poziţiile conţinutului, gustului estetic al chipului coregrafic, atunci la *etapa postexperimentală* în aprecierile lor ei plasau accentul pe demersul estetic, pe conţinutul montării respective.

Însă, percepţia estetică a operei coregrafice de pe poziţiile formei rămâne una caracteristică studenţilor coregrafi. Deşi tendinţa spre schimbarea accentelor, în acest sens, este una semnificativă.

Dacă până la experimentul formativ 45% din studenţii din *lotul experimental* au apreciat valoarea estetică a operei coregrafice cu calificativul *înalt*, după experimentul formativ acest procent a crescut până la 65% (diferenţa este semnificativă, **p** = 0,05).

A crescut numărul de studenţi care au apreciat valoarea acestei opere cu calificativul *medie* – de la 30% până la 35% (diferenţa nesemnificativă). Totodată, niciun student nu a apreciat valoarea estetică a acestei opere coregrafice cu calificativul *satisfăcătoare/ redusă*.

3. De menţionat că montarea coregrafică propusă studenţilor este apreciată de experţi foarte înalt din punct de vedere artistic şi estetic. În acest sens, aprecierile date de către studenţi la etapa *postexperimentală* valorii estetice a acestei opere sunt în mare parte apropiate de aprecierile experţilor, ceea ce vorbeşte despre redimensionarea orientărilor estetice ale studenţilor coregrafi.
4. În favoarea acestei afirmaţii, aducem exemple de apreciere a valorii estetice a altor opere/ montări coregrafice de către studenţii din *lotul experimental*. În acest sens, studenţilor li s-a propus spre vizionare şi montări coregrafice cu un nivel redus de valoare artistică şi estetică (în aprecierea experţilor). Dacă la prima etapă studenţii au apreciat aceste opere mai înalt, după experimentul de formare aprecierile lor au fost mai reduse. Această situaţie se explică prin faptul ca la etapa *postexperimentală* studenţii mai puţin se axau pe forma de prezentare şi mai mult pe conţinut, pe sens, pe demersul estetic.

Creşterea nivelului de orientări estetice a influenţat şi asupra calităţii aprecierii valorii estetice şi artistice a montărilor proprii (evaluarea reciprocă). Montările coregrafice proprii constituie finalitatea de bază a pregătirii specialiştilor în acest domeniu. Calitatea acestor montări şi reprezintă indicatorul de apreciere şi notare a studenţilor. Evaluarea reciprocă este şi o activitate obligatorie, dar şi o competenţă profesională, care se formează şi se dezvoltă pe parcursul studiilor.

În continuare, aducem câteva exemple de evaluare a unor montări coregrafice concrete ale studenţilor de către colegi, dar şi de către profesori, pentru comparaţie (*a se vedea* Tabelul 3.16.).

Tabelul 3.16. **Valoarea estetică şi artistică a montărilor coregrafice ale studenţilor**

Nume, prenume	Denumirea montării	Aprecierea dată de către colegi şi experţi											
		Înaltă				***Medie***				***Satisfăcătoare***			
		Preexperiment		*Postexperiment*		*Preexperiment*		*Postexperiment*		*Preexperiment*		*Postexperiment*	
		Studenţi	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*	*Studenţi*	*Profesori*
Lotul experimental													
1. S.A.	„Cutia pandorei”	40%	40%	30%	20%	5%	40%	60%	50%	10%	20%	10%	20%
2. P.A.	„Ana”	40%	60%	10%	10%	20%	30%	40%	30%	40%	10%	5%	60%
3. Ţ.U.	„Harry Potter”	10%	40%	30%	20%	60%	10%	5%	5%	30%	50%	20%	30%

Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.16. ne permite să formulăm unele concluzii şi aprecieri. Rezultatele preexperimentale prezentate în acest tabel se referă la montări de la etapa iniţială, realizată de aceşti studenţi.

Majoritatea studenţilor la etapa iniţială au apreciat valoarea artistică şi estetică a montării realizate de studenta Ceban Eugenia cu calificativul *înaltă* – 10% şi 60% cu calificativul *medie*, iar profesorii/ experţii au apreciat această montare cu calificativul *medie* şi *satisfăcătoare*/ *redusă* – 50%.

Diferenţa în aprecierea estetică şi artistică a acestei montări de către studenţi şi de către profesori este una semnificativă. Aprecierea *medie* a montărilor coregrafice ale studenţilor dată de către colegi se explică prin următoarele:

- Susţinerea colegilor, indiferent de valoarea artistică şi estetică a montării (dat fiind şi montările lor vor fi apreciate de colegi).
- Axarea pe formă, dar nu pe conţinut şi pe demersul estetic al montării.
- S-au înregistrat diferenţe în aprecierea şi a altor montări ale studenţilor dată de către colegi şi experţi; deşi cu referire la unele montări această diferenţă n-a fost una semnificativă (de ex. cu referire la montarea realizată de Gonciar Olimpia).

După experimentul de formare s-au echilibrat aprecierile montărilor coregrafice ale studenţilor date de către colegi. Studenţii evaluatori au fost pregătiţi să aprecieze montările colegilor din perspectiva valorică şi estetică. În acest sens, de exemplu, evaluarea montării studentului Ţurcan I. dată de către colegi şi profesori a înregistrat scoruri aproape identice (30%-20% - *înaltă*; 50%-50% - *medie*; 20%-30% - *satisfăcătoare*). În acest sens, sunt comparabile rezultatele evaluării montărilor realizate şi de alţi studenţi.

Astfel, aprecierile date de colegi în mare parte au coincis cu aprecierile montărilor respective date de către profesori/ experţi. Aceste fapt confirmă că implicarea studenţilor coregrafi în activitatea specială de formare a orientărilor valorice/estetice asigură schimbări esenţiale în manifestarea acestor orientări în activitatea lor educaţională şi coregrafică.

3.3. Concluzii la Capitolul 3

1. Analiza datelor experimentului de constatare ne-a permis să concluzionăm că studenţii din *lotul experimental* şi studenţii din *lotul de control* au demonstrat rezultate apropiate/ comparabile pe toate variabilele.

   Majoritatea studenţilor, specialitatea ”Coregrafie” şi specialitatea ”Pedagogia dansului” percep opera coregrafică ca un tot întreg, deşi unii sunt inspiraţi de frumuseţea chipului coregrafic, alţii – de frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica sau de frumuseţea costumelor. Important este că preferinţa studenţilor coregrafi pentru un gen sau altul de artă coregrafică a fost determinat în mare parte de valoarea estetică reală a acesteia, plasând în prim-plan *Dansul clasic* şi *Dansul scenic-popular*.
2. În urma comparării manifestării valorilor-estetice ale studenţilor din ambele loturi am dedus câteva legităţi:
   - Studenţii coregrafi plasează în prim-plan în ierarhia valorilor cele legate de domeniul afectiv şi mai puţin pe cele cognitive.
   - Cu cât mai echilibrat este profilul valoric al studentului coregraf, influenţat de mediul sociocultural, artistic şi educaţional, cu atât mai înalt este nivelul de manifestare a valorilor estetice/ artistice.
3. Nivelul de percepţie emoţională a operelor coregrafice, de apreciere estetică a acestora, de identificare a valorilor estetice a demonstrat că studenții coregrafi nu sunt pe deplin conştienţi de rolul acestora în formarea lor profesională. Ei nu erau orientaţi spre căutarea sensului în percepţia unei opere coregrafice sau în procesul de montare a unei opere coregrafice.
4. Aplicarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică s-a realizat prin şi în cadrul predării disciplinelor *Dansul scenic-popular*, *Dansul clasic*, *Istoria artei coregrafice*, *Valorile artei coregrafice*.

   De menţionat că în aplicarea Modelul s-a ţinut cont de specificul fiecărei discipline, dar şi de potenţialul lor formativ.

   În acest sens, fiecare disciplină realizează o funcţie dominantă. De exemplu, prin *Istoria artei coregrafice* se realizează predominant activităţile teoretico-cognitive, prin

Dansul scenic-popular şi *Dansul clasic* – activităţile orientativ-valorice şi creativ-constructive. De remarcat că aceste trei tipuri de activităţi s-au aplicat în cadrul tuturor disciplinelor menţionate, având funcţii şi oportunităţi diferite.

5. Monitorizarea procesului de implementare a Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţii prin arta coregrafică, dar şi analiza rezultatelor obţinute la etapa postexperimentală, ne-a demonstrat că:

- Funcţionalitatea Modelului depinde de cadrul organizaţional şi motivaţional.
- Eficienţa Modelului este confirmată prin creşterea nivelului de manifestare a valorilor estetice la studenţii din *lotul experimental* în raport cu rezultatele studenţilor din *lotul de control*.

Această creştere s-a înregistrat la toate variabilele:

- percepţia operei coregrafice ca un tot întreg (de la 35,5% până la 42,5%);
- percepţia frumuseţii chipului coregrafic (de la 20,5% până la 25,5%);
- frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica (de la 30,5% până la 28,0%);
- frumuseţea costumelor (de la 13,5% până la 4,5%);
- preferinţa faţă de un gen sau altul de artă coregrafică (de la 26,8% până la 32,5% (balet)), de la 31,8% până la 40,5% (dansul scenic-popular), de la 18,8% până la 12,0% (dansul sportiv), de la 22,6 până la 15,0% (dansul de gală).

6. De menţionat că şi cadrele didactice implicate în experimentul formativ au reactualizat metodologiile de predare-învăţare a disciplinelor respective, oferind spaţiu şi laturii estetice, privind percepţia şi montarea operelor coregrafice proprii.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Actualitatea cercetării date este determinată de cerinţele actuale ale societăţii noastre cu privire la formarea sistemului de valori la tineret.

În situaţia unei crize sociale, economice, demografice şi, nu în ultimul rînd, a crizei valorilor, conceptualizarea unei abordări şi elaborarea unei metodologii de formare a orientărilor valorice la generaţia tânără devine o problemă socială, ştiinţifică şi educaţională.

Demersul investigaţional ne-a condus la formularea următoarelor concluzii:

1. Fiecare gen de artă dispune de mijloace specifice de a reflecta cadrul valoric uman şi de a influenţa asupra sferei emoţionale, dar şi cognitive a personalităţii. În acest sens, coregrafia ca un gen de artă sintetică dispune de oportunităţi şi valenţe artistice şi estetice de a contribui la formarea orientărilor valorice atât la viitori coregrafi, cât şi la cei care sunt „consumatori" ai artei coregrafice [52, 47, 48].
2. Arta coregrafică pentru prima dată a devenit obiect al cercetării speciale din perspectiva educaţională şi, în special, din perspectiva formării orientărilor estetice la studenţii coregrafi, fiind şi un scop (crearea operelor coregrafice cu un impact estetic semnificativ), dar şi un mijloc de cunoaştere artistică a lumii, precum şi un mijloc de comunicare şi influenţă nonverbală asupra personalităţii [51].
3. Valorile estetice au constituit obiectul cercetării pentru diferite şcoli ştiinţifice şi din diferite perspective: filosofică, estetică, sociologică, psihologică, pedagogică. Valorile sunt privite drept principii fundamentale, stiluri subiectiv-obiective, reflecţii şi creaţii individuale, principii ale normalităţii etc. În acest context, putem afirma că cadrul axiologic constituie substanţa-nucleu a personalităţii. Acest deziderat este comun pentru toate abordările conceptului de „valoare". Conceptul „orientări valorice" este conex conceptului de „valoare". În acest sens, valorile conştientizate devin orientări valorice. Abordarea şi analiza conceptelor „valoare", „orientare valorică" ne-a permis să deducem specificul lor şi să definim noţiunile „valori estetice" şi „orientări estetice" atribuite artei coregrafice [49, 50, 155].

   Aşadar, în viziunea noastră, "orientările valorice" reprezintă alegerile unei persoane a unui cadru polivalent de valori ce se structurează în categorii organizaționale și generalizate, care influențează persoana în plan atitudinal și comportamental.
4. Abordarea problemei privind formarea orientărilor valorice la studenţi prin arta coregrafică din perspectiva artistică, filosofică, estetică, sociologică, psihologică şi pedagogică ne-a permis să construim şi să fundamentăm un Model pedagogic original, având la bază

următoarele demersuri inovative:

- Integrarea teoriilor „sensului personalizat”, „căutării sensului” şi a teoriei „pasiunii” într-un „nod estetic”; integrarea cunoaşterii ştiinţifice, a cunoașterii empirice şi a cunoașterii artistice, realizate în trei tipuri de activităţi: ştiinţifico-cognitive, orientativ-valorice şi creativ-constructive; corelarea fundamentelor „valori estetice” – „atitudini estetice” – „orientări estetice” – „competenţe estetice”, atribuind sistemului de orientări estetice următoarele variabile: percepţia estetică a operei coregrafice, orientarea spre un anumit gen de artă coregrafică, aspiraţia spre frumos în arta coregrafică, valorificarea demersului estetic prin interpretarea artei coregrafice, crearea operelor coregrafice.

5. Modelul de formare a orientărilor estetice la studenții coregrafi ca demers teoretic și metodologic poate fi aplicat și în procesul de formare a specialiștilor în alte genuri de arte, adaptând acest Model conținutal și praxiologic.

6. Demersul formativ şi rezultatele obţinute ne-au demonstrat că:

- Modelul pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţi prin arta coregrafică a asigurat şi a dinamizat manifestarea orientărilor estetice, dar şi a orientărilor artistice, în genere, la aceşti studenţi.
- Integrarea orientărilor estetice ca componente ale finalităţilor de formare a specialiştilor în coregrafie în cadrul educaţional a contribuit esenţial la eficientizarea acestui proces.
- Armonizarea manifestării diferitelor variabile ale orientărilor estetice specifice artei coregrafice a determinat creşterea frecvenţei valorilor artistice, în general, şi formarea unui profil valoric al studentului-coregraf, capabil să realizeze mai eficient activitatea coregrafică, dar şi cea educaţională (în calitate de profesor/ de coregraf).

Valorile se transmit prin educație și socializare, fiind asimilate și interiorizate de indivizi, astfel, dobândind un caracter normativ și intră în structura mentalităților și convingerilor acestora, de unde acționează ca repere și criterii de orinetare a competențelor și acțiunilor.

7. Formarea şi dezvoltarea orientărilor estetice la viitorii coregrafi şi profesori de coregrafie are o importanţă deosebită şi din alt punct de vedere – cel educaţional, deoarece valorile estetice formate în perspectivă vor fi transmise elevilor săi.

În caz contrar, nivelul redus al orientărilor estetice ale viitorilor coregrafi se va reflecta direct asupra generaţiei respective de elevi.

Ca urmare, legităţile activităţii estetice, creativităţii artistice devin elemente-cheie ale sistemului de formare a orientărilor valorice la studenţi, şi la elevii săi în perspectivă.

8. Formarea şi dezvoltarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi presupune valorificarea demersului motivaţional, alegerea conştientă a profesiei de coregraf/ profesor de coregrafie, căutarea sensului prin aspiraţia spre frumos în arta coregrafică, redimensionarea funcţiei valorilor-scop şi a valorilor-instrumente, valorificarea funcţiilor umane în activitatea educaţională etc. [156].

9. Analiza particularităţilor de vârstă ale studenţilor ne permite să concluzionăm că anume această etapă este cea mai favorabilă pentru dezvoltarea orientărilor valorice, deoarece studenţii conştientizează mai adânc realitatea, importanţa valorilor şi necesitatea includerii acestora în experienţa proprie.

De fapt, mentalitatea unui popor se dezvăluie/ se exprimă prin cultură, artă, inclusiv prin arta coregrafică şi, în special, prin dansul scenic-popular.

În acest sens, atenţia sporită faţă de promovarea artei coregrafice este un deziderat al timpului şi o necesitate socială, dar şi istorică.

10. Rezultatele obținute în cadrul cercetării au determinat necesitatea reactualizării curriculumului academic pe dimensiunea finalităților profesionale, dar și pe dimensiunea metodologică, crearea și aplicarea de noi tehnologii de predare-învățare a disciplinelor cu profil coregrafic: centrarea pe experiență, creativitate, activism, corelarea cunoașterii științifice cu cea artistică etc. [46].

11. În prezenta cercetare am încercat să rezolvăm contradicţia dintre necesitatea formării orientărilor estetice la studenții coregrafi şi nivelul scăzut de valorificare a potenţialului curricular și axiologic al artei coregrafice, dintre necesitatea formării orientărilor estetice la viitorii coregrafi/ profesori de coregrafie şi nivelul scăzut de cercetare a acestei probleme.

12. Perspectivele cercetării ţin de dezvoltarea şi extinderea problematicii, în primul rând cu referire la formarea culturii estetice, concretizarea finalităţilor formării specialiştilor în domeniul coregrafiei, diversificarea tehnologiilor de predare-învăţare a disciplinelor de profil coregrafic etc.

Aşadar, **problema ştiinţifică de importanţă majoră soluţionată** rezidă în stabilirea și valorificarea valenţelor artei coregrafice şi strategiilor educative, care ar asigura formarea orientărilor valorice (estetice) la studenţii facultăților cu profil artistic, specialitățile ”Coregrafie” și ”Pedagogia dansului”, ca factori ce determină calitatea pregătirii lor profesionale.

Recomandări:

1. Aplicarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor estetice la studenţii facultăților cu profil artistic, dar și de alt profil, tangențial, şi de alți profesori ca oportunitate a valorificării cadrului axiologic în formarea specialiştilor în domeniul artei, în genere, şi în domeniul artei coregrafice, în special.
2. Reactualizarea curriculumului la disciplinaele „Istoria artei coregrafice", „Dansul clasic", „Dansul scenic-popular", „Valorile artei coregrafice" din perspectiva includerii în el a componentei „formarea orientărilor estetice".
3. Sistemul de valori estetice şi orientări estetice specifice artei coregrafice pot fi aplicate în elaborarea Cadrului Național al Calificărilor la specialitățile „Coregrafie" și „Pedagogia dansului".
4. Metodologia propusă în cercetare privind formarea orientărilor estetice la studenţii coregrafi poate fi aplicată în cadrul cursurilor de formare continuă a profesorilor de coregrafie, a coregrafilor.
5. Managerii instituţiilor de învăţământ superior (Academia de Muzică, Teatru şi Are Plastice) să asigure promovarea conceptului propus la nivel instituţional ca o strategie de dezvoltare a învăţământului superior artistic.

BIBLIOGRAFIE

1. AFANAS, A. *O viziune asupra sistemului de valori.* În: Studia Universitatis, 2010, nr.5(35), p.152-156.
2. AIFTICĂ, M. *Valoare şi valorizare – contribuţii moderne la filosofia valorii.* Bucureşti: Editura Academiei Române, 1994. 269 p.
3. ALLPORT, W. Gordon. *Structura şi dezvoltarea personalităţii*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1991. 578 p.
4. ANDREI, P. *Filosofia valorii în opere sociologice*. Vol.I. Bucureşti: Editura Academiei Române, 1973. 465 p.
5. ANDREI, P. *Filosofia valorii*. Iaşi: Polirom, 1997. 240 p.
6. ANTONESEI, L.P. *Fundamente culturale ale educaţiei.* Iaşi: Polirom, 1996. 126 p.
7. ARISTOTEL. *Poetica*. Bucureşti: Editura Academiei Române, 1965. 255 p.
8. BARTHES, R. *Plăcerea textului.* Cluj-Napoca: Echinox, 1994. 144 p.
9. BÂRLOGEANU, L. *Paradigma educaţional-umanistă în contextul postmodernităţii*". În: Vol. Păun E., Potolea D. *Pedagogie: Fundamente teoretice şi demersuri aplicative*. Iaşi: Polirom, 2002, 306 p.
10. BÂRSĂNESCU, Șt. *Pagini nescrise din istoria culturii româneşti (secolul XV-XVI)*. Bucureşti: Editura Academiei, 1971. 240 p.
11. BÂRZESCU, I. *Axiologie*. Timişoara. 1994. 136 p.
12. BEJAN, P. *Amurgul frumosului*. Iași: Editura Fundației Academice Axis, 2012. 245 p.
13. BÎRZEA, C. *Arta și știința educației*. București: I.P.C., 1998. 220 p.
14. BLAGA, L. *Elanul insulei*. Cluj-Napoca: Dacia, 1974. 150 p.
15. BOBOC, A. *Etică şi axiologie în opera lui M.Scheller.* Bucureşti: Editura ştinţifică, 1971. 246 p.
16. BOBOC, A. *Dezbateri ideologice. Neopozitivismul şi ştiinţa contemporană*. Bucureşti: Editura politică 1974. 80 p.
17. BOBOC, A. *Dezbateri ideologice. Fenomenologie şi ştiinţele umane*. Bucureşti: Editura Politică, 1979. 131 p.
18. BOBOC, A. *Filosofia contemporană. Orientări şi tendinţe în filosofía nemarxistă din sec. XX*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1980. 242 p.
19. BODRUG-LUNGU, V. *Educația și munca decentă (aspecte de gen)*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B, Chişinău: CEP USM, 2015, nr.5(85), p.32-36.

20. BOLBOCEANU, A., PALADI, O. *Conexiunea conceptului de valore cu alte noţiuni.* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale „*Problametica educaţiei în mileniul III: naţinal, regional, european*". Chişinău: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, 2006, p.323-328.
21. BOLBOCEANU, A., ȚÎBULEAC, A. *Valenţe ale profilului axiolgic în structura personalităţii adolescente.* În: Problema actuale ale ştiinţelor umanitare. Chişinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", 2001, p.266-276.
22. BONDREA, A. *Sociologia culturii*. Ediţia a V-a. Bucureşti: Editura Fundaţiei România de Mâine, 2006. 320 p.
23. BOTEZATU, P. *Valoarea deducţiei*. București: Editura Științifică, 1971. 203 p.
24. BUCŞAN, A., *Specificul dansului popular românesc.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1971. 453 p.
25. BUNESCU, Gh. *Şcoala şi valorile morale*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998. 268 p.
26. BUZĂRNESCU, Ș. *Istoria doctrinelor sociologice*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1995. 192 p.
27. CALLO, T. *O pedagogie a integralităţii. teorie şi practică*. Chişinău: CEP USM, 2007. 17 p.
28. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chişinău: Litera, 2014. 240 p.
29. CĂLIN, M.C. *Filosofia educaţiei*. București: Aramis, 2001. 287 p.
30. CERGHIT, I. *Determinaţiile şi determinările educaţiei*. În: Curs de pedagogie. Bucureşti, 1988. p.24-36.
31. CIOBANU, V. *Valorile în societatea contemporană.* În: Revista de teorie şi practică educaţională Didactica PRO, 2000, nr.4, p.20-23.
32. CIOLAN, L. *Învăţarea integrată. Fundamente pentru un curriculum trans-discipinar*. Iaşi: Polirom, 2008. 277 p.
33. CHIRIAC, A., GUȚU, Vl. *Educaţia interculturală în învăţământul superior*. Chișinău: S.n. Combinatul poligrafic, 2013. 208 p.
34. CORTI, M. *Principiile comunicării literare.* Bucureşti: Univers, 1981. 212 p.
35. CRISTEA, S. *Dicţionar de termeni pedagogici*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998. 479 p.
36. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*. Iaşi: Polirom, 2010. 400 p.
37. CSABA, M. *Orientările de valoarea ale tineretului universitar român.* În: Tineretul şi dimensiunea sa valorică. Simpozion Naţional, Eftodie Nord. Timişoara: Helicon, 1995, p.171-179.

38. CUCOȘ, C. *Pedagogie şi axiologie.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1995.160 p.
39. CUCOȘ, C. *Educația: iubire, edificare, desăvârșire.* Iași: Polirom, 2008. 230 p.
40. CUCOȘ, C. *Educația estetică*. București: Polirom, 2014. 224 p.
41. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a III-a revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 536 p.
42. CUZNEȚOV, L. *Filosofia și axiologia educației*. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă", 2017. 121 p.
43. DEWEY, J. *Fundamente pentru o ştiinţă a educaţiei*. Bucureşti: Eitura Didactică şi Pedagogică, 1982. 367 p.
44. *Dicţionarul Explicativ al Limbii Române*. București: Univers Enciclopedic, 1992. 1192 p.
45. DOHOTARU, M., GUȚU, Z. *Exercițiul la bară ca metodă de predare a dansului scenic-popular*. În: Revista de cultură, știință și practică educațională „Artă și Educație artistică", Bălți, 2006, nr.1, p.76-79.
46. DOHOTARU, M. et al. *Dans polular scenic: exercițiul la bară.* Ghid metodologic pentru studenții și profesorii colegiilor și instituțiilor de învățământ artistic superior, specialitățile *Coregrafie* și *Dans*. Chișinău, Biblioteca electronică AMTAP, 2016, 34 p.
47. DOHOTARU, M. *Particularitățile pedagogice ale formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B, Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2017, nr.9(109), p.139-144.
48. DOHOTARU, M., GUȚU, Z. *Axiologie – cadru de referinţţă în formarea orientărilor valorice la studenți*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B, Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2017, nr.9(109), p.133-138.
49. DOHOTARU, M. *Conceptualizarea formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică: abordare psihologică și pedagogică.* In: Revista de teorie şi practică educaţională "Didactica Pro…", Chişinău, Centrul Educaţional PRO DIDACTICA: Casa editorial-poligrafică „Bons Offices" S.R.L., nr.3(109) iunie 2018, ISSN 1810-6455, p.11-16.
50. DOHOTARU, M. *Conceptualizarea formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică: abordare filosofică și sociologică.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B, Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2018, nr.5(115), p.77-82.
51. DOHOTARU, M. *Modelarea formării orientărilor valorice la studenți prin arta*

coregrafică. În: Revista „ACTA ET COMMENTATIONES”, Seria „Ştiinţe ale Educaţiei”, Categoria C, Chişinău: Tipografia Universităţii de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău), 2018, nr.2(13), p.157-168.

52. DOHOTARU, M., GUȚU, Z. *Arta coregrafică – purtătoare a sistemului de valori.* Volumul Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale „*Valorificarea strategiilor inovaționale de dezvoltare a învățământului artistic contemporan*”, Ediția a II-a, 15-16 iunie, 2018, Proiectul de cercetare ”*Managementul implementării praxiologiei formativ-inovaționale în sistemul învățământului artistic național*”, Universitatea de Stat ”Alecu Russo” din Bălți, p.179-184.
53. DORON, R., PAROT, F. *Dicţionar de psihologie.* Bucureşti: Humanitas, 2001. 384 p.
54. DUFRENNE, M. *Fenomenologia experienței estetice*. Vol.II. București: Meridiane, 1976. 270p.
55. DURKHEIM, E. *Educaţie şi sociologie*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1980. 112 p.
56. ENACHE, L. *Teatru-dans – modalităţi de comunicare expresivă în dinamica artelor secnice*. Iaşi: Artes, 2016. 133 p.
57. FLORESCU, A. *Cartea mare a dansului.* București: Humanitas, 1970. 539 p.
58. GHENEA, C.C. *Din trecutul culturii muzicale româneşti*. Bucureşti: Editura Muzicală, 1965. 204 p.
59. GHICOV, A. *Cadrul conceptual al retellizării în metodologia protextului*. Teză de doctor habilitat în pedagogie, Chişinău, 2017. 369 p.
60. GÎNCU, I. *Orientările valorice în formarea profesională*: Teză de doctor în pedagogie, Chişinău, 2015. 184 p.
61. GULIAN, C.I. *Axiologie şi istorie*. Bucureşti: Editura Academiei Române. 1987. 268 p.
62. GUȚU, Vl., VICOL M. *Tratat de pedagogie: între modernism şi postmodernism*. Iaşi: Performantica, 2014. 553 p.
63. GUȚU, Z. Educaţie estetică şi educaţie artistică: concept şi metodologie. În: Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale „Învăţământul universitar şi piaţa muncii: conexiuni şi perspective”, 21 noiembrie, 2014, USM, Chişinău: CEP USM, 2014, p.101-10.
64. HADÎRCĂ, M.(coord.), CALLO, T., CUZNEȚOV, L. et. al. *Formarea personalităţii elevului în perspectiva educaţiei integrale*. Chişinău, 2014. 140 p.
65. HADÎRCĂ, M.(coord.), PÂSLARU, V., CALLO, T., SILISTRARU, N. et. al. *Perspectiva axiologică asupra educaţiei în schimbare*. Chişinău: IŞE, 2011. 180 p.
66. ILUȚ, P. *Aitudinea faţă de valori şi imaginea de sine*. În: Probleme sociologice ale

tineretului. Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Seria Sociologia. Cluj-Napoca, 1973. 348 p.

67. ILUŢ, P. *Structurile axiologice din perspectiva psihosocială*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1995. 157 p.
68. ILUŢ, P. *Valori, atitudini şi comportamente sociale: teme actuale de psihosociologie*. Iaşi: Polirom, 2004. 256 p.
69. IVANCIU, C.I. *Fiinţa şi valoarea în gândirea filosofică a lui Louis Lavelle*. Bucureşti: Editura Academiei Române, 1979. 256 p.
70. JAUS, H.R. *Experienţă estetică şi hermeneutică literară*. Bucureşti: Univers, 1983. 499 p.
71. KANT, I. *Critica facultăţii de judecare*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981. 570 p.
72. KANT, I. *Despre frumos şi bine.* Vol.I şi II. Bucureşti: Minerva, 1981. 317 p.
73. LEROI-GOURHAN, A. *Gestul şi cuvântul*. Bucureşti: Meridiana, 1982. 280 p.
74. MACAVEI, E. *Pedagogie*. Bucureşti: Aramis, 1997. 514 p.
75. MAŞEK, V.E. *Arta, o ipostază a libertăţii*. Bucureşti: Univers, 1977. 304 p.
76. MÂCIU, M. *Individul ca valoare socială în concepţia lui Traian Brăileanu*. În: Revista de filozofie, Bucureşti, 1994, XLI, nr.2, p.28-32.
77. MÂCIU, M. *Ştiinţa valorilor în spaţiul românesc*. Vol.1. Bucureşti: Editura Academiei Române, 1995. 243 p.
78. MIŞCOL, O. *Criza sistemului de valori în perioada de tranziţie.* În: Revista de filosofie, Bucureşti, XLI, 1994, nr.2, p.153-161.
79. MOLES, A. *Creația artistică și mecanismele spirituale*. În: Estetică, informație, programare. București: Editura Științifică, 1972. 378 p.
80. MORARI, M. *Actul artistic: delimitări terminologice și conceptuale cu deschideri pentru educație*. În: Artă și educație artistică. Revistă de Cultură, Știință și Practică educațională. №1 (23), 2014. Bălți: Universitatea de Stat „A.Russo" din Bălți. 2014, p.6-19.
81. MORARI, M. *Natura comună a artelor*. În: Glotodidactica. Biannual Journal of Applied Linguistics, 1(IV), 2013. Bălți: Universitatea de Stat „A.Russo" din Bălți, 2013, p.43-54.
82. NICOLAU, A. *Psihologie socială. Aspecte contemporane*. Iași: Polirom, 1996. 128 p.
83. NICOLA, I. *Tratat de pedagogie şcolară*. Bucureşti: Aramis, 2000. 480 p.
84. PALADI, O. *Conştiinţa de sine şi sistemul de valori ale adolescentului*. Chişinău: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, Tipografia „Print-Caro", 2014. 223 p.
85. PALADI, O. *Orientări valorice şi conştiinţa de sine: puncte de tangenţe.* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale „*Aspecte psihosociale ale procesului educaţional*".

Chişinău: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, 2005, p.202-206.

86. PANICO, V. *Valori general-umane, obiective educaţioanle fundamentale şi realizarea lor la nivel gimnazial.* În: Promovarea coerentă a valorilor în cadrul instituţiilor de învăţământ. Chişinău: Lumina, 1995, p.26-32.
87. PAVELCU, V. *Invitaţie la cunoaşterea de sine.* Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1970. 276 p.
88. PAVELCU, V. *Cunoaşterea de sine şi cunoaşterea personalităţii.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1982. 268 p.
89. PÂSLARU, V. *Valoare şi educaţie axiologică*. În: Didactica Pro, 2006, nr.1(35). Chişinău: Centrul Editorial PRO DIDACTICA, p.5-10.
90. PICHIU, D., ALBUŢ, C. *Teoria valorii şi elemente de praxiologie*. Iaşi: Gh.Asachi, 1994.267 p.
91. PLATON. *Opere*. Vol.V. *Republica*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986. 502p.
92. PLATON. *Banchetul*. Bucureşti: Humanitas, 1995. 173 p.
93. POPESCU-NEVEANU, P. *Dicţinar de psihologie.* Bucureşti: Albatros, Humanitas, 1978. 384 p.
94. RADU, C. *Artă şi conversaţie.* Bucureşti Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989. 257 p.
95. Revista *Magazin istoric*, 1977, nr.7, p.28.
96. ROCO, M. *Cercetări privind gândirea morală şi ierarhia valorilor.* În: Revista de Psihologie „APA PsycNET", 2001, 47 (3-4), p.151-163.
97. SACALIŞ, N. *Vino, bunule Ibiş*. Bucureşti: Charme Scott, 2003. 187 p.
98. SILISTRARU, N. *Valori ale educaţiei moderne.* Chişinău: IŞE, 2006. 176 p.
99. SILLAMY, N. *Dicţionar de psihologie.* Larousse. Bucureşti: Univers Pedagogic, 2000. 351 p.
100. SOLOVEI, R., CARA, A. *Formarea axiologică a elevilor în cadrul disciplinelor socioumane: aspecte teoretice şi aplicative*. Chişinău: „Print-Caro" SRL, 2010. 122 p.
101. SURDU, A. *Pentamorfoza artei.* Bucureşti: Editura Academiei Române, 1993. 191 p.
102. ŞERBĂNESCU B. *Valorile naţionale şi educaţia*. Bucureşti: Editura Universitară Carol Davila, 2000. 353 p.
103. ŞEVCIUC, M. *Tehnologii didactice moderne în învăţământul universitar*. În: Didactica universitară. Studii şi experienţe. Chişinău: CEP USM, 2013, p.59-64.
104. TACHI, P. *Substanţele horale ale religiozităţii române.* Bucureşti: Humantas, 1985. 194 p.

105. ȚÂBULEAC, A. *Implicaţiile activităţii muzicale în constituirea orientărilor valorice ale adolescenţilor:* Teză de doctor în psihologie. Chişinău, 2002. 151 p.
106. VĂIDEANU, G. *Educaţia la frontiera dintre milenii*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1988. 326 p.
107. VIANU, T. *Estetica*. Bucureşti: Minerva, 1968. 439 p.
108. VIANU, T. *Arta prozatorilor români*. Bucureşti: Editura Eminescu, 1973. 511 p.
109. VIANU, T. *Opere*. Vol.VIII. *Introducere în teoria valorilor*. Bucureşti: Minerva, 1979. 483 p.
110. VIANU, T. *Studii de filosofia culturii*. Bucureşti: Editura Eminescu, 1982. 470 p.
111. VIDAM, T. *Introducere în filosofia moralei.* Cluj-Napoca: Inter-Tonic, 1994. 203 p.
112. VÎGOTSKI, L.S. *Psihologia artei*. Trad. de I. Cristea. Bucureşti: Univers, 1973. 392 p.
113. VOICULESCU, E. *Pedagogie preşcolară.* Bucureşti: ARAMIS, 2003. 142 p.
114. АНАНЬЕВ, В.Г. *Познавательные потребности и интересы.* В: Ученые. записи. ЛГУ, Вып.16, 1959, №265, с.39-58.
115. АНИСИМОВ, С.Ф. *Мораль и поведение*. Москва: Мысль, 1985. 239 с.
116. *Балет: Энциклопедия*. Москва: Советская энциклопедия, 1981. 623 с.
117. БАТТЕРВОРТ, Д. *Танец. Теория и практика*. Харьков, 2016. 244 с.
118. БЕРДЯЕВ, Н.А. *Судьба России. Избранное*. Ростов на Дону, 1997. 256 с.
119. БОГДАНОВ, Г.Ф. *Основы хореографической драматургии*. Санкт-Петербург, Москва, Краснодар: Издательство «Планета музыки», 2018. 168 с.
120. БОГДАНОВ-БЕРЕЗОВСКИЙ, В. *Стаьи о балете*. Санкт-Петербург, 2011. 257 с.
121. ГЛЕБОВ, И.Б., АСАФЬЕВ, В. *Симфонические этюды*. Санкт-Петербург, 1992, с.59-60.
122. ГУЦУ, З. *Формирование художественных интересов младших школьников на занятиях хореографического кружка*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. Москва, 1986. 153 с.
123. ДОСТОВАЛОВ, С.Г. *Доверие в структуре ценностных ориентаций личности.* Т.1. Хрестоматия. Самара: Издадельский Дом Бахрах-М, 2004, с.363-378.
124. ЕСАУЛОВ, И.Г. *Введение в эстетику классической хореографии* (Письма к Ж.Ж. Новерру). Ижевск: Издательский дом «Удмуртский университет», 2005. 296 с.
125. ЕСАУЛОВ, И.Г. *Педагогика и репетиторство в классической хореографии.* Санкт-Петербург, Москва, Краснодар: Издательство «Планета музыки», 2017. 256 с.
126. ЖУРАВЛЕВА, Н.А. *Динамика ценностных ориентаций молодежи в условиях социально-экономических изменений.* В: Психологический журнал, том 27, №1, 2006,

с.35-53.

127. ЗАЙФФЕРТ, Д. *Педагогика и психология танца. Заметки хореографа*. Санкт-Петербург, Москва, Краснодар: Издательство «Планета музыки», 2018. 128 с.
128. ЗАРИТОВ, Р.С., ВАЛЯЕВА, Е.Р. *Драматургия и композиция танца.* Санкт-Перербург, Москва, 2015. 756 с.
129. ЗДРАВОМЫСЛОВ, А.Г. *Потребности. Интересы. Ценности.* Москва: Просвещение, 1986. 189 с.
130. ЗДРАВОМЫСЛОВ, А.Г. *Этнополитические вопроссы и динамика национального самосознания*. В: Высшее образование сегодня, 2003, №5, с.34-42.
131. КАГАН, М.С. *Философская теория ценности*. СПб.: Петрополис, 1997. 205 с.
132. КАРПУШИНА, Л., КАПЦОВ, А. *Социокультурные детерминанты отношения к жизни современного подростка.* В: Aspecte psihosociale ale procesului educaţional. Chişinău, 2006, с.109-111.
133. КАФАРОВА, Т.Г. *Специфика образности в хореографическом искусстве*: Автореферат диссертации на соискание ученной степени кандидата искусствоведения. Москва, 1969. 15 с.
134. ЛЕОНТИЕВ, А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность.* Москва: МГУ, 1971. 204 с.
135. ЛЕОНТЬЕВ, А.Н. *Потребность, мотивы, эмоции.* Издательство Московского университета, 1971. 38 с.
136. ЛЕОНТЬЕВ, Д.А. *Методика изучения ценностных ориентаций*. Москва, 1992. 17 с.
137. ЛУК, А.Н. *Эмоция и личность*. Москва: Значение. 1982. 175 с.
138. ЛУКИАН. *О пляске.* Собрание сочинений. Т.2. Москва, Ленинград: Академия, 1935. 345 с.
139. МУХРАГИНА, О.И. *Роль ценностей в саморегуляции психических состояний студентов.* В: Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Психология», №1, 2007, с.10-17.
140. НИКИТИН, В.Ю. *Мастерство хореографа в современном танце*. Санкт-Петербург, Москва, 2017. 504 с.
141. НОВВЕР, Ж.Ж. *Письма о танце и балете*. Москва, Ленинград: Искусство, 1965. 376 с.
142. ПИКАРД, А. *Балет.* Харьков, 2018. 195 с.
143. ПЛАТОН. *Законы*. *Эстетическое учение Платона*. Москва: Искусство, 1938. 710 с.
144. САРАТОВСКИЙ, В.Н. *Системный подход к классификации ценностей*. ВНИИ системных исследований. Москва, 1979. 119 с.

145. СТОЛЯРЕНТКО, Л.Д. *Основы психологии. Практикум,* 4-е издание. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 703 с.
146. ТОМИЛИНА, Л.Л. *Формирование этноценностных ориентаций у воспитанников детских домов.* Кишинэу, 2012. 320 с.
147. УРАЛЬСКАЯ, В. *Выразительные средства современного хореографического искусства*. В: Вопросы воспитания балетмейстеров в театральном вузе. Москва, 1980, с.24-32.
148. УСТИНОВА, Т.А. *Избранные русские народные танцы*. Москва: Искусство, 1996. 594 с.
149. УСТИНОВА, Т.А. *Народные танцы*. Москва: Искусство, 1987. 417 с.
150. ФЕЛЬДТШТЕЙН, Д.И. *Развитие и становление личности*. Москва: Прогресс, 1998. 367 с.
151. Фон ГУМБОЛЬДТ, В. *Язык и философия культуры*. Москва: Прогресс, 1985. 452 с.
152. ЯДОВ, В.А. *Социально и социально-психологические механизмы формирования социальной идентичности личности*. Москва: Мир России, №3, 2007. 12 с.
153. COOPER OLBRIGH, A. *The body and identy in Contemporary Dance*. Middletown, Connecticum: Wesleyan University Press, 1997. 187 p.
154. De LANDSHEERE, G. *Dictionnaire de l'evaluation et de la recherché en education*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992. 338 p.
155. DOHOTARU, M. *Conceptualization of value guidelines training at students by coreographic art: philosophical-estetical and sociological approach.* Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції „Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного навчання", 3-4 травня 2018, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, УДК 373.3.013:376(063), ББК Ч30 я431, с.110-112.
156. DOHOTARU, M., GUȚU, Z. *Choreography as means of training value orientations for students at faculties with artistic profile.* Proceedings of CIEA 2018 The Fifth International Conference on Adult Education *Education for Values – continuity and context*", Iasi (Romania), April 25th-27th, 2018, Chisinau (Moldova) April 27th-28th, 2018, Bologna (Italy): EDlearning, 2018, ISBN 978-88-87729-48-1, p.167-174.
157. DUFRENNE, M. *Esthétique et philosophie*. T.3. Paris: Klincksiek, 1981. 318 p.
158. HILLS, M.D. *Kluckhohn and Strodbeck's value orientation theory*. Online readings in Psychology and Culture, Unit 4, 2002, http://scholarworks.gvsu.edu/orpc/vol.4/iss4/3.
159. INGLEHART, R. *Modernization and postmodernization*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990.

160. LAVELLE, L. *Traite des valeurs.* Vol.II. Paris: PUF, 1955. 560 p.
161. LERAT, Ph. *Education de la sensibilité et valeurs*. In: Eirick Prairat şi Bernard Andrieu (eds.), Savoir et éducation à l'école. Preses universitaires de Nancy, Actes de colloque organisée à l'IUFM de Lorraine, mai 2002. 2003, p.34-47.
162. MORRIS, V.C. *Modern Movements in Educational Philosophy*. Boston, 1969. 364 p.
163. PERRY, R. *Prezent psihosophical tendencies.* London, New York, Toronto, 1929. 405 p.
164. PLATON. *Phaidros*. Bucureşti: Humanitas, 1993. 648 p.
165. PRENSTON-DUNLUP, V. *Looking at Dances*. London: Verve Publishing, 1998. 240 p.
166. REBOUL, O. *Les Valeurs de l'éducation.* Paris: Presses Universitaires de France, 1992. 249 p.
167. ROKEACH, M. *Introduction in: Understanding Human Value.* Individual and Scietal. New-York: The Free Press, 1979. 322 p.
168. ROKEACH, M. *The Naturw of Human Values.* New-York, 1973. 286 p.
169. SCHELLER, M. *Formalism in Ethics and Non-Formal Ethics of Values.* Trans. M.S. Frings and R.L. Funk. Evanston: Northwestern University Press, 1973. 651 p.
170. ZICHRONY, S.K. *The experience of dance as a condition for fostering social, traditional and cultural skills among early childhood.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B, ISSN 1857-2103Chişinău: CEP USM, 2015, nr.5(85), p.104-107.
171. ZICHRONY, S.K. *Dancing the "Day of Atonement". The use of visual texts for teaching choreographic principles and Imparting Jewish Values.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B, Chişinău: CEP USM, 2015, nr.9(89), ISSN 1857-2103 p.147-151.
172. ZICHRONY, S.K., GUŢU, Z. *Dance curriculum design for early childhood in a religious community.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B ISSN 1857-2103Chişinău: CEP USM, 2015, nr.9(89), p.152-157.
173. ZICHRONY, S.K. *"Dance Rhymes" as a pedagogical method for fostering body skills and knowledge of cultural tradition in early childhood dance education in Israel.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Ştiinţe ale Educaţiei", Categoria B ISSN 1857-2103 Chişinău: CEP USM, 2016, nr.5(95), p.149-154.
174. VOICU, B. *Sociologia valorilor*. http://iccv.ro/valori/texte/valori-cbv,%20v4.pdf.
175. VOICU, B. *Valorile şi sociologia valorilor.* http:://www.iccv.ro/valori/texte/valori-cvb,%20v4.pdf.
176. HOFSTEDE, G. *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context,* published in

Online Readings in Psychology and Culture, http://www.ac.wwu.edu/~culture/hofstede.htm.

177. SCHWARTZ, H.Sh. *Basic Human Values: An Overview*. http://segrdid2.fmag.unict.it/8Schawartzpaper.pdf.

ANEXE

Anexa 1

Chestionar de identificare a preferințelor și aspirațiilor față de frumos în arta coregrafică

Specialitatea _____

Genul _____ Vârsta _____

Cât de importantă este fiecare valoare pentru Dvs.?
*Numerotaţi valorile din tabel cu cifrele de la **1-4**,*
*cifra **1** reprezentând valoarea cea mai puţin importantă,*
*cifra **4** – valoarea cea mai importantă.*

I. Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică

1.	Mă inspiră opera coregrafică ca un tot întreg	
2.	Mă inspiră frumusețea chipului coregrafic	
3.	Mă inspiră frumusețea mișcărilor în ritm cu muzica	
4.	Mă inspiră frumusețea costumelor	

II. Preferinţe faţă de un gen sau altul al artei coregrafice

1.	Balet	
2.	Dansul scenic-popular	
3.	Dansul sportiv	
4.	Dansul de gală	
5.	Altele	

III. Preferinţe faţă de genurile dansului scenic-popular

1.	Călușarii	
2.	Hora	
3.	Ciuleandra	
4.	Moldovenească	
5.	Altele	

IV. Preferinţe faţă de sursele culturii estetice

*Numerotaţi valorile din tabel cu cifrele de la **1-6**,*
*cifra **1** reprezentând valoarea cea mai puţin importantă,*
*cifra **6** – valoarea cea mai importantă*

1.	Natura	
2.	Arta	
3.	Dansul scenic-popular	
4.	Relațiile umane	
5.	Munca	
6.	Știința	

Mulţumim pentru colaborare!

Anexa 2

Chestionar de identificare a percepţiei emoţionale/estetice a operei coregrafice

Specialitatea _____
Genul _____ Vârsta _____

1. Reacţia mea emoţională depinde de:

1. ***Percepţia operei coregrafice ca un tot întreg***

☐ *În mare măsură* ☐ *În măsură medie* ☐ *În mică măsură*

2. ***Percepţia estetică a chipului coregrafic***

☐ *În mare măsură* ☐ *În măsură medie* ☐ *În mică măsură*

3. ***Percepţia frumuseţii mişcărilor/combinaţiilor de mişcări în ritm cu muzica***

☐ *În mare măsură* ☐ *În măsură medie* ☐ *În mică măsură*

4. ***Percepţia estetică a costumelor***

☐ *În mare măsură* ☐ *În măsură medie* ☐ *În mică măsură*

2. Numiţi 3-4 opere coregrafice, spectacole coregrafice, dansuri scenic-populare, care au trezit emoţiile/au adus plăcerea estetică. Argumentați alegerea?

_____
_____
_____

3. În ce situaţii percepţia operei coregrafice nu Vă aduce satisfacţie emoţională/estetică? Explicaţi.

_____
_____
_____

4. Care gen de artă coregrafică Vă aduce mai mare satisfacţie emoţională/ estetică?

☐ *Baletul*
☐ *Dansul scenic-popular*
☐ *Dansul sportiv*
☐ *Dansul de gală*
☐ *Nu depinde de genul artei coregrafice.*

Mulţumim pentru colaborare!

Anexa 3

Chestionar de identificare a aprecierii valorii estetice a dansurilor scenic-populare

Specialitatea _____
Genul _____ Vârsta _____

Apreciaţi valoarea estetică a următoarelor dansuri scenic-populare:

1. ***Dansul „Căluşarii”*** *(montarea ……..)*

☐ *Înaltă* ☐ *Medie* ☐ *Satisfăcătoare*

2. ***Dansul „Hora”*** *(montarea ……..)*

☐ *Înaltă* ☐ *Medie* ☐ *Satisfăcătoare*

3. ***Dansul „Ciuleandra”*** *(montarea ……..)*

☐ *Înaltă* ☐ *Medie* ☐ *Satisfăcătoare*

4. ***Dansul „Moldoveneasca”*** *(montarea ……..)*

☐ *Înaltă* ☐ *Medie* ☐ *Satisfăcătoare*

Mulţumim pentru colaborare!

Anexa 4

Chestionar pentru identificarea aprecierii valorice/estetice a montărilor coregrafice ale studenţilor

Specialitatea _____

Genul _____ Vârsta _____

Nr. crt.	Numele, prenumele studentului	Denumirea montării	Aprecierea de către colegi şi experţi					
			Colegi			*Experţi*		
			Înaltă	*Medie*	*Satisfăcătoare*	*Înaltă*	*Medie*	*Satisfăcătoare*
1.								
2.								
3.								
...								

Mulţumim pentru colaborare!

Anexa 5

Date brute privind percepţia emoţională/estetică a operei coregrafice

Lotul experimental

Nr. crt.	**Percepţia mea emoţională depinde de:**											
	Percepţia operei ca un tot întreg			***Percepţia estetică a chipului coregrafic***			***Percepţia frumuseţii mişcărilor/combinaţiilor de mişcări în ritm cu muzica***			***Percepţia estetică a costumelor***		
	În mare măsură	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*	*În mare măsură*	*În măsură medie*	*În mică măsură*
1.	V			V			V			V		
2.		V			V		V				V	
3.		V		V			V				V	
4.		V				V	V				V	
5.	V				V		V			V		
6.	V				V		V			V		
7.		V			V		V			V		
8.	V			V			V				V	
9.	V			V			V			V		
10.		V			V		V				V	
11.		V			V			V			V	
12.	V			V			V			V		
13.	V			V	V		V			V		
14.	V				V		V			V		
Media	**8**	**6**	**0**	**6**	**7**	**1**	**13**	**1**	**0**	**8**	**6**	**0**
%	**57%**	**43%**	**0%**	**42%**	**50%**	**8%**	**92%**	**8%**	**0%**	**57%**	**43%**	**0%**

Anexa 6

Date brute privind aspiraţiile faţă de frumos, dar şi preferinţele în domeniul artei coregrafice

Lotul experimental

Nr. crt.	*Aspiraţia faţă de frumos în arta coregrafică*				*Preferinţe faţă de un gen sau altul al artei coregrafice*						*Preferinţe faţă de genurile dansului scenic-popular*				*Preferinţe faţă de sursele culturii estetice*					
	Mă inspiră opera coregrafică ca un tot întreg	*Mă inspiră frumuseţea chipului coregrafic*	*Mă inspiră frumuseţea mişcărilor în ritm cu muzica*	*Mă inspiră frumuseţea costumelor*	*Baletul*	*Dansul scenic-popular*	*Dansul sportiv*	*Dansul de gală*	*Altele*	*Căluşarii*	*Hora*	*Ciuleandra*	*Moldoveneasca*	*Altele*	*Natura*	*Arta*	*Dans scenic-popular*	*Relaţiile umane*	*Munca*	*Ştiinţa*
1.	4	2	3	1	4	3	1	2		4	2	1	3		1	6	3	5	4	2
2.	4	1	3	2	1	2	3	4		4	2	3	1		5	6	4	3	2	1
3.	3	2	4	1	4	2	1	3		4	2	1	3		1	4	6	5	2	1
4.	4	2	3	1	1	4	2	3		3	2	1	4		1	3	4	6	5	2
5.	1	2	4	3	1	2	3	4		4	2	3	1		6	3	1	4	5	2
6.	4	1	3	2	3	4	2	1		2	1	4	3		1	2	4	3	6	4
7.	4	3	2	1	2	3	2	1		2	1	3	4		5	6	4	3	2	1
8.	4	2	3	1	4	3	1	2		4	1	3	2		4	6	2	1	5	3
9.	4	3	2	1	2	4	3	1		4	3	2	1		4	6	5	3	2	1
10.	4	3	2	1	2	4	1	3		3	4	2	1		6	5	4	3	2	1
11.	3	2	4	1	3	4	1	2		3	4	2	1		5	3	4	2	6	1
12.	4	2	3	1	4	2	1	3		4	2	3	1		2	6	5	4	1	3
13.	2	3	4	1	2	4	3	1		1	4	2	3		1	5	6	4	3	1
14.	4	1	3	2	4	3	2	1		2	3	4	1		1	4	6	5	3	2
Media	**3,5**	**2,0**	**3,0**	**1,3**	**2,6**	**3,1**	**1,8**	**2,2**		**3,1**	**2,3**	**1,6**	**2,0**		**3,0**	**4,6%**	**4,0**	**3,6**	**3,3**	**1,7**
%	**35,5%**	**20,5%**	**30,5%**	**13,5%**	**26,8%**	**31,8%**	**18,8%**	**22,4%**		**33,5%**	**28,8%**	**17,0%**	**21,4%**		**14,9%**	**22,6%**	**19,5%**	**17,7%**	**16,3%**	**8,7%**

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Dohotaru Maia, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat ***„Valenţele artei coregrafice în formarea orientărilor valorice la studenţii facultăţilor cu profil artistic”*** sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice.

Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Dohotaru Maia

Data: Semnătura:

CURRICULUM VITAE



DATE GENERALE
Nume: DOHOTARU
Prenume: Maia
Data naşterii: 1 iunie 1967
Locul naşterii: or. Chişinău, Republica Moldova
Cetăţenia: Republica Moldova
Starea civilă: căsătorită, un copil
Adresa: str. M.Basarab 5/1, ap.106,
Chișinău, Republica Moldova
Tel. mob.: 069 372755
E-mail: dohotarumaya@yandex.com

STUDII

2012 - prezent Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul Științe ale Educației, *studii de doctorat*
2005 - 2006 Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice, *studii de masterat*
1986 - 1990 Institutul de Cultură din Moscova, *studii superioarae de licență*
1981 - 1986 Colegiul de Muzică „Ștefan Neaga", secția Coregrafie, Chișinău

EXPERIENŢĂ PROFESIONALĂ

2012 - prezent Academia de Teatru, Muzică şi Arte Plastice,
Departamentul Artă Coregrafică și Performanță Motrică,
lector universitar
Departamentul Psihologie – *lector universitar*
2011 - 2012 Școla de Arte „Asiam", Antalia, Turcia – *pedagog-coregraf*
1990 - 2012 Academia de Teatru, Muzică şi Arte Plastice, Catedra Coregrafie – *lector universitar*

ACTIVITĂŢI DE FORMARE PROFESIONALĂ

- Seminar „*Prevenirea fenomenului violenţei domestice*" pentru experţi în domeniul Violenţei Domestice, Consilierii şi Medierii. Cu susţinerea Misiunii OSCE din Moldova. Februarie 2009, Chişinău.
- Training of trainers *„Prevenirea şi combaterea fenomenului violenţei domestice în bază de gen*"(Gender-Centru, UNFPA, Mama-Cash)
- Seminar „*Comunicarea Non-Violentă*", expert Eva Rambala, SUA

ACTIVITĂŢI DE CREAȚIE

2015, 2016 Teatrul „Guguță", or.Chișinău, Concursul „Constelația dansului", *membrul juriului*
2014 Festivalul municipal al copiilor dotați „Grai și suflet", or.Chișinău, *membrul juriului*
2010 Concurs „Mini Miss Moldova", or.Chișinău, *membrul juriului*

COMPETENŢE

- Cunoaşterea computerului (Microsoft Office, Excel, Internet Explorer)
- Cunoaşterea limbilor:

Distincţii	*Limba*		
	Română	**Engleză**	**Rusă**
Citit	Maternă	Mediu	Excelent
Scris		Mediu	Excelent
Oral		Mediu	Excelent

- Permis auto categoria „B”

LISTA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE, ŞTIINŢIFICO-METODICE, DIDACTICE

2. **Articole în diferite reviste ştiinţifice:**

2.3. ***în reviste din Registrul Naţional al revistelor de profil, cu indicarea categoriei:***

1. Dohotaru M., Guțu Z. (coaut.). *Exercițiul la bară ca metodă de predare a dansului scenic-popular*. În: Revista de cultură, știință și practică educațională „Artă și Educație artistică”, Bălți, 2006, nr.1, p.76-79, ISSN 1857-0445, **0,42 c.a.**
2. Dohotaru M., Guțu Z. (coaut.). *Axiologie – cadru de referinţţă în formarea orientărilor valorice la studenți*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Ştiinţe ale Educaţiei”, Categoria B, Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2017, nr.9(109), p.133-138, ISSN 1857-2103, **0,69 c.a.**
3. Dohotaru M. *Particularităţile pedagogice ale formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Ştiinţe ale Educaţiei”, Categoria B, Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2017, nr.9(109), p.139-144, ISSN 1857-2103, **0,59 c.a.**
4. Dohotaru M. *Conceptualizarea formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică: abordare psihologică și pedagogică.* In: Revista de teorie şi practică educaţională ”Didactica Pro…”, Chişinău, Centrul Educaţional PRO DIDACTICA: Casa editorial-poligrafică „Bons Offices” S.R.L., nr.3(109) iunie 2018, ISSN 1810-6455, p.11-16, **0,77 c.a.**
5. Dohotaru M. *Modelarea formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică.* În: Revista „ACTA ET COMMENTATIONES”, Seria „Ştiinţe ale Educaţiei”, Categoria C, Chişinău: Tipografia Universităţii de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chişinău), 2018, nr.2(13), p.157-168, ISSN 1857-0623, **0,77 c.a.**
6. Dohotaru M. *Conceptualizarea formării orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică: abordare filosofică și sociologică.* În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Ştiinţe ale Educaţiei”, Categoria B, Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2018, nr.5(115), p.77-82, ISSN 1857-2103, **0,64 c.a.**

3. **Articole în culegeri ştiinţifice**

3.2. ***culegeri de materiale ale conferinţelor internaţionale***

1. Dohotaru M., Guțu Z. (coaut.). *Choreography as means of training value orientations for students at faculties with artistic profile.* Proceedings of CIEA 2018 The Fifth International Conference on Adult Education *Education for Values – continuity and context*”, Iasi (Romania), April 25th-27th, 2018, Chisinau (Moldova) April 27th-28th, 2018, Bologna (Italy): EDlearning, 2018, ISBN 978-88-87729-48-1, p.167-174, **0,74 c.a.**
2. Dohotaru M. *Conceptualization of value guidelines training at students by coreographic art: philosophical-estetical and sociological approach.* Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції „Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного

навчання”, 3-4 травня 2018, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, УДК 373.3.013:376(063), ББК Ч30 я431, с.110-112, **0,15 c.a.**

4. **Materiale/teze la forurile ştiinţifice:**

4.2. ***conferinţe internaţionale în republică:***

1. Dohotaru M., Guțu Z. (coaut.). *Arta coregrafică – purtătoare a sistemului de valori.* Volumul Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale „*Valorificarea strategiilor inovaționale de dezvoltare a învățământului artistic contemporan*”, Ediția a II-a, 15-16 iunie, 2018, Proiectul de cercetare ”*Managementul implementării praxiologiei formativ-inovaționale în sistemul învățământului artistic național*”, Universitatea de Stat ”Alecu Russo” din Bălți, p.179-184, ISBN 978-9975-3267-1-1, **0,58 c.a.**

9. **Ghiduri metodice/metodologice** (aprobate de consiliul metodic, consiliul facultăţii)

1. Dohotaru M. et al. *Dans polular scenic: exercițiul la bară.* Ghid metodologic pentru studenții și profesorii colegiilor și instituțiilor de învățământ artistic superior, specialitățile *Coregrafie* și *Dans*. Chişinău, Biblioteca electronică AMTAP, 2016, 34 p., **1,60 c.a.**